

HISTORICKÝ ÚSTAV

Akademie věd České republiky, v. v. i.

Výroční zpráva
o činnosti
a hospodaření
za rok 2025

HISTORICKÝ ÚSTAV

Akademie věd České republiky, v. v. i.

Výroční zpráva
o činnosti a hospodaření
za rok 2025

Historický ústav AV ČR, v. v. i.

IČ: 67985963

Sídlo: Prosecká 809/76, 190 00 Praha 9

Dozorčí radou pracoviště schválena dne: 14. 5. 2026

Radou pracoviště projednána per rollam ve dnech: 19.–26. 5. 2026

Auditorem ověřena dne: 22. 4. 2026

Obsah

I. Věda a výzkum	5
Hlavní rámec činnosti Historického ústavu AV ČR	5
Informace o činnosti orgánů pracoviště	7
Hlavní pilíře výzkumné činnosti	12
Činnost výzkumných oddělení	16
Meziinstitucionální vědecko-organizační činnost a spolupráce v České republice	35
Činnost výzkumných center	36
Grantové projekty	53
Strategie AV21	64
Konference, semináře, kolokvia, workshopy	65
Oddělení biobibliografických studií a knihovna	74
Rozhovor s Marií Buňatovou	83
II. Mezinárodní spolupráce	89
Český historický ústav v Římě	89
Arbeitskreis Vormoderne Erziehungsgeschichte	92
Corpus der Quellen zur Geschichte der Juden im spätmittelalterlichen Reich	92
Digitální edice v mezinárodní spolupráci	92
Dokumentation lebensgechichtlicher Aufzeichnungen	94
Historický atlas měst České republiky	94
ICARUS	94
Knižní kultura ve střední Evropě v 15.–18. století	95
Mezinárodní ediční projekt Acta Unitatis Fratrum – Akta jednoty bratrské	96
Mezinárodní spolupráce při přípravě a vydávání Biografického slovníku českých zemí	96
Spolupráce s Diözesanarchiv St. Pölten k dějinám církevních řádů	97
Spolupráce s Japonskem	98
Spolupráce s Comenius Academic Club a vydávání časopisu Comenius: Journal of Euro-American Civilization	98
Mezinárodní spolupráce v rámci projektu EXPRO Expertíza v autoritářských společnostech. Vědy o člověku v socialistických zemích středovýchodní Evropy	98
Výzkum dvorů a rezidencí s Instytutem Historii Polské Akademii věd	99
Výzkum dvorů a rezidencí v mezinárodní spolupráci s The Society for Court Studies a s Royal Studies Network	100
III. Publikace	101
Cizojazyčné publikace pracovníků HÚ a odborné práce vydané v zahraničí	101
Monografie, sborníky, atlasy a edice vydané nakladatelstvím Historický ústav (výběr)	106
Časopisy vydané HÚ	110
Monografie pracovníků HÚ vydané v jiných nakladatelstvích v České republice (výběr)	111

IV. Výuka a popularizace	115
Pedagogická činnost a spolupráce s univerzitami a vysokými školami / školami nižších vzdělávacích stupňů	115
Popularizační činnost a transfer poznatků do středoškolské výuky	115
V. Hospodaření pracoviště	119
Zpráva auditora	119
Výkaz hospodaření	128
VI. Personální otázky a ocenění pracovníků HÚ v roce 2024	139
Genderová rovnost na pracovišti	139
Ocenění pracovníků	141
VII. Orgány pracoviště	147
Vedení pracoviště	147
Rada pracoviště	147
Dozorčí rada	148
VIII. Další informace	149
Seznam vysvětlivek uvedených v textu	151

I. Věda a výzkum

■ Hlavní rámec činnosti Historického ústavu AV ČR

Historický ústav AV ČR (dále jen HÚ) navazuje na tradici Československého státního historického ústavu vydavatelského založeného československým státem nedlouho po vzniku republiky, a to v roce 1921 s primárním cílem zpřístupňovat pramenné bohatství k české i evropské minulosti. V roce 1952 se stal HÚ součástí Akademie věd, respektive tehdy Československé akademie věd. V letech 1970–1990 fungoval jako Ústav československých a světových dějin, po roce 1990 pak znovu pod názvem Historický ústav.

V současné době je HÚ takzvanou veřejnou výzkumnou institucí (od 1. ledna 2007). Základní výzkum uskutečňuje v oboru českých, československých a obecných dějin. Patří k předním výzkumným pracovištím, která se systematicky zabývají minulostí českého, respektive československého státu v celém rozsahu jeho historické existence, a to od raného středověku po moderní a soudobé dějiny. Původní orientace na období do roku 1945, respektive 1948, se postupem doby stále více posouvá do oblasti dějin komunistického Československa.

HÚ nerealizuje výzkum pouze na pracovišti v Praze, ale také na pobočkách v Brně a v Českých Budějovicích. Jeho součástí je zároveň Český historický ústav v Římě (Istituto Storico Ceco di Roma, dále jen ČHÚŘ) patřící k síti mezinárodních výzkumných institucí, archeologických, historických i uměnovědných, přítomných v Římě namnoze již od 19. století. Tradičním předním úkolem ČHÚŘ je především výzkum pramenů ve vatikánských a italských knihovnách a archivech a jejich moderní ediční zpřístupňování (*Monumenta Vaticana res gestas bohemicas illustrantia, Epistulae et acta nuntiorum apostolicorum apud imperatorem*; zároveň vydáváno periodikum *Bollettino dell'Istituto Storico Ceco di Roma*, samostatné knižní řady ad.).

Na všech svých pracovištích soustřeďuje HÚ řadu vynikajících oborových specialistů, kteří nejen výrazně posouvají hranice poznání ve svých specializacích, ale zároveň pedagogickým působením na řadě veřejných vysokých škol i v HÚ (školení Ph.D. studentů, z nichž mnozí jsou v HÚ přímo zaměstnáni) přispívají k formování dalších generací historiků i odborníků z dalších oborů. Organizací různých akcí v mezinárodním výzkumném prostoru, stejně jako i působením v řadě grémií se podílejí také na internacionalizaci české vědy a přenášení jejích poznatků do zahraničí. HÚ se stal od roku 1990 nejvýznamnějším reprezentantem české vědy na prestižních mezinárodních kongresech historických věd (organizace specializovaných zasedání: Madrid 1990, Sydney 2005, Jinan 2015, Poznaň 2022, přípravy na kongres v Jeruzalémě, který se původně měl konat 2026, nyní s ohledem na válku na Blízkém východě dojde zřejmě k posunu), významným způsobem se podílí i na organizaci vědecké spolupráce v rámci řady mezinárodních komisí.

Klíčovou úlohu pak plní HÚ a jeho pracovníci v oblasti popularizace. Odborná reflexe minulosti a role historické vědy při uchování národní paměti a formování národní identity a kultury v nejširším, multikulturním smyslu, tvoří nepostradatelnou součást civilizované společnosti, přispívá k rozvíjení jejích pozitivních hodnotových norem a prostřednictvím analytických a kritických diskurzů poskytuje odborné i širší veřejnosti potřebnou zpětnou vazbu. Podstatné jsou však rovněž další úlohy HÚ. Vedle různých forem přenosu poznatků do praxe jde zejména o zajišťování infra-

struktury oboru nezastupitelnou formou – vydáváním celé série pramenných edic a souvislých edičních řad od středověku po moderní dějiny (*Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae, Acta Unitatis Fratrum, Documenta res gestas Bohemicas saeculorum XVI.–XVIII. illustrantia, Dokumenty československé zahraniční politiky, Programy politických stran, Dějiny všedního dne* ad.) využívaných širokým spektrem badatelů.

K činnosti ústavu dlouhodobě patří také vydávání specializovaných časopisů pro dějiny středověku, raného novověku, moderní dějiny, historickou geografii a areálová studia střední, jihovýchodní a východní Evropy, a především pak zpracovávání kontinuální bibliografie oboru v podobě unikátní komplexní databáze (HÚ tuto roli dlouhodobě plní jako jediné pracoviště v České republice). Zásadní je dále rovněž role HÚ v uchovávání, moderním zpracování i zpřístupnění cenných sbírek (sbírka Augusta Sedláčka, mapová sbírka, fotosbírka, sbírka plakátů ad.) odborné i laické veřejnosti či rozvojem knihoven na jednotlivých pracovištích, které jsou veřejně přístupné a hojně využívané (dohromady s knihovnami poboček takřka 300 000 svazků).

■ Informace o činnosti orgánů pracoviště

Ředitel

Martin Holý v roce 2025 plánoval, řídil, koordinoval a kontroloval činnost všech složek HÚ. Soustředil se nejen na část výzkumnou (plnění interních výzkumných programů a Strategie AV21, dohled nad grantovými projekty různých poskytovatelů, koncepční příprava a formulování podílu HÚ na nových programech Strategie AV21, kontrola výsledků výzkumu), ale také vědecko-organizační (konference různého druhu, kooperace s partnerskými institucemi z České republiky i ze zahraničí), administrativní, servisní (Oddělení biobibliografických studií a knihovna, cenné ústavní sbírky), ediční (nakladatelství Historický ústav) a technickou (koncepční a organizační zabezpečení provozu ústavu na všech jeho pracovištích, tj. v Praze, Brně, Českých Budějovicích a Římě; péče o řádné technické vybavení, průběžnou obnovu hardwarového i softwarového vybavení, kvalitní technickou a počítačovou podporu, provoz i další rozvoj databází HÚ).

K uvedeným úkolům patřila rovněž správa a modernizace školicího a rekreačního zařízení v Jáchymově. V souladu s pravidly BOZP byla zajištěna požární a úrazová bezpečnost pracovišť pravidelnými školeními a součinností s kontrolními mechanismy, stejně jako dodržování pravidel GDPR a dalších národních či evropských norem (mj. směrnice NIS2 vztahující se ke kybernetické bezpečnosti), které byly promítnuty do aktualizovaných vnitřních předpisů HÚ. Ředitel také dbal o plnění závazných dokumentů typu *Plán genderové rovnosti HÚ* a dohlížel na činnost celé řady svých poradních orgánů.

V průběhu roku 2025, který byl nadále poznamenán ekonomickou krizí a ruskou válkou na Ukrajině (jako velmi tíživá se ukázala především nadále vysoká míra inflace, byť postupně se snižující), věnoval Martin Holý pozornost rovněž dílčímu zpřesňování interních výzkumných programů v souladu s aktuálními mezinárodními vědeckými diskurz, společenskou poptávkou a se Strategií AV21 s mottem *Špičkový výzkum ve veřejném zájmu*. Návrhy těchto výzkumných cílů vycházely z dlouhodobé koncepce rozvoje HÚ, která klade důraz na excelenci výzkumu mezi tradicí, kontinuitou a inovacemi, včetně jeho výstupů, založení a rozvoj některých nových přesahových modulů bádání, proaktivní grantovou politiku, zintenzivnění zahraniční spolupráce, výrazné uplatnění HÚ na poli organizace vědy v České republice, rozvoj kooperace s vysokými školami, popularizačních aktivit apod.

Uplynulý rok byl pro HÚ a jednotlivé jeho pracovníky, zejména ve vedoucích rolích, rovněž náročným s ohledem na mezinárodní evaluaci pracovišť Akademie věd ČR, která probíhala prakticky po celý rok. Nejprve byly hodnoceny publikace, poté činnost, struktura a výhledy dalších aktivit jednotlivých týmů a HÚ jako celku. Finální zpráva z hodnocení bude zveřejněna v první polovině roku 2026. Zároveň se HÚ jako celek zapojil i do národního hodnocení.

Hlavní prioritní osy výzkumu byly průběžně aktualizovány, včetně stanovení výstupů na další léta, a to i v návaznosti na změnu organizační struktury HÚ, k níž došlo v roce 2022 (transformace oddělení dějin 19. a 20. století do dvou nových týmů, sloučení knihovny, historické bibliografie a oddělení biografických studií do společného oddělení). Pokračovalo také zpřesňování témat začleňujících HÚ do Strategie AV21 v programech *Anatomie evropské společnosti. Historie, tradice, kultura*,

identita; Identity ve světě válek a krizí a Odolná společnost pro 21. století. Potenciály krize a efektivní transformace.

V uplynulém roce se také začal v HÚ realizovat nový výzkumný program Strategie AV21: *Epi-centra civilizace – Inteligentní domácnosti, technologie a společnost*, jehož je v osobě Dany Dvořákové hlavním koordinátorem (druhým koordináčním pracovištěm je Mikrobiologický ústav AV ČR, Tomáš Cajthaml). Společně s několika zahraničními institucemi připravil HÚ k podání jeden ERC projekt (Synergy) a několik dalších zahraničních, respektive mezinárodních bilaterálních či multilaterálních projektů (viz oddíl *Grantové projekty*).

Institucionální výzkum doplňovaly již řešené granty různých poskytovatelů (Grantová agentura ČR, Ministerstvo kultury ČR, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR ad.) s navazující a rozšiřující tematikou. Výzkum byl realizován přesahově mezi jednotlivými odděleními HÚ, mezi akademickými ústavy nejen III. vědní oblasti (humanitní a společenské vědy), ale také mimo ni (Mikrobiologický ústav AV ČR, Ústav experimentální botaniky AV ČR, Ústav informatiky AV ČR, Ústav fotoniky a elektroniky AV ČR, Ústav biologie obratlovců AV ČR, Ústav chemických procesů AV ČR, Ústav teoretické a aplikované mechaniky AV ČR ad.) a rovněž mezi HÚ a dalšími institucemi, zejména vysokými školami v České republice i v zahraničí. Vybraná témata reflektovala rovněž potřebu aplikovaného výzkumu v humanitních vědách. Výrazná pozornost byla věnována digitalizačním záměrům pracoviště, stejně jako elektronickým databázím, mapovým i dalším portálům.¹

Ředitel se dále účastnil jednání se zástupci domácích i zahraničních institucí, s nimiž HÚ udržoval nebo navazoval vědecké a pracovní styky, dbal na plnění a obnovování mezinárodních vědeckých smluv, popřípadě byly určité úkoly delegovány na příslušné pracovníky. Rovněž se podílel na prezentačních aktivitách výzkumné činnosti HÚ. Pravidelně vedl porady s užším i širším vedením ústavu (kolegium ředitele, ústavní rada), na nichž byla konzultována a přijímána nejružnější opatření související s řízením ústavu a jeho vědeckou činností a úrovní. Kolegium ředitele sestává z vedoucích vědeckých týmů a vědeckého tajemníka / vědecké tajemnice HÚ. K účasti mohou být přizvány další osoby. Totéž se týká ústavní rady, poradního orgánu ředitele, složeného z užšího vedení ústavu, z vedoucích pracovníků brněnské a českobudějovické pobočky a všech oddělení ústavu, výzkumných i nevýzkumných. Účastní se jí rovněž předseda odborové organizace.

Ředitel HÚ dále průběžně sledoval čerpání rozpočtových položek a hospodaření ústavu a činil v tomto smyslu příslušná rozhodnutí, ve spolupráci s Radou HÚ a Dozorčí radou HÚ řídil rozpočtovou politiku ústavu. V koordinaci s Atestační komisí HÚ se zabýval personální politikou zaměřenou na zvýraznění výkonnostních kritérií, zajištění kontinuity výzkumných úkolů a na obměnu pracovníků s ohledem na genderovou, kvalifikační i věkovou strukturu, oborovou skladbu a plnění svěřených povinností. Podrobně sledoval výkonnost jednotlivých pracovníků včetně plnění edičního plánu nakladatelství Historický ústav a seznamoval s výsledky vedoucí příslušných útvarů, účastnil se jednání jednotlivých výzkumných týmů.

Z výsledků uvedené činnosti, stejně jako z řady pohovorů vedených s jednotlivci byla v průběhu roku 2025 vyvozena rovněž některá personální opatření. Martin Holý podporoval také zvyšování kvalifikace výzkumných pracovníků, ať již v rámci doktorského studia či v habilitačních a jmenovacích řízeních, případně obhajob titulu DSc. Nevýzkumní pracovníci měli možnost absolvovat řadu školení, zejména jazykových, IT, knihovnických, ekonomických a dalších k nejnovější problematice z různých oblastí.

Ředitel dále dbal o vyváženou koordinaci aktivit všech pracovišť HÚ v Praze, Brně, Českých Budějovicích a v Římě. Konzultoval a řešil administrativní a finanční otázky vedení ČHÚŘ s jeho ředitelem, jímž byl nově jmenován Tomáš Černušák (s účinností od 1. ledna 2025), a účastnil se zasedání Římské komise. Pokračovala koncepční, prostorová a personální opatření vedoucí k optimalizaci činností nakladatelství Historický ústav. Významná rozhodnutí ohledně chodu ústavu, plnění výzkumných úkolů, grantové, personální a majetkové politiky a další zásadní návrhy a kroky

byly konzultovány s Radou HÚ i Dozorčí radou HÚ, včetně detailních informací o hospodaření ústavu.

Součástí práce ředitele byla v roce 2025 rovněž opakovaná jednání s vedením Akademie věd ČR o různých otázkách činnosti pracoviště, mj. o financování a jeho spolupráci se zahraničními institucemi. Ředitel se též pravidelně účastnil jednání s předsedou Mezinárodního poradního sboru HÚ i jeho členy. Tento poradní orgán ředitele poskytoval HÚ cennou zpětnou vazbu pro jeho další rozvoj.

Martin Holý se také zúčastňoval jednání s vedením odborové organizace HÚ a na vyzvání i jejích pravidelných schůzí, a to mj. k problematice pracovněprávních vztahů a dalších odborových záležitostí (půjčky, školení a rekreace pracujících, kolektivní smlouva, personální otázky). Ředitel rovněž reprezentoval ústav navenek, zejména na mezinárodních konferencích a jiných významných vědeckých akcích, a také v médiích. Zároveň dbal o zvýraznění prezentace vědeckých výsledků pracoviště a hledání jejích nových forem v souladu s celosvětovými trendy.

Rada pracoviště

Rada HÚ zasedala v roce 2025 ve dvou termínech, a to 11. března a 4. září. Jednání Rady HÚ řídil její předseda Jan Němeček.

Na zasedání Rady HÚ dne 11. března 2025 byly projednávány tyto body:

- zpráva o hlasováních per rollam za uplynulé období;
- mezinárodní spolupráce HÚ a její výhledy;
- informace o přípravách mezinárodní evaluace HÚ;
- informace o rozpočtu HÚ;
- projednání nominace Jany Fantysové Matějkové na *Akademickou prémii*;
- projednání nominací na *Čestnou oborovou medaili Františka Palackého za zásluhy v historických vědách* a *Prémii Otto Wichterleho*;
- informace o navrhovaných úpravách interních předpisů HÚ;
- informace o činnosti HÚ.

Na zasedání Rady HÚ dne 4. září 2025 byly projednávány tyto body:

- zpráva o hlasováních per rollam za uplynulé období;
- informace ředitele o činnosti HÚ za uplynulé období;
- informace o přípravě nového *Vnitřního mzdového předpisu HÚ*;
- informace o smlouvách HÚ s vysokými školami;
- zpráva o projektech HÚ;
- projednání nominace na *Čestnou medaili Vojtěcha Náprstka za zásluhy o popularizaci vědy*;
- informace o probíhající evaluaci HÚ;
- další informace o činnosti HÚ.

Hlasování Rady HÚ formou per rollam proběhlo v roce 2025 celkem čtyřikrát:

- 7.–10. dubna 2025: hlasování per rollam Rady HÚ ve věci návrhu *Programu podpory perspektivních lidských zdrojů*;
- 14.–19. května 2025: hlasování per rollam Rady HÚ ve věci návrhu Magdalény Pokorné na *Cenu Akademie věd ČR za mimořádné výsledky výzkumu, experimentálního vývoje a inovací*;
- 28.–31. května 2025: hlasování per rollam Rady HÚ ve věci návrhu na jmenování Emila Voračka emeritním pracovníkem Akademie věd ČR;
- 31. října – 9. listopadu 2025: hlasování per rollam Rady HÚ ve věci návrhu zahraničních uchazečů o *Fellowship Josefa Dobrovského*.

Dozorčí rada

Dozorčí rada HÚ zasedala v roce 2025 ve dvou termínech, a to 20. května a 5. listopadu. Jednání Dozorčí rady HÚ řídil její předseda Pavel Baran.

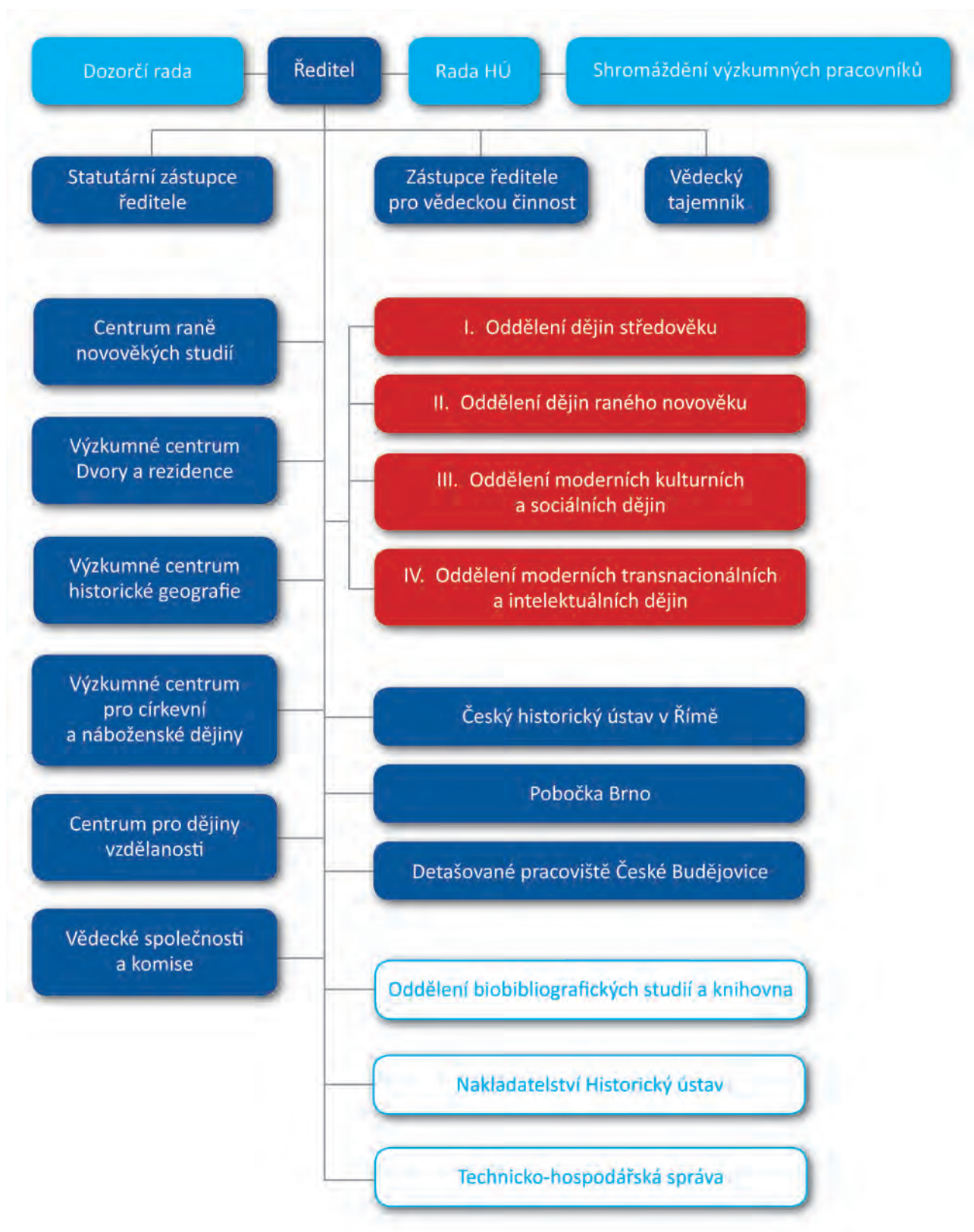
Na zasedání dne 20. května 2025 Dozorčí rada HÚ:

- projednala a schválila *Výroční zprávu o činnosti a hospodaření Historického ústavu AV ČR za rok 2024* spolu se zprávou auditora o ověření účetní uzávěrky za rok 2024;
- vzala na vědomí informace o rozpočtu ústavu na rok 2025;
- zhodnotila manažerskou činnost ředitele HÚ za rok 2024 podle stanovených kritérií; výsledky předala místopředsedovi Akademie věd ČR pro III. vědní oblast;
- projednala a schválila *Výroční zprávu o činnosti Dozorčí rady HÚ za rok 2024*.

Na zasedání dne 5. listopadu 2025 Dozorčí rada HÚ:

- vzala na vědomí informace o hlavních položkách čerpání rozpočtu v roce 2025; grantové politice ústavu; o služebních cestách; o činnosti ČHÚŘ; o plánovaném posílení podílu HÚ na školení doktorandů;
- vzala na vědomí informace o předpokládaných hlavních výdajových položkách rozpočtu na rok 2026;
- vzala na vědomí informace o uzavřené nové pojistce majetku a odpovědnosti, včetně odpovědnosti všech tří orgánů instituce;
- vzala na vědomí informace o aktualizaci nájemních smluv (České Budějovice, Praha);
- určila auditora HÚ na rok 2026 (tj. auditora účetní uzávěrky za rok 2025).

V roce 2025 neproběhlo žádné hlasování per rollam Dozorčí rady HÚ.

■ Hlavní pilíře výzkumné činnosti

Prioritní tematikou základního výzkumu HÚ v roce 2025 byly dlouhodobé interní výzkumné programy, na něž tematicky navazovalo mj. i začlenění ústavu do Strategie AV21.² Interní výzkumné programy HÚ reflektují současné teoreticko-metodologické postupy, mezinárodní historiografické diskurzy s důrazem na roli historické vědy při uchování národní paměti, formování národní identity a kultury v nejširším smyslu, přínos vědeckého poznání a společenské relevance v souladu s platnou metodikou hodnocení výsledků vědecké práce.

Pracovníci HÚ připravili k vydání řadu publikací v domácích i zahraničních nakladatelstvích. Vedle vědeckých akcí plánovaných na rok 2025 se zároveň konala celá řada mezinárodních konferencí a workshopů, ale také několik odborných akcí (seminářů) orientovaných na laickou veřejnost a vysokoškolské i středoškolské studenty. Nadále pokračovalo natáčení odborných a popularizačních videí pro YouTube kanál HÚ. Dále byla rozšiřována spolupráce nejen se zahraničními vědeckými institucemi, ale také s domácími vysokými i středními školami. Opomíjena nebyla ani klasická média pro prezentaci výsledků vědecké práce, jako jsou výstavy, tisk, rozhlas, televize či webové prezentace (viz níže).

Výzkumné programy realizované v obměněné podobě institucionální struktury HÚ tvoří zejména:

A. Český dějinný prostor v evropském kontextu, dlouhodobý, kontinuální výzkum

Do této kategorie patří díla sériové povahy, na nichž se podílí většina pracovníků HÚ. Je to zejména *Akademická encyklopedie českých dějin* (vydán byl jedenáctý svazek, rozpracovaný je svazek dvanáctý, zároveň je kontinuálně pokračováno v digitalizaci předchozích svazků).

Hlavním edičním projektem HÚ je vydávání středověkých, raně novověkých a novodobých historických pramenů. Plynule pokračují práce na vydávání posledních svazků ediční řady *Regesta Bohemiae et Moraviae: Diplomatica nec non epistolaria* (roky 1370–1378), a to nejen v tradiční tištěné podobě, ale je připravována také digitalizace kompletní ediční řady. Dále pokračovalo rovněž vydávání *Historického atlasu měst České republiky* (rozpracovaná jsou v současnosti zejména česká lázeňská města). Ediční práce pokračovaly také na dalších svazcích edic, jako jsou např. *Acta Unitatis Fratrum* (příprava 3. německého svazku), *Epistulae et acta nuntiorum apostolicorum* (do tisku připraven 1. sv. *Epistulae et acta temporis Caroli Caraffae 1621–1628*) či vydávání pramenů k moderním dějinám.

Zvláštní ediční řadou popularizující historické výzkumy a orientovanou především na širší veřejnost jsou pak *Dějiny všedního dne*. V roce 2025 byl publikován její pátý svazek, který byl tentokrát věnovaný pamětím diplomata Josefa Kreutera *Z Bruselu do Bernu. Vzpomínky na léta 1993 až 2002*. Úvodní studii a edici textu pamětí k vydání připravil Jindřich Dejmek.

Klíčové jsou rovněž další aktivity HÚ spojené s rozvojem moderních informačních zdrojů sloužících široké badatelské obci i veřejnosti. V návaznosti na vznik *Databáze dějin všedního dne*, která v rámci dlouhodobého mezinárodního vědeckovýzkumného projektu shromažďuje sbírky starých pamětí, rodinných kronik, deníků a jiných životopisných vzpomínek, byla dále rozšiřována databáze projektu.³ Kontinuálně pokračovaly rovněž práce na dalších databázových projektech: zejména na *Bibliografii dějin českých zemí*⁴ a biografické databázi osobností českých zemí.⁵ Dále byla rozvíjena také *Bio-bibliografická databáze řeholníků v českých zemích v raném novověku* obsahující údaje o životě a díle mnoha tisíc členů církevních řádů 16.–18. století.⁶ Pokračovaly práce na strukturaci známů fondu pozůstalosti Augusta Sedláčka⁷ a digitalizaci jejích zbývajících částí.

B. Vybrané problémy českých a středoevropských dějinných procesů, dílčí, analyticky či synteticky zaměřený výzkum

Jedná se zejména o následující témata: krajina jako prostor středoevropských dějinných procesů; církevní a náboženské dějiny ve světle soudobých výkladových diskurzů; vliv dvorských elit na hodnoty a kulturu středověké i raně novověké civilizace; komunikace, transfer poznání a vzdělávání v předmoderní době; proměny raně novověké společnosti: etatizace, sekularizace, byrokratizace, racionalizace; sociokulturní aspekty vývoje české společnosti v kontextu modernizačních procesů 19. a 20. století v evropské komparaci; moderní politické myšlení a ideologie ve střední Evropě; československá zahraniční politika v kontextu vývoje mezinárodního systému; kolektivní identita a interetnické vztahy ve středoevropském a balkánském prostoru v 19. a 20. století.

Řešena byla rovněž řada dalších časově průřezových a teritoriálně komparativních témat napříč jednotlivými útvary. Jmenovat je možné například: vznik a rozvoj státu, kulturní dědictví, formy a funkce násilí ve společnosti, slavnosti, symboly a rituály, komparativní dějiny měst, paměťová studia a dějiny každodennosti, intelektuální dějiny, respektive dějiny vzdělanosti, soužití Židů a křesťanů, stejně jako dějiny genderu. Pokračoval také klíčový výzkum dějin východní a jihovýchodní Evropy, stejně jako historie českých zemí ve světle pramenů vatikánských a římských archivů a knihoven.

Intenzivně se rozvíjejí rovněž mezioborové výzkumy zaměřené především na historický vývoj krajiny a působení člověka v ní od historických počátků do současnosti. Na těchto aktivitách participují všechna vědecká oddělení ve spolupráci s dalšími ústavy Akademie věd ČR i jinými akademickými a univerzitními pracovišti.

C. Prameny hmotné a duchovní kultury, jejich zpřístupňování, ochrana a výzkum

V rámci ochrany a zpřístupňování cenných pramenných sbírek HÚ byly dále zpracovávány některé části fondů – pozůstalost Augusta Sedláčka a *Mapová sbírka HÚ*. Od srpna 2021, kdy byla zpřístupněna sbírka pamětí všedního dne k badatelským účelům a spuštěna databáze projektu, je tato sbírka dále rozšiřována. Jsou též připravovány tematické výstupy jak v podobě drobných textů pro sociální síť, tak i vědeckých pojednání ve formě studií či monografií. Výsledky digitalizace všech zmíněných projektů jsou postupně zpřístupňovány široké odborné veřejnosti.⁸

V roce 2025 HÚ organizoval nebo se podílel na organizaci řady platform (konferencí, kolokvií, publikací či výstav). Jejich cílem bylo nejen otevření některých nových badatelských otázek, jejich další rozvoj v rámci mezinárodní vědecké komunity a také reflexe významných výročí českých (československých) i světových dějin a jejich zprostředkování širší odborné i laické veřejnosti, ale zejména i transfer znalostí a technologií do praxe. To v prostředí výzkumu na historickém poli znamená především úzkou spolupráci s učiteli dějepisu a obecně podíl na výuce společenskovědních předmětů na školách všech typů. Významně rozvíjena byla také platforma *Didaktik*, která je zaměřena na podporu výuky dějepisu (respektive dějin 16.–20. století) a dalších společenských a humanitních věd na základních a středních školách. V roce 2025 se všechny tyto akce konaly v prezenční či hybridní podobě a setkaly se s pozitivním ohlasem jak mezi vědci, tak i studenty a pedagogy humanitních a společenských oborů. Jednalo se například o již tradiční diskusní fórum *Setkání uživatelů knihovnických systémů firmy KP-SYS*.

Výčtem lze zjednodušeně naznačit uvedené okruhy následovně:

A. Český dějinný prostor v evropském kontextu, dlouhodobý, kontinuální výzkum

1. Akademická encyklopedie českých dějin; garant: Jaroslav Pánek
2. Biografická studia; garant: Zdeněk Doskočil
 - 2.1 Biografický slovník českých zemí
 - 2.2 Vybrané analytické a syntetizující biografické studie

3. Bibliografie dějin českých zemí (analogové a digitální výstupy, specializovaná bibliografická data-báze); garantka: Věra Hanelová

B. Vybrané problémy českých a středoevropských dějinných procesů, dílčí, analyticky či synteticky zaměřený výzkum

1. Dějiny středověku; garantka: Eva Doležalová
 - 1.1 Církevní a náboženské dějiny
 - 1.2 Český stát v době knížecí v mezinárodních souvislostech
 - 1.3 Dvory a rezidence
 - 1.4 Soužití židů a křesťanů
2. Dějiny raného novověku; garantka: Kateřina Bobková-Valentová
 - 2.1 Církevní a náboženské dějiny
 - 2.2 Vzdělávání, kultury vědění a komunikace
 - 2.3 Politická kultura, panovnická moc a šlechta
 - 2.4 Srovnávací dějiny měst
3. Moderní kulturní a sociální dějiny; garant: Stanislav Holubec
 - 3.1 Kolektivní identity, modernizace a homogenizace společnosti
 - 3.2 Sociální vztahy a sociální otázka, gender history, labor history
 - 3.3 Kulturní dědictví, náboženství a místa paměti
 - 3.4 Dějiny etnických a kulturních menšin v českých zemích a ve střední Evropě
4. Moderní transnacionální a intelektuální dějiny; garant: Jan Květina
 - 4.1 Československá zahraniční politika v kontextu vývoje mezinárodního systému
 - 4.2 Politické myšlení a ideologie střední Evropy
 - 4.3 Střední Evropa mezi demokracií a totalitou: modernita, gender, násilí a paměť
 - 4.4 Kolektivní identita a interetnické vztahy ve středoevropském a balkánském prostoru
5. Vybraná průřezová témata
 - 5.1 Dějepisectví, teorie a metodologie historických věd
 - 5.2 Digital humanities
 - 5.3 Migrace, jejich typy, příčiny i důsledky
 - 5.4 Příčiny, formy a funkce násilí ve společnosti
 - 5.5 Stát, jeho formování, vývoj a funkce
 - 5.6 Symboly, slavnosti a rituály
 - 5.7 Dějiny Židů ve střední Evropě
 - 5.8 Historická krajina a sídelní struktury
 - 5.9 Dějiny českých zemí ve světle pramenů vatikánských a římských archivů a knihoven

C. Prameny hmotné a duchovní kultury, jejich zpřístupňování, ochrana a výzkum

- C.1 Edice jako nástroj zpřístupňování historických pramenů, metodika ediční práce
1. Edice středověkých pramenů
 - 1.1 Regesta Bohemiae et Moraviae diplomatica nec non epistolaria (období vlády Karla IV.)
 - 1.2 Regesta Bohemiae et Moraviae aetatis Venceslai IV.
 - 1.3 Prameny k dějinám Židů

2. Edice raně novověkých pramenů

2.1 Epistulae et acta nunciorum apostolicorum apud imperatorem (A. Caetani, 1607–1611, C. Caraffa, 1621–1628)

2.2 Acta Unitatis Fratrum (konec 15. století – 16. století)

2.3 Documenta res gestas Bohemicas saeculorum XVI.–XVIII. illustrantia

2.4 Theatrum neolatinum

2.5 Ostatní edice (zejména prameny k církevním a vzdělanostním dějinám)

3. Edice novověkých pramenů (19. a 20. století)

3.1 Programy politických stran

3.2 Dokumenty československé zahraniční politiky

3.3 Edice k dějinám všedního dne

3.4 Další edice

C.2 Cenné knihovní fondy HÚ

Téměř 300 000 svazků, revize a zpracování sbírky starých tisků, digitalizace, retrospektivní konverze lístkového katalogu specifického knižního fondu; garantka: Jaroslava Škudrnová

C.3 Další sbírky

1. Fond Augusta Sedláčka⁹ – mimořádně rozsáhlá sbírka významného českého historika ke středověkým i raně novověkým dějinám, zpracování digitalizace; kurátorka: Eva Doležalová

2. Sbírka map, plánů, atlasů¹⁰ – katalogizace, digitalizace; kurátorka: Jitka Močičková

3. Fotosbírka¹¹ – kurátoři: Lenka Blechová a Jan Zelenka

4. Sbírka ego dokumentů k dějinám všedního dne¹² – kurátor: Vojtěch Kessler

5. Sbírka plakátů k moderním dějinám – kurátor: Jan Němeček

■ Činnost výzkumných oddělení

H

**I. Oddělení
dějin středověku**

Český historický ústav
v Římě

**II. Oddělení
dějin raného novověku**

Výzkumné centrum
historické geografie

**III. Oddělení
moderních kulturních
a sociálních dějin**

Centrum raně
novověkých studií

**IV. Oddělení
moderních transnacionálních
a intelektuálních dějin**

Výzkumné centrum
Dvory a rezidence

Centrum pro dějiny
vzdělanosti

Výzkumné centrum pro církevní
a náboženské dějiny

Oddělení dějin středověku (I.)

Odborné zaměření Oddělení dějin středověku se obecně dělí do dvou základních tematických skupin, a to na: dějiny středověku s akcentem na vývoj českých a středoevropských dějin (cca 10.–16. století) a historickou geografii se zaměřením na vývoj krajiny od historických počátků a vznik i vývoj měst ve středověku. Mezi základní badatelské úkoly oddělení patří v dlouhodobé perspektivě vydávání pramenů ke středověkým českým dějinám. Jedná se přitom zejména o ucelené řady edic panovníckých listin a vydávání textů k církevním a náboženským dějinám.

Druhou prioritou oddělení je transdisciplinární výzkum témat v obecnějším evropském kontextu, jako jsou například dějiny elit, společenské interakce, dvory a rezidence či židovské osídlení, dále pak také proměna historické krajiny i urbánní sítě. Výzkum těchto dílčích témat je podpořen mj. i grantovými projekty (viz níže). Kontinuální práce na ediční řadě *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae* (vydávání diplomatického materiálu doby vlády českého krále Karla IV.) je u závěrečných dvou svazků (IX. a X.) z let 1370–1378 zaměřena na detailní sběr dokumentů a jejich ověřování, a to s výhledem na kratší periodicitu vydávání jednotlivých dílů obou svazků od roku 2025. Současně je rozpracováván projekt digitalizace celé ediční řady těchto regist. V uplynulém roce byl připraven pilotní návrh digitalizace celé části edice pro dobu vlády Karla IV. (1346–1378) a rovněž formulář pro inovativní databázové zpracování registové řady. Tento systém má umožnit budoucí přímé napojení na uložení historických dokumentů a jejich opisů, včetně potenciálního zapojení AI do dalšího vyhodnocování dokumentů.

Mezi nejvýznamnější tituly publikované pracovníky oddělení v roce 2025 patřily: *Šlechtické rezidenční město v pozdně středověkých Čechách I–II* (Nakladatelství Academia) Roberta Šimůnka, *Ztracený kraj pod Ralskem. Středověk mezi nejhořejší Ploučnicí a Zábrdkou* (Nakladatelství Lidové noviny) Josefa Žemličky, *Počátky šlechtických hradů v Čechách* (Západočeská univerzita v Plzni), zpracované Františkem Zárubou, a závěrečná kolektivní monografie projektu prémie *Lumina quae-runtur – Migrace a mobilita v pražské židovské obci na přechodu od středověku k ranému novověku* vedeného Marií Buňatovou (z Oddělení dějin raného novověku HÚ), na níž se podílely také Lenka Blechová a Eva Doležalová.

V roce 2025 bylo pod vedením Dany Dvořáčkové (ve spolupráci s Mikrobiologickým ústavem AV ČR) zahájeno řešení nového programu Strategie AV21 s názvem *Epicentra civilizace – Inteligentní domácnosti, technologie a společnost*. Program zastřešuje interdisciplinární výzkum prováděný ve spolupráci třinácti ústavů Akademie věd ČR v letech 2025–2029. Jeho činnost byla slavnostně zahájena workshopem *Kick-off meeting výzkumného programu Strategie AV21 Epicentra civilizace – Inteligentní domácnosti, technologie a společnost* (8. dubna 2025, Praha).

Pracovníci Oddělení dějin středověku organizovali či spoluorganizovali několik mezinárodních vědeckých konferencí, z nichž nejvýznamnějšími byly: *Law, Power and the Royal Court(s). Networks of Power and Legal Structures* (15.–16. ledna 2025, Praha), k jejíž organizaci se spojily HÚ, Výzkumné centrum dvory a rezidence, Ústav pomocných věd historických a archivnictví Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Centrum právněhistorických studií, Katedra právních dějin Právnické fakulty Univerzity Karlovy, Katedra teorie práva a právních dějin Univerzity Palackého v Olomouci, Právnická fakulta Západočeské univerzity, Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislavě a Centrum medievistických studií CEU ve Vídni; *The Great Western Schism: Historical and Cultural Perspectives* (26.–28. května 2025, Batalha, Portugalsko), na jejíž organizaci spolupracoval HÚ, Lab2PT/IN2PAST (Laboratory of Landscapes, Heritage and Territory; Institute of Social Sciences, Braga), Université de Liège a Mosteiro da Batalha. Konference byla zároveň organizována v rámci připravovaného evropského projektu “CROLMA” Network – *The Crisis of the Late Middle Ages: Transformation, Resilience and Renewal in Pre-Modern Europe*.

Devítisetleté výročí úmrtí děkana Kosmy, autora nejstarší české kroniky, připomněly dvě odborné akce, na jejichž organizaci se za HÚ podílel Jan Zelenka. Jednalo se o konferenci *Kosmas a středověké kronikářství. Předlohy – narativy – recepce* (21.–23. října 2025, Praha) a dále o interdisciplinární kolokvium *Medievistika ve světě zítřka. Přednáškové pásmo k počtě 900 let od úmrtí učeného děkana Kosmy* (30. září 2025, Praha). Na fotografii Jan Zelenka a Josef Žemlička při přednášce v Mladotově domě na Pražském hradě.

Daší akci *Reconsidering Courtly Environments, c. 1200–1800: Interconnecting Court Cultures and the Role of Natural Environments and Landscapes* (20.–21. listopadu 2025, Praha) uspořádaly vedle HÚ, Výzkumné centrum pro církevní a náboženské dějiny, mezinárodní platforma Household and Environmental Studies při HÚ a Society for Court Studies. Zorganizován byl také již 21. ročník historiografické konference s názvem *Ohrožené krajiny* (29. ledna 2025, Praha) ve spolupráci s Výzkumným centrem historické geografie a Sekcí historické geografie a environmentálních dějin České geografické společnosti.

Vedle významných mezinárodních diskusních setkání připravili pracovníci prvního oddělení několik dalších národních workshopů a konferencí vycházejících z aktuálních projektů a zpracovávaných témat. Sem patří zejména workshop *Jinakost a postižení napříč staletími: paradigma – perspektivy – přístupy* (11. června 2025, Praha), který HÚ spolupořádal s Katedrou aplikovaných sociálních věd Univerzity Karlovy, kolokvium *Středověká obydlí v krajině. Technologie, výstavba, diagnostika a údržba* (25.–26. dubna 2025, Horní Vítkov), na němž se organizačně podílel vedle HÚ také Archeoskanzen Curia Vitkov, kolokvium *Venkovské mikrosvěty 13.–16. století: panská sídla a kostely* (26. listopadu 2025, Praha), které propojovalo historický, archeologický a památkový výzkum historických objektů v krajině. Dále se pak jednalo o dva workshopy věnované vývoji farní správy v předmoderní době (*Fara a farnost – duchovní a laici: interakce, normy a praxe ve středověku a raném novověku* a *Fary, farní sbory a náboženské obce v reflexi vývoje církví*; oba 15. října 2025, Praha), z nichž druhý workshop cílil na mladé badatele – studenty magisterského cyklu studia, doktorandy a postdoktorandy a byl východiskem pro budoucí plánovaná a opakovaná setkání této kategorie badatelů na poli církevních dějin.

Mezinárodní konference *The Great Western Schism: Historical and Cultural Perspectives* (Batalha, Portugalsko) byla předstupněm velké konference věnované historickým souvislostem schismatu 1378–1417, která se uskuteční 23.–24. dubna 2026 v Praze. HŮ zde zastupovaly Jana Fantysová-Matějková, Lenka Blechová a Eva Doležalová.

Vedle toho byly zorganizovány tři odborné veřejné přednášky ve spolupráci se dvěma fakultami Univerzity Karlovy (Filozofickou fakultou a Fakultou sociálních věd), a to přednáška Kateřiny Kolářové (Fakulta sociálních věd Univerzity Karlovy) *Tělesnost „mimo řád“ a představy o společenství* (19. března 2025, Praha), přednáška Karla Kügle (University of Oxford) *Luxembourg Courts and Their Soundscapes c. 1300–1450* (2. dubna 2025, Praha) a Marie Stürzbecher (Universität Erfurt) *The Jewish Heritage of Erfurt – from coincidental finds to World Heritage* (19. listopadu 2025, Praha).

I v roce 2025 se rozvíjelo další zpracování sbírkových fondů spravovaných pracovníky oddělení – fondu pozůstalosti českého historika Augusta Sedláčka a fotosbírký, jejichž výsledky jsou systematicky zpracovávány a zpřístupňovány.¹³ Pracovníci oddělení pokračovali v rozšiřování mapových listů (v digitální podobě) v portálu *Českého historického atlasu*,¹⁴ který vznikl v rámci dlouhodobé spolupráce s Fakultou stavební Českého vysokého učení technického.

V roce 2025 pokračovalo v rámci Oddělení dějin středověku řešení tří grantových projektů Ministerstva kultury ČR NAKI III (Program na podporu aplikovaného výzkumu a vývoje národní a kulturní identity, Ministerstvo kultury ČR, dále jen NAKI). V pozici hlavního řešitele to byl projekt *Hranice jako kulturněhistorický fenomén. Specifikace, analýza, komparace a interpretace* vedený za HÚ Evou Semotanovou. V pozici spoluřešitelů pak projekty *Historická lázeňská sídla jako kulturní, urbanistický a krajinotvorný fenomén* (vedený za HÚ Robertem Šimůnkem, hlavním příjemcem grantu je Muzeum východních Čech v Hradci Králové, druhým spolupříjemcem pak vedle HÚ Univerzita Hradec Králové) a *Mapa českých hradů. Hrady jako kulturní fenomén, předmět výzkumu a památky minulosti* (vedený za HÚ Evou Doležalovou, hlavním příjemcem je Západočeská univerzita

V rámci programu Strategie AV21 *Epicentra civilizace – Inteligentní domácnosti, technologie a společnost* se uskutečnil mezooborový workshop *Středověká obydlí v krajině. Technologie, výstavba, diagnostika a údržba* v Archeoskanzenu Curia Vitkov. V jeho teoretické části byl mezi přednášejícími také David Trojan, jehož příspěvek se věnoval středověké církevní organizaci.

v Plzni, vedle HÚ jsou dalšími spolupříjemci Národní památkový ústav a Archeologický ústav AV ČR, Praha).

Pracovníky oddělení byly připraveny také celkem čtyři návrhy na grantové projekty a byl podán jeden návrh HÚ na ocenění *Akademickou prémie* pro Janu Fantysovou (z Oddělení dějin středověku). Dva návrhy projektu směřovaly ke Grantové agentuře ČR, další dva k Evropské výzkumné komisi (ERC), a to jeden v kategorii ERC Advanced a jeden ERC Synergy.

V rámci programu Akademie věd ČR Strategie AV21 *Anatomie evropské společnosti. Historie, tradice, kultura, identita* byl v oddělení dále zpracováván projekt *Středověké osídlení – jádro evropských velkoměst. Na příkladu interaktivního kartografického obrazu Prahy* (Eva Semotanová).¹⁵ V programu Strategie AV21 *Epicentra civilizace – Inteligentní domácnosti, technologie a společnost* získalo několik dalších členů oddělení podporu pro své odborné aktivity, které budou dále rozvíjeny v příštích pěti letech (2025–2029).

Pracovníci Oddělení dějin středověku se významně podíleli na popularizačních aktivitách pořádaných HÚ i Akademií věd ČR. Jednalo se především o *Veletrh vědy* (s ústředním tématem *Můj hrad – můj dům!*, 6.–7. června 2025, Praha), v jehož rámci byl návštěvníkům prezentován moderní kastelologický výzkum a připomenut významný český historik August Sedláček, a *Den otevřených dveří*, pro nějž pracovníci oddělení připravili tematické workshopy vycházející mj. i z programu Strategie AV21 *Epicentra civilizace – Inteligentní domácnosti, technologie a společnost*. V uplynulém roce se do popularizačních aktivit HÚ významně zapojilo i brněnské pracoviště ústavu, jehož ústředním programem byla písarská dílna připravená primárně Petrem Sedláčkem z prvního oddělení.

Oddělení dějin raného novověku (II.)

Hlavní výzkumné aktivity týmu se koncentrovaly na komplexní poznávání fungování a proměn společnosti od druhé třetiny 16. století do poloviny 18. století. Středem zájmu byly především země české koruny nejen v kontextu vývoje habsburské monarchie, ale také v perspektivě komunikačních sítí napříč Evropou. Základní orientaci badatelské činnosti definovalo pět výzkumných okruhů, z nichž čtyři představují tematické vymezení výzkumu (1. Politická kultura, panovnická moc a šlechta; 2. Církevní a náboženské dějiny českých zemí; 3. Vzdělávání, kultura vědění a komunikace; 4. Srovnávací dějiny měst) a pátý prozrazuje zaměření na ediční činnosti a další metody zpřístupňování historických pramenů.

Výzkumná činnost oddělení byla realizována základním výzkumem pohybujícím se na poli zmíněných témat, jehož výstupem byly převážně individuální studie publikované v časopisech a sbornících, a řešením výzkumných projektů, které těžily ze synergie přístupů odborníků různého tematického zaměření a účinné mezioborové spolupráce. Tyto projekty umožnily jednotlivým pracovníkům vytvořit funkční pracovní skupiny rozšířené nejen o kolegy napříč odděleními HÚ a dalšími příbuznými pracovišti Akademie věd ČR, ale také o externí spolupracovníky včetně studentů a doktorandů. Pracovníci oddělení se také podíleli na činnosti celého ústavu zapojením do průřezových projektů a fungování tří výzkumných center. Neméně intenzivní byla jejich účast v aktivitách programů Strategie AV21. Hlavní výzkumné aktivity vycházely v roce 2025 především ze čtyř grantových projektů GA ČR a jednoho bilaterálního mobilitního programu.

Výzkumné téma mapující roli mocenských elit ve střední Evropě v raném novověku, zahrnující také teoretické otázky politické moci a kultury, bylo rozvíjeno zejména týmem projektu GA ČR *Konstrukce šlechtické identity v díle Bohuslava Balbína*. Mezinárodní konference *Historical Identity of Central European Nobility in the Early Modern Period* konaná v dubnu 2025 se věnovala zejména

**XIV ATELIER
HÉLOÏSE WORKSHOP
PRAGUE
NOVEMBER 13–14, 2025**

**Between Tradition and Innovation: Universities as Places of Knowledge
from the Middle Ages to the Foundations of Modern Knowledge Societies**

Conference Programme

Academic Conference Centre, Husova 4a, 110 00 Praha 1

Atelier Héloïse
European Network on Digital Academic History

H INSTITUTE OF HISTORY
of the Czech Academy of Sciences

F Filosofický ústav AV ČR
Institute of Philosophy

 FACULTY OF ARTS
Charles University

Fotografie z konference *Das private Ordensstudium als Alternative oder als Konkurrenz zur universitären Ausbildung? Die Ausbildung von Ordensleuten im frühneuzeitlichen Europa*, konané v Nové Říši ve dnech 11.–13. září 2025.

problematicke šlechtické identity a podílu genealogických spisů na její konstrukci. S velkou pečlivostí byla pro vydání v nakladatelství De Gruyter – Brill připravena kolektivní monografie *Spaces for Diplomacy. Prague, the Court of Emperor Rudolf II (1576–1612) and Diplomats* (eds. Tomáš Černušák, Jiří Hrbek a Štěpán Vácha), která vzešla z vybraných referátů prezentovaných na konferenci pořádané v Praze v roce 2023.

Výzkum církevních a náboženských dějin byl intenzivně prezentován činností Výzkumného centra pro církevní a náboženské dějiny (viz dále). Výsledky monasteriologického bádání se odrazily do přípravy tří konferenčních sborníků, z nichž jeden byl na podzim 2025 již vydán. Šestý svazek řady *Monastica Historia* prezentuje příspěvky z žilivské konference *Monasteria Abolita*, která se věnovala rušení klášterů jak pod vlivem osvícenství a geopolitické situace přelomu 18. a 19. století, tak pod tlakem totalitních režimů 20. století. V září 2025 se uskutečnila další, již osmá konference zmíněné řady nazvaná *Das private Ordensstudium als Alternative oder als Konkurrenz zur universitären Ausbildung? Die Ausbildung von Ordensleuten im frühneuzeitlichen Europa*. Konference byla prvním výstupem grantového projektu věnovaného tzv. „studia privata“, která již od středověku sloužila jak vzdělávání řádového kléru, tak jako určitá alternativa či dokonce konkurence univerzit. Projekt je řešen HÚ společně s Ústavem dějin Univerzity Karlovy a Archivem Univerzity Karlovy.

Výzkum praxe nekatolických církví v předbělohorských českých zemích pokračoval pracemi na dalším svazku regestové edice *Acta Unitatis Fratrum. Dlouhodobý zájem o písemnou kulturu reflektuje projekt GA ČR Rukopisné praxe a textualita exulantských komunit z českých zemí ve 20. a 30. letech 17. století*, který zkoumá rukopisnou praxi a cirkulaci rukopisů při ustavování českých a moravských nekatolických komunit v exilových centrech v Polsku, Německu, Slezsku a Uhrách v letech 1621–1639. K řešení tohoto projektu pozvalo odborníky z našeho týmu Oddělení pro komeniologii a intelektuální dějiny raného novověku Filosofického ústavu AV ČR.

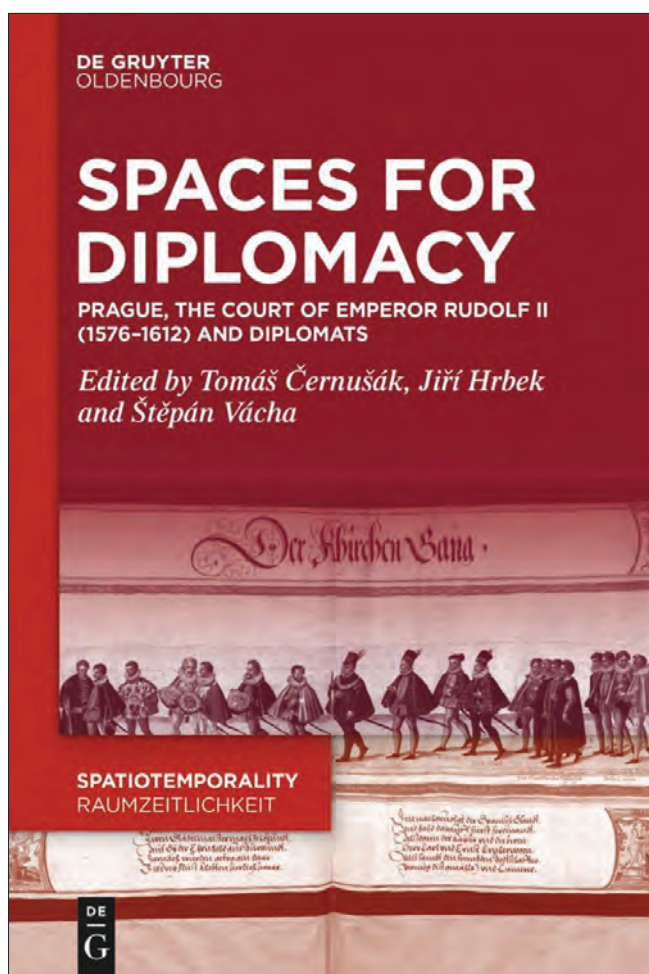
Zkoumání písemné kultury ukazuje úzkou souvislost bádání o duchovních a církevních dějinách s výzkumem dějin kulturních a vzdělanostních. Příkladem může být také výzkum novolatinského školského divadla nebo aktivní účast členů oddělení v projektu COST Action *Print Culture and Public Spheres in Central Europe 1500–1800*. V čele jedné z jeho pracovních skupin stojí Martin Holý, který byl také hlavním organizátorem letní školy *Turning a New Leaf. Unexplored Central-European Bookscapes (1500–1800)*, která proběhla v červenci 2025 v rumunské Kluži.

Cenným příspěvkem k dějinám vzdělanosti je vydání monografie *Die Universität Basel und die Böhmischen Länder (1460–1630)* [Martin Holý et al.], která vzešla ze stejnojmenného projektu GA ČR *Basilejská univerzita a české země (1460–1630)*. K mezinárodní diskusi v oblasti dějin univerzit přispěla i další z konferencí pořádaných spolu s Ústavem dějin Univerzity Karlovy a Archivem Univerzity Karlovy ve spolupráci s dalšími institucemi v červnu 2025 nazvaná *Deviance, Criminality and Discipline in the Academic Sphere of the Middle Ages and the Early Modern Period*.

V rámci výzkumu městských dějin se pracovníci oddělení podíleli na monografických publikacích o dějinách našich měst (Brno, Tábor). Nové impulsy přináší řešení nově získaných projektů. Projekt Mobility Plus s názvem *HandEm – Handling Emergencies. Italian and Bohemian Urban and Rural Communities (16th–18th centuries)*, který je řešen ve spolupráci s kolegyněmi z Istituto di Storia dell'Europa Mediterranea, Consiglio Nazionale delle Ricerche, se věnuje zejména otázce odolnosti městské společnosti vůči důsledkům pohrom a katastrof a srovnává reakce, řešení i preventivní opatření v Itálii (zejména v Neapolsku) a Čechách.

Projekt GA ČR *Praha jako jedno z center italské obchodní a finanční sítě (1611–1627)* si klade za cíl rekonstrukci mezinárodních obchodních a finančních sítí Italů podnikajících v Praze jako jednom z významných center Evropy a propojení této sítě s mocenskými strukturami. Posledně jmenované projekty obracejí znovu zájem k hospodářským a sociálním dějinám a také otevírají další témata ve výzkumném směřování oddělení, jako jsou environmentální dějiny.

Oddělení je rovněž aktivně zapojeno do projektů programu Strategie AV21 *Epicentra civilizace – Inteligentní domácnosti, technologie a společnost*, v jejichž rámci se v součinnosti s kolegy z jiných ústavů Akademie věd ČR zabývá otázkami spojenými s fungováním komunitních domácností a opětovným užíváním předmětů a materiálů.

Pracovníci oddělení se výrazně podíleli také na aktivitách metodicky nebo tematicky přesahujících Oddělení dějin raného novověku. Pokračovaly práce na dlouhodobých edičních projektech (nunciatury, *Historica Třeboň*, *Theatrum Neolatinum*), a zejména pak na registrové edici *Acta Unitatis Fratrum. Dokumente zur Geschichte der Böhmisches Brüder im 15. und 16. Jahrhundert*, jejíž druhý díl byl vydán. Uplatnění digital humanities v historické vědě se oddělení věnovalo jednak v oblasti elektronických edic, jednak v rámci práce s prosopografickými daty. Výsledky projektů byly prezentovány mj. na konferenci *Between Tradition and Innovation: Universities as Places of Knowledge from the Middle Ages to the Foundations of Modern Knowledge Societies*, kterou organizoval HÚ spolu s Atelierem Heloïse a dalšími partnery v listopadu 2025. Výrazné bylo také zapojení členů oddělení ve výzkumu historické geografie.

Oddělení dějin raného novověku se v roce 2025 významně podílelo na plnění celoustavních úkolů, zejména přípravě *Akademické encyklopedie českých dějin* a vydávání časopisu *Folia Historica Bohemica*. Členové oddělení se věnovali také popularizačním aktivitám, a to jak přispíváním do popularizačních periodik a příruček, vystupováním v rozhlasu, televizi či přednáškami pro středoškolské a vysokoškolské studenty i širokou veřejnost, tak přípravou metodických příruček pro učitele dějepisu na základních a středních školách (projekt *Didaktik*). Pracovníci oddělení zároveň působí dlouhodobě na řadě vysokých škol, a to jak v rámci své pedagogické činnosti, tak jako členové vědeckých a odborných rad (Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Masarykova univerzita, Univerzita Karlova, Univerzita Hradec Králové).

Oddělení moderních kulturních a sociálních dějin (III.)

V roce 2025 plnilo oddělení své výzkumné cíle (1. Paměťová studia a dějiny každodennosti; 2. Sociální dějiny a 3. Multikulturní dějiny) a zároveň se připravovalo na mezinárodní evaluaci. Tato pro oddělení dopadla poměrně příznivě. Komise ocenila publikační činnost a mezinárodní kontakty. V dalších letech doporučila posilovat zastoupení badatelek mezi pracovníky a jasnější tematickou profilaci oddělení.

Řada pracovníků publikovala články v zahraničních kolektivních monografiích. Vojtěch Kessler, Magdaléna Pokorná a Jan Květina editovali knihu *Dokud vlak nezastaví. Historie habsburského prostoru k jubileu Milana Hlavačky* (Praha: Masarykův ústav a Archiv AV ČR / Historický ústav AV ČR, 2025). Milan Hlavačka vydal cizojazyčnou odbornou monografii *Das goldene Zeitalter der tschechischen Selbstverwaltung 1848–1918* (Berlin: Duncker & Humblot, 2025). Kapitoly v cizojazyčných monografiích publikovali Jan Županič, Michaela Žáková a Vojtěch Szajko. V časopise *Soudobé dějiny* publikoval Stanislav Holubec a v časopise *Documenta Pragensia* Jan Županič.

Oddělení získalo koncem roku 2025 tři nové projekty GA ČR: Stanislav Holubec ve spolupráci s Vysokou školou ekonomickou v Praze projekt *Kohlennot: Politics and Everyday Life in the Central Powers During the Great War and Beyond (1914–1920)*, Michaela Žáková projekt *Between Independence and Stigma: Single Women in Bourgeois and Noble Society in the Czech Lands (1848–1914)*, Jakub Raška ve spolupráci s Fakultou humanitních studií Univerzity Karlovy projekt *Labour, Anger, Modernity: Urban protests and the “under-bourgeois” classes in the Austrian monarchy, 1789–1847*. Aleš Vyskočil pokračoval v plnění projektu NAKI III *Komplexní přístupy k identifikaci, ochraně*

Stanislav Holubec během profesorské promoce ve Velké aule Karolina 16. prosince 2025.

a údržbě historických systémů retence a distribuce vody v horských oblastech České republiky s ohledem na památkovou péči.

Pracovníci oddělení řešili také některé projekty Strategie AV21: 1. *Historická paměť*; 2. *Domácnosti, materialita a resilience*; 3. *Prožívání krizí v minulosti nebo krize v prožívání minulosti? Reflexe krizových událostí v pramenech dějin všedního dne v kontextu soudobých výzev* (všechny Vojtěch Kessler); 4. *Proměny identity a bezpečnosti v éře nové studené války* (Stanislav Holubec s Jitkou Močičkovou); 5. *Zvládání průmyslových konfliktů ve střední Evropě* (Jakub Raška); 6. *Ukrajina, Rusko a střední Evropa: národní identita v kulturněhistorickém kontextu* (Magdaléna Pokorná); 7. *Výzkum variability šlechtických domácností a rodinných struktur z perspektivy svobodných žen* (Michaela Žáková).

Člen oddělení Jan Županič získal titul DSc. Stanislav Holubec absolvoval úspěšně řízení ke jmenování profesorem a získal *Cenu Miroslava Ivanova za literaturu faktu* (viz oddíl *Ocenění pracovníků*). Oddělení organizovalo buď samostatně, nebo ve spolupráci s dalšími institucemi několik seminářů, konferencí, workshopů a vystoupení zahraničních odborníků: přednášku *Donucovací pracovní po roce 1945: mezi dědictvím holokaustu a novými podobami nucené práce* (16. dubna 2025), konferenci *Wikimedia versus Traditional Biographical Dictionaries?* (31. března 2025), konferenci *Městská (hromadná) doprava – fenomén 19.–21. století* (7.–8. října 2025), přednášku doktorandky University of Cambridge Alexandry Dul na téma *Silesian Coal in the Late 19th Century* (28. ledna 2025), online přednášku profesora z Instytut Historii im. Tadeusza Manteuffla Polskiej Akademii Nauk Macieje Górneho *Drawing Fatherlands: The Geographers' Moment of Glory* (6. října 2025) a popularizační přednášku Jakuba Rašky *Dvakrát na prahu kapitalismu: politika, práce a ideje v českých zemích 19. a 20. století* (6. listopadu 2025).

Oddělení se zapojilo do projektu Akademie věd ČR *Otevřená věda*, jehož cílem je zpřístupnit cestu k vědě a výzkumu studentům, pedagogům i širší veřejnosti. V jeho rámci pracovali v týmu pod vedením Vojtěcha Kesslera studenti pražských gymnázií. Od podzimu 2025 působí na oddělení doktorandka Viktorija Čurlin.

Návštěva studentů z Historického ústavu a Katedry pomocných věd historických a archivnictví Filozofické fakulty Univerzity Hradec Králové v HÚ v listopadu 2025.

Jan Županič přebírá diplom vědeckého titulu „doktor věd“ dne 24. září 2025.

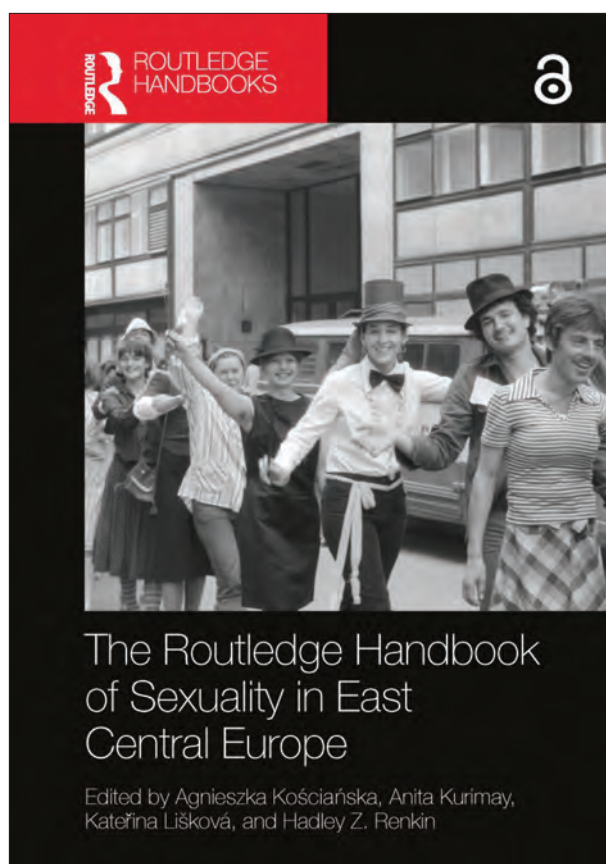
Magdaléna Pokorná
během křtu publikace
*Jen žádný rámus,
pánové! Česká společnost
v padesátých letech
19. století*. Akce se
uskutečnila 21. května
2025 v Literární kavárně
Academia.

Členové oddělení se pravidelně účastnili zahraničních konferencí. Významný byl pak i v roce 2025 podíl oddělení na badatelských aktivitách ústavu, zvláště pak na tvorbě *Akademické encyklopedie českých dějin* (za oddělení je koordinátorem Filip Binder). V rámci týmu je vydáván ve spolupráci se čtvrtým oddělením oborový časopis *Moderní dějiny* (výkonný redaktor Jakub Raška). Vojtěch Szajkó působí jako výkonný redaktor *Českého časopisu historického*, Aleš Vyskočil jako vedoucí pobočky HÚ v Brně. Řada pracovníků oddělení přednáší na vysokých školách.

Oddělení moderních transnacionálních a intelektuálních dějin (IV.)

V rámci organizačního podílu na vědeckých akcích se podařilo realizovat celou řadu konferencí s mezinárodním přesahem (např. participace Milana Sovilje na organizaci záhřebské konference *Historical (Re-)interpretations of 1945 in the Former European Socialist Countries*, organizace konference *Republicanism in East-Central Europe* Janem Květinou v Praze, podíl Jitky Močíkové na realizaci akce *Hang them up! New Perspectives on Historical Wall Maps Studies* v Římě či společná aktivita HÚ a Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR garantovaná Marošem Timkem pod názvem *Prague as a Cold War City and its Global Entanglements*). V rámci organizačních aktivit „polské skupiny“ byla Romanem Baronem a Janem Němečkem spolupřipravena akce k druhé světové válce a československo-polským vztahům v Opolí. Důležitou součástí těchto aktivit byla i jednodenní mezinárodní vědecká akce *From Dynastic Empires to National Statehood*, která zároveň představovala završení výzkumného působení Dmytra Bondarenka v rámci programu *Researchers at Risk Fellowship*.

Kromě organizování konferencí prezentovali členové čtvrtého oddělení své výzkumné aktivity na širokém poli mezinárodních vědeckých fór. Výraznou aktivitu v tomto ohledu vyvíjeli zejména výzkumníci v rámci druhé výzkumné priority (*ExpertTurn*, *FemEx* aj.), když mimo jiné vystupovali na těchto akcích: *European Association for the History of Medicine and Health Conference* v Berlíně, *History of Recent Social Science (HISRESS) Conference* v Amsterdamu, *European Social Science History Conference (ESSHC)* v Leidenu či na *Colloquium of the Chair of East European History* na Universität Heidelberg, kam na zvanou přednášku zavítala řešitelka projektu *ExpertTurn* Kateřina Lišková. Ta se kromě toho stala v uplynulém roce prezidentkou významné asociace *European Association for the History of Medicine and Health*.

Monografie v prestižní řadě
Routledge Handbook ve
spoluautorství Kateřiny Liškové.

Night Owl Session: The NON-Paper for Montenegro

Vesna Pusić

former Minister of Foreign
Affairs of Croatia

František Šístek

a Research Fellow at the Institute of
History, Czech Academy of Sciences
and an Associate Professor in the
Faculty of Social Sciences at Charles
University in Prague

Igor Lukšić

former Prime Minister
of Montenegro

Moderator:

Zvezdana Kovač, Strategy and Communication Director, CCE/CGO

Regional Plenum – Podgorica 2025

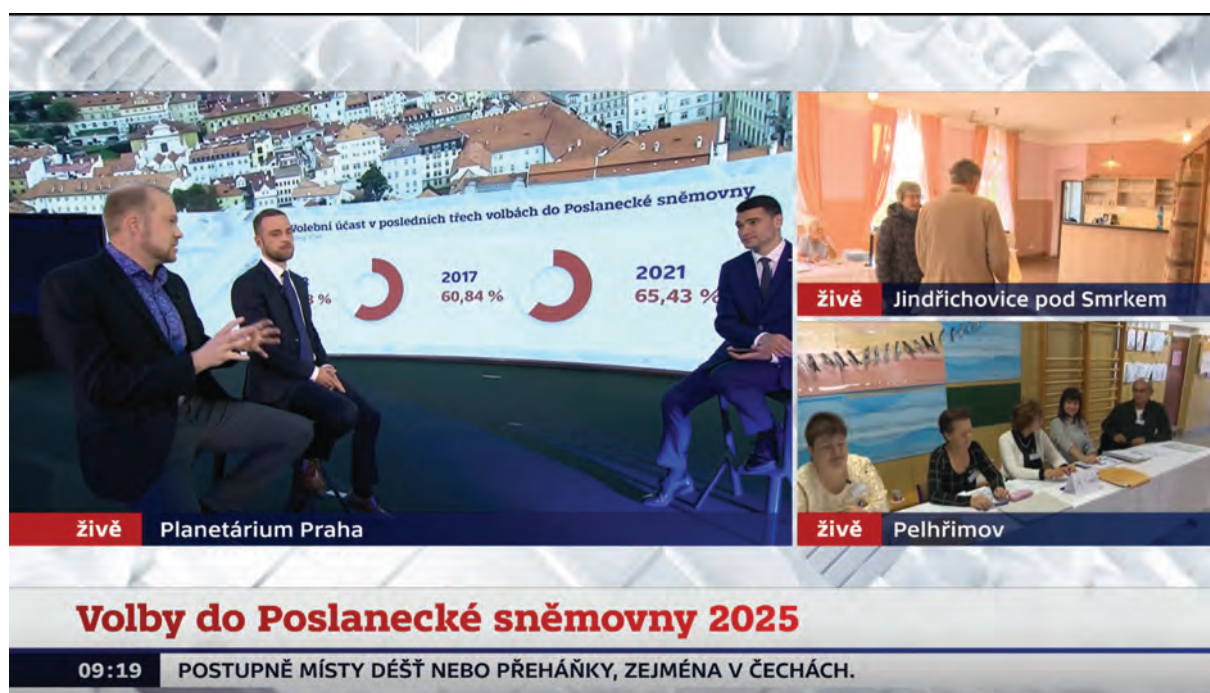
Cracks in Democracy:

Nationalism and Clericalism
in the Western Balkans

František Šístek jako diskutující v mezinárodním panelu *Cracks in Democracy*.

Na významných mezinárodních platformách nicméně vystupovali i další členové oddělení realizující 1. a 3. výzkumnou prioritu. Vyzdvihnout lze například účast Emila Voráčka na 28. *světovém kongresu politických věd* v Soulu, kde kolega organizoval panel GL03.31 *Geopolitics in Transition: Global Norms and Strategic Adaptations*, či participaci Romana Barona na 17. *mezinárodním sjezdu slavistů* v Paříži. Na jiné pařížské akci vystoupila i Jitka Močíčková v rámci svého výzkumu na poli historické kartografie ve vztahu k etnickým otázkám (*Symposium for the International Society for the*

Jan Květina komentuje volby do Poslanecké sněmovny živě ve studiu Daniela Stacha.

History of the Map), s čímž souviselo i její vedení pracovní skupiny *EthnoMap Working Group* zahrnující výzkumníky z Francie, Německa, Polska, Rakouska, Rumunska, Srbska, USA a Velké Británie. Další internacionální konferenční aktivity pak úzce souvisely s orientací výzkumu dílčích badatelů na konkrétní zahraniční prostředí (tj. prezentace Milana Sovilje na *7th International Conference Socialism on the Bench: Global Socialism and Non-Alignment* v Chorvatsku, prezentace Jana Květiny na konferenci v Krakově či účast Vojtěcha Kyncla na akcích v německém prostředí). Z nekonferenčních transnacionálních aktivit lze zmínit rozvoj spolupráce s univerzitou KwaZulu-Natal v Jihoafrické republice (stáž Jana Květiny).

Jak již bylo výše naznačeno, členové čtvrtého oddělení participovali na celé řadě externích grantových projektů; nadále pokračoval projekt *EXPRO Expertíza v autoritářských společnostech. Vědy o člověku v socialistických zemích středovýchodní Evropy*, úspěšně dokončen byl projekt Vojtěcha Kyncla *Česko-německo-židovské soužití v Třešti 1939–1945* realizovaný ve spolupráci s městem Třešť a krajem Vysočina. Kromě toho byly zahájeny nové projekty: projekt *Ženské expertky a feministická produkce znalostí v poválečné střední a východní Evropě v letech 1945–1989 [FemEx]* pod vedením Anniny Gagyiové a OPUS projekt *Pro-life activism in Spain, Ireland and Poland (1970s–1990s): a comparative history from the margins of Europe* sponzorovaný Polským národním vědeckým centrem s podílem Josého Lópeze-Barajase. Výrazné bylo rovněž zapojení členů oddělení do iniciativ v rámci Strategie AV21 (realizace konference *Pokrizová obnova*, vytváření databáze *Women Experts in Socialist Eastern Europe*, spolupráce Vojtěcha Kyncla s Mikrobiologickým ústavem AV ČR na projektu *Polutanty – skrytá hrozba* v rámci programu *Epicentra civilizace – Inteligentní domácnosti, technologie a společnost*, řešení projektu *Tekutá identita a geografie* pod vedením Jitky Močíčkové či rozvíjení kooperace s Leibniz-Institut für Ost- und Südosteuropaforschung v Řezně a Hrvatski institut za povijest v Záhřebu v rámci programu *Anatomie evropské společnosti. Historie, tradice, kultura, identita*).

Velmi plodná byla v uplynulém roce i publikační činnost. Z monografických počinů se podařilo vydat knihu *Sousedé ve válce. Česko-německo-židovské soužití v Třešti 1938–1946* (Vojtěch Kyncl) v rámci úspěšně ukončeného projektu (viz výše). Další monografické výstupy byly směřovány primárně do zahraničního prostředí, a to jak kniha v rámci prestižní řady Routledge Handbook (*The*

Vojtěch Kyncl při slavnostním zahájení expozice *Sousedé ve válce. Třešť 1938–1945*.

Routledge Handbook of Sexuality in East Central Europe) se spoluautorským podílem Kateřiny Liškové, tak dvě monografie pro španělskojazyčné prostředí (*Escribir la historia después de Hitler. Historiografía y política en Alemania 1945–2022* od José Lópeze-Barajase a *Entre Praga y Madrid. Los contactos checoslovaco-españoles 1948–1977* od Maroše Timka). Na zahraniční prostředí s ohledem na odbornou specializaci byla zaměřena i kniha Františka Šístka *Istorija crnogorske kulture*, přičemž do obdobných počínů lze počítat i překlad kolektivní práce k dějinám Československa do němčiny (*Geschichte der Tschechoslowakei 1918–1992*) s autorskými podíly Jana Němečka, Jindřicha Dejmka a Jaroslava Šebka. Monografický výstup Jaroslava Šebka (*Papežové moderního věku*) pak přinesl důležité propojení v kontaktu mezi odbornou a širokou veřejností. V rovině kolektivních monografií byla realizována jednak publikace *Krise a stát. Na příkladu Československa v meziválečném období* editovaná Emilem Voráčkem se zapojením dalších členů oddělení (Jan Němeček), a jednak kniha *Dokud vlak nezastaví. Historie habsburského prostoru*, sestavená Janem Květinou, Vojtěchem Kesslerem a Magdalénou Pokornou u příležitosti významného jubilea Milana Hlavačky. Za specifický typ publikace s výrazným přesahem vůči veřejnosti je možné považovat vydání diplomatických pamětí Josefa Kreutera (*Z Bruselu do Bernu. Vzpomínky na léta 1993 až 2002*), které editoval Jindřich Dejmek.

V rovině kapitol v prestižních nakladatelských řadách a článků v zahraničních časopisech se v loňském roce rovněž dařilo držet setrvalý trend, o což se přičinila jak výzkumná skupina v rámci 2. výzkumné priority (publikace v *Journal of the History of Medicine and Allied Sciences*; *Continuity and Change*; *Central European History*; *Global Intellectual History* aj.), tak individuální výzkumníci v rámci 1. a 3. výzkumné priority (např. Jitka Močíčková s textem v *Journal of Maps*, Jan Květina s kapitolou vydanou u Peter Lang, specifickým případem pak byla spoluautorská participace na článku vydaném v časopise *Nature*). Zásadní byla role členů oddělení při realizaci tematického čísla časopisu *Historia Slavorum Occidentis*, v němž čtvrté oddělení sehrálo nejen roli editorů, ale i klíčo-

vých autorů. V této souvislosti je také třeba připomenout, že i nadále byla nezastupitelná úloha členů oddělení (František Šístek, Jana Škerlová) při vydávání ústavního periodika *Slovanský přehled*.

V rámci tzv. třetí role byla činnost oddělení v roce 2025 výrazně ovlivněna výročním konce druhé světové války, k němuž se s ohledem na badatelskou orientaci několika akademiků vztahovala účast na celé řadě popularizačních a komemorativních akcí (např. organizace workshopu v Senátu Parlamentu České republiky Jaroslavem Šebkem, přednáška Emila Voráčka u příležitosti Dne Rumunska v Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky, organizace konference Emilem Voráčkem ve spolupráci s městem Vsetín, přednášky Vojtěcha Kyncla na školách a v knihovnách, rozhovory Jana Němečka pro česká i zahraniční média, organizace série přednášek pro Městskou knihovnu v Praze, výstavy aj.). Kromě toho pokračovaly přednáškové a popularizační aktivity v linii dlouhodobých výzkumných specializací (tj. pravidelné příspěvky do novin a českých médií k tematice české církevní problematiky – Jaroslav Šebek – a české, respektive polské politiky – Jan Květina), přičemž část z těchto aktivit probíhala i v zahraničním rámci (např. účast Františka Šístka na diskusním panelu *Challenges of Democracy* v Černé Hoře a jeho komentáře pro média v balkánském i českém prostoru). Řada akademiků byla rovněž setrvale aktivní na poli přednášek a workshopů pro základní a střední školy. Ke specifickým popularizačním aktivitám náleželo např. moderování panelové diskuse k výročí založení města Hradce Králové, účast Františka Šístka, Jitky Močičkové a Jaroslava Šebka ve veřejných podcastech (např. *Přepište dějiny*) či realizace animovaného filmu ke vzniku Československa v rámci projektu *Nezkreslená věda*.

■ Meziinstitucionální vědecko-organizační činnost a spolupráce v České republice

V rámci spolupráce s dalšími institucemi v HÚ působí, respektive působila čtyři společná pracoviště s vysokými školami, původně bez časového omezení. Prvním bylo Centrum raně novověkých studií (s Filozofickou fakultou Jihočeské univerzity). Ve své meziinstitucionální vědecké činnosti pokračuje také Výzkumné centrum historické geografie (s Přírodovědeckou fakultou Univerzity Karlovy), které vzniklo v rámci projektu excelence GA ČR (2012–2018). Stejně tak své aktivity rozvíjelo Centrum pro dějiny vzdělanosti jako společné pracoviště s Univerzitou Karlovou. V důsledku restrukturalizace na Právnické fakultě Univerzity Karlovy došlo naopak k zániku Centra právněhistorických studií.

Jako interdisciplinární pracovní tým působí při HÚ několik dalších center, jejichž aktivity se soustředí jednak na vlastní tematický výzkum, jednak na podporu dalších vědeckých aktivit, jako pořádání konferencí, workshopů či přednášek významných vědců. Těmito centry jsou: Výzkumné centrum Dvory a rezidence a Výzkumné centrum pro církevní a náboženské dějiny. Spolupráce probíhá rovněž s řadou ústavů III. vědní oblasti Akademie věd ČR (většina ústavů 7.–9. sekce), v rámci programu Strategie AV21 (*Epicentra civilizace – Inteligentní domácnosti, technologie a společnost*) pak také s I. a II. vědní oblastí (zejména s Matematickým ústavem AV ČR, Ústavem biologie obratlovců AV ČR, Ústavem informatiky AV ČR a Ústavem teoretické a aplikované mechaniky AV ČR). V roce 2025 byla zahájena činnost mezinárodní mezioborové iniciativy Household and Environmental Studies (HES) působící pod Výzkumným centrem Dvory a rezidence (viz oddíl *Činnost výzkumných center*).

Na půdě HÚ působila v roce 2025 také tato odborná a profesní sdružení a mezinárodní komise: Komise pro historickou geografii a Komise pro vydávání středověkých historických pramenů diplomatické povahy. HÚ je také zastoupen ve vrcholné profesní organizaci historiků, ve výboru Sdružení historiků České republiky, Českém národním komitétu historiků a v Učené společnosti České republiky.

Pracovníci HÚ jsou členy mnoha zahraničních společností a komisí. Byli a jsou činní ve vrcholných i poradních orgánech Akademie věd ČR (Akademický sněm, Vědecká rada AV ČR, Rada pro akademická média a popularizaci AV ČR, Rada pro zahraniční styky AV ČR, Sdružení moravských pracovišť, Koordinační komise pro zařazování pracovníků do nejvyššího kvalifikačního stupně, Kolegium popularizátorů a pracovníků PR). Poskytovali expertní, informační, poradní a oponentní práce pro vysoké školy, různé státní instituce a grantové agentury.

■ Činnost výzkumných center

Výzkumné centrum Dvory a rezidence

DaR Výzkumné centrum Dvory a rezidence v roce 2025 pokračovalo v naplňování druhého výzkumného plánu pro léta 2022–2029. Plné znění je dostupné na webové prezentaci HÚ.¹⁶ Výzkumný plán je vymezen v rovině interdisciplinárního bádání pod zastřešujícím názvem *Dvorská domácnost a dvorská společnost* a navazuje na dosažené výsledky první etapy sedmiletého badatelského plánu Výzkumného centra Dvory a rezidence z let 2013–2020/2021.

Navazující badatelský plán naplňuje pět stěžejních témat s hlavním těžištěm v mezioborové spolupráci (*Domácnost a dvorská společnost; Žánry a interpretace versus písemné prameny; Právo a moc; Sídlní a prostorová komunikace; Dis/kontinuita chování dvorské společnosti*). Průběžné aktualizace mezioborové a mezinárodní spolupráce jsou zveřejňovány na webových stránkách HÚ v sekci Výzkumná centra; webová prezentace Výzkumného centra Dvory a rezidence.¹⁷

V roce 2025 se uskutečnily ve Výzkumném centru Dvory a rezidence dvě mezinárodní a mezioborové konference. První konference s názvem *Law, Power and the Royal Court(s). Networks of Power and Legal Structures* se konala v Praze ve dnech 15.–16. ledna 2025 a naplnila z druhého výzkumného plánu téma *Právo a moc* v kontextu dvorského bádání. Druhá mezioborová a mezinárodní konference proběhla v rámci Výzkumného centra Dvory a rezidence a jeho platformy Household

and Environmental Studies – HES. Conference *Reconsidering Courtly Environments, c. 1200–1800: Interconnecting Court Cultures and the Role of Natural Environments and Landscapes* se uskutečnila v Praze ve dnech 20.–21. listopadu 2025.

Reconsidering Courtly Environments, c. 1200–1800: Interconnecting European Court Cultures and the Role of Natural Environments and Landscapes <i>Academy Conference Centre, Prague, 20 - 21 November 2025</i> Co-organised by Household and Environmental Studies (HES), the Centre for Research on Courts and Residences (DaR) of the Institute of History at the Czech Academy of Sciences and the Society for Court Studies.		
		
Workshop Programme NOTE: All times are in Central European Summer Time (CEST).		
Thursday, 20 November 2025 Akademické konferenční centrum/Academy Conference Centre (Husova 4a, 110 00 Prague, Czechia)		
8:30–9:00	Registration	Centre Hall
9:00–9:15	Welcome and Opening Words Jan Zelenka	Centre Hall
Opening Keynote Chair: Michal Vokurka		
9:15–10:15	Luc Duerloo “Unnatural Landscapes: Ecologies of Memory Under the Archdukes Albert and Isabella”	Conference Room
10:15–10:30	Coffee Break	Centre Hall
Session 1 - Gardens Chair: Michal Vokurka		
10:30–12:00	Aline Gallasch-Hall de Beuvink, “The Little Versailles of Portugal: The Importance of the Queluz Palace and its Gardens in the 18 th Century” Monika Drlikova, “Interplay of Art and Nature: The Mannerist Garden in Ostrov and Ohří” Nadja Horsch, “Im Wald der Wunder: Merveille und Divertissement in den Gartenbosketts des 17. Jahrhunderts”	Conference Room
12:00–13:30	Lunch (on your own)	
Session 2 – Hunting 1 Chair: Dustin M. Neighbors		
13:30–15:15	Jiří Hrbek, “Between Otium and Negotium: The Use of the Landscape Below Bezděz Castle in the Early Modern Period” František Záruba, “Sieben Jahrhunderte des Bestehens des Pürglitzer Jagdforstes und seine Verwandlungen” Bruno Farinelli, “Territorial Balances, Hunting and Sustainability: The House of Savoy and the Turin Park (16 th –17 th century)” Markéta Šantrůčková, “Hunting Landscape: An Example of Johann Rudolph Czernin’s Game Park”	Conference Room

V rámci zvaných a tematických přednášek představil své výzkumné téma Michal Vokurka. Přednášku pod názvem *Domácnost zahradníka: téma na pomezí bádání o dvorech a domácnostech širších společenských vrstev* pronesl 24. září 2025 v knihovně HÚ v Praze. Účastníci se mohli připojit rovněž online přes platformu Zoom. Po přednášce následovalo zasedání Vědecké rady Výzkumného centra Dvory a rezidence. Rada zhodnotila dosavadní plnění výzkumného plánu a přijala usnesení o hostování kongresu *Kings & Queens 15* v Praze ve dnech 2.–5. září 2026. Jedná se o kongres organizovaný ve spolupráci s *Royal Studies Network*.

KINGS & QUEENS 15

September 2 to 4, 2026
Prague

KINGS, QUEENS AND DYNASTIES IN PERIL

The Royal Studies Network and the Research Centre on Courts and Residences of the Institute of History of the Czech Academy of Sciences are delighted to announce that the next Kings & Queens conference will be held in the Czech Republic in Prague. The fifteenth Kings & Queens conference will focus on *Kings, Queens and Dynasties in Peril*, as 2026 marks the anniversary of several key historical events of **1306**, **1526** and **1806**, which affected the existence of the Bohemian Kingdom and numerous other dynasties and monarchies, not only in Central Europe.

The assassination of the young King Wenceslas III in **1306** marked the unexpected end of the Přemyslid dynasty. Of the legitimate members of the royal family, only the Přemyslid women and the royal widow remained without any surviving male offspring. A literal game for the throne commenced between the royal men, women and the nobility. After several years of fighting, intrigues and battles, the Luxembourg dynasty emerged victorious. In **1526**, the young King of Bohemia and Hungary, Louis II of Hungary-Bohemia, died unexpectedly in the Battle of Mohács, as did numerous leading aristocrats and courtiers. The king was survived by a childless widow, Queen Mary of Austria. His demise left the thrones of both the Bohemian and Hungarian kingdoms vacant, and they were eventually assumed by the Habsburgs. Anna of Hungary-Bohemia, the wife of the new ruler Ferdinand of Austria, gave birth to ten children, who ensured the unique position of the Habsburg dynasty via their marriages. For a long time, the Habsburg Monarchy seemed to be on a trajectory of continued prosperity. Most recently, in **1806**, one of Emperor Napoleon's many moves to threaten the old European monarchies culminated in the formation of the Confederation of the Rhine and the abolition of the Holy Roman Empire. This transformation marked not only the end of one of Europe's institutions, but also a profound restructuring of dynastic structures. What were the consequences of Napoleon's actions, which created new royal dynasties, and what was the fate of the men and women of the old and new royal families?

The weaknesses and threats to various dynastic empires have consistently come to the fore in critical and unforeseen circumstances. However, it is evident that these situations often had deeper origins. Sometimes, these were long-standing concerns pertaining to the mental or physical health of the rulers, the infertility of royal couples or the mortality of their children, the rivalries between relatives, or the demands of the nobility for a share in the governance of the country.

DaR
CENTRE FOR RESEARCH
ON COURTS AND RESIDENCES

INSTITUTE OF HISTORY
Czech Academy of Sciences

RSN
ROYAL STUDIES NETWORK

Výzkumné centrum historické geografie

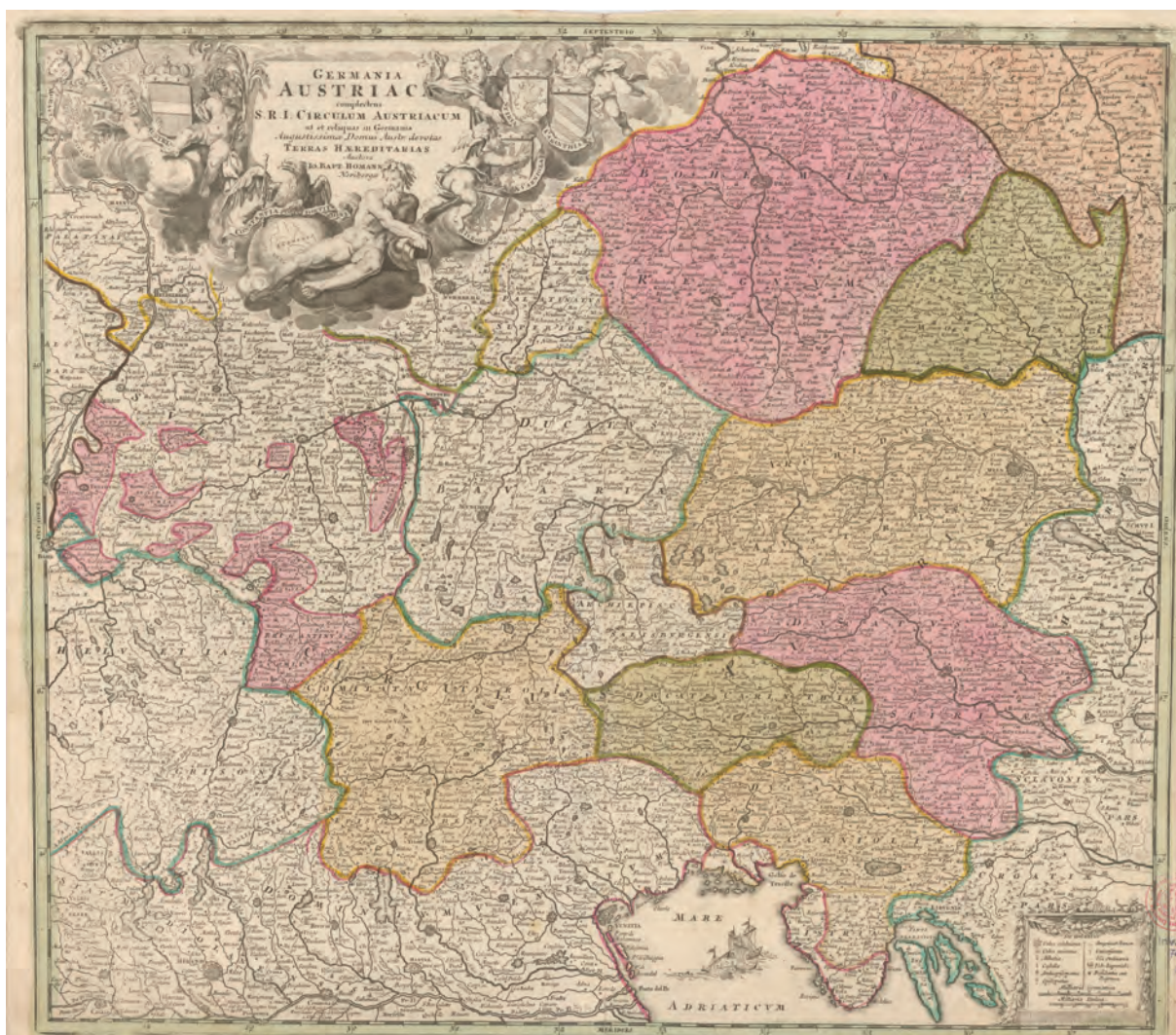
Výzkumné centrum historické geografie

V roce 2025 pokračovali pracovníci centra¹⁸ v řešení výzkumného programu, který je zaměřen na následující dlouhodobá témata základního i aplikovaného výzkumu: I. kontinuita historickogeografického výzkumu v HÚ od 30. let 20. století; II. historickogeografický výzkum v duchu moderních, mezinárodně uznávaných teoretických postulátů, metod a aktuálních témat a mezinárodní spolupráce; II.1 Řešení aktuálních mezinárodních i domácích teoreticko-metodologických přístupů; II.2 Rozvíjení historické atlasové kartografie v návaznosti na tradici oboru v HÚ; II.3 Etapizace krajinných změn v českých zemích v návaznosti na evropské krajiny; II.4 Dějiny kartografie: vývoj znázornění českých zemí v kartografických dokumentech (tematické mapy 19. a 20. století; národnostní mapy a jejich role v národnostních konfliktech; historické atlasy jako spolutvůrci kolektivní paměti i nástroj politické propagandy; uplatnění digital humanities při analýze a interpretaci tematických map), hranice a jejich kartografické znázornění; II.5 Tvorba rekonstrukčních map a aplikací k uvedeným tématům s ohledem na využití GIS, jejich konstrukt a stanovení kartografických a tematických priorit a kritérií; II.6 Urbanizace českých zemí v evropském prostoru; II.7 Organizace a spoluorganizace historickogeografických konferencí; II.8 Vyžádané přednášky a rozhovory, popularizační přednášky a články, vystoupení v médiích; II.9 Správa, zpřístupňování a využívání *Mapové sbírky HÚ*; II.10 Vydávání periodika *Historická geografie*.

Pokračovalo řešení projektů, jejichž řešiteli a spoluřešiteli jsou členové týmu. V rámci programu Strategie AV21 se jedná o projekty *Středověké osídlení – jádro evropských velkoměst. Na příkladu interaktivního kartografického obrazu Prahy*¹⁹ (program *Anatomie evropské společnosti. Historie, tradice, kultura, identita*) a *Tekutá identita a geografie: Etnolingvistické mapy jako prostory prožitku a horizonty očekávání*²⁰ (program *Identity ve světě válek a krizí*). Pracovníci byli zapojeni také do programu *Epicentra civilizace – Inteligentní domácnosti, technologie a společnost*²¹ (2025–2029). Dále pokračovalo řešení projektů programu NAKI III *Hranice jako kulturněhistorický fenomén. Specifikace, analýza, komparace a interpretace*;²² *Historická lázeňská sídla jako kulturní, urbanistický a kraji-*

Hranice českých zemí koncem 10. století podle historika Josefa Kalouska (1885).

Deformované hranice českých zemí na mapě Johanna Baptisty Homanna z roku 1714.

notvorný fenomén;²³ Komplexní přístupy k identifikaci, ochraně a údržbě historických systémů retence a distribuce vody v horských oblastech České republiky s ohledem na památkovou péči.²⁴

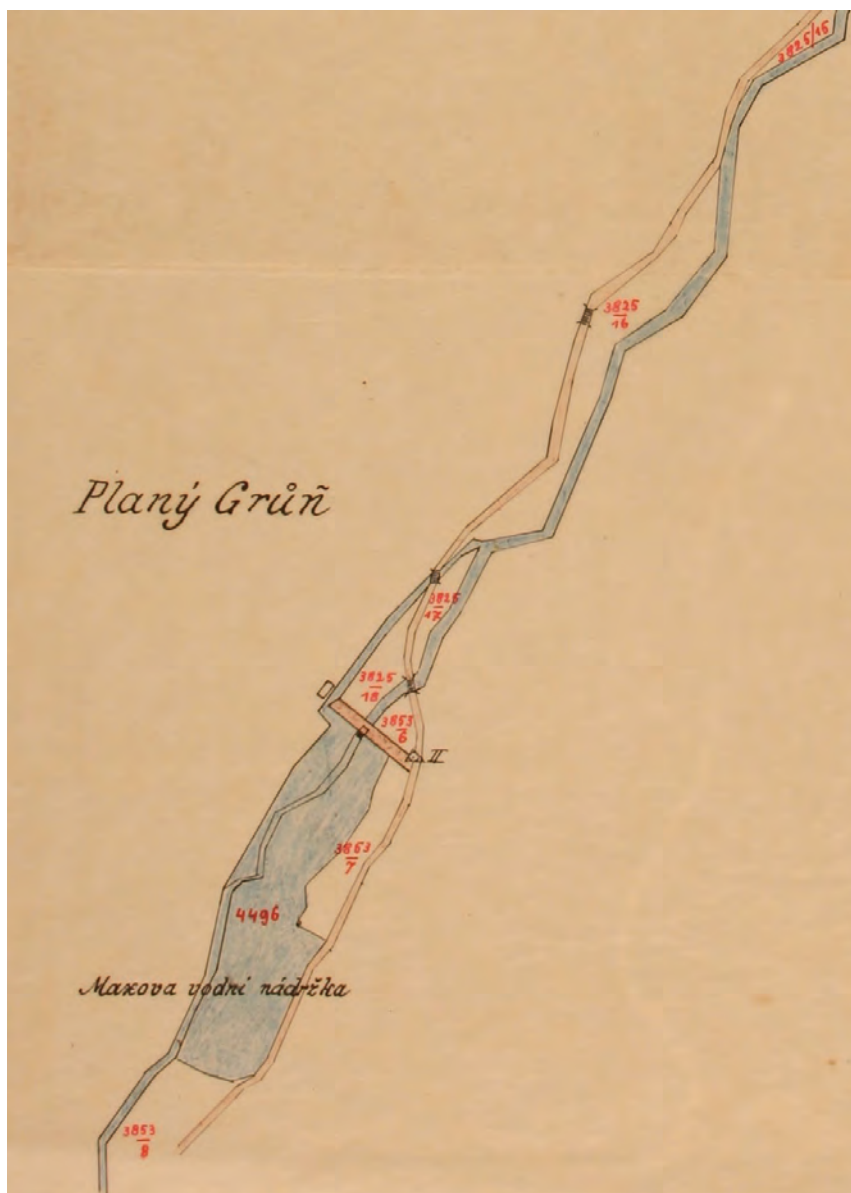
Členové týmu se dále podílejí na řešení dalších projektů, a to v rámci programu Strategie AV21 *Anatomie evropské společnosti. Historie, tradice, kultura, identita (Evropská krajina jako interakce mezi přírodou a společností – Kritické aspekty vývoje osídlení a Zdroje obživy a jejich udržitelnost v předindustriální krajině)*,²⁵ *Mobility Plus – bilaterální projekty Akademie věd ČR [projekt HandEm, Handling Emergencies. Italian and Bohemian Urban and Rural Communities (16th–18th centuries)]*,²⁶ *NAKI III (projekty Mapa českých hradů. Hrad jako kulturní fenomén, předmět výzkumu a památky minulosti²⁷ a Most – město, které nezaniklo)*, *GA ČR (projekt Požár jako katalyzátor změny urbanistického a sociálního vývoje města. Praha-Hradčany před a po roce 1541)* a *Deutsche Forschungsgemeinschaft [projekt The World Map 1:2,500,000 (Karta Mira) as a Vehicle of Socialist Globalization: Potentials and Limits of Scientific Standardization and International Cooperation, 1958–1989]*,²⁸ hlavní příjemce Herder-Institut für historische Ostmitteleuropaforschung – Institut der Leibniz-Gemeinschaft, HÚ je zapojen formou externí spolupráce v rámci International Scientific Advisory Board]. Členové výzkumného centra se podílejí rovněž na projektu *Dobové plány Brna* (mapový portál pro Magistrát města Brna ve spolupráci s GIS oddělením Magistrátu města Brna, Archivem města Brna a HÚ, pobočkou Brno; aplikace s dobovými plány města Brna od konce 18. století po současnost).²⁹ S projektem souvisí pokračující redakční a au-

Empírový lázeňský pavilón Louisína pramene z roku 1826 ve Františkových Lázních.

Pohled z dronu na hornickou plavební nádrž Hrončok ve Veporských vrších jižně od Brezna.

Nejznámější beskydský
plavební rezervoár – Maxův
klauz – na dobovém plánu.

torské práce na přípravě jednoho ze svazků ediční řady *Dějiny Brna*, zaměřeného na ikonografii a kartografii města.

Z hlediska konferenčních aktivit a zahraniční spolupráce se uskutečnila 21. historickogeografická konference *Ohrožené krajiny* (Praha, 29. ledna 2025). Počátky těchto již tradičních odborných zasedání spadají do roku 2005 a sdružují zájemce o historickou geografii napříč obory a institucemi; odborníci zde představují aktuální historickogeografická témata a projekty.³⁰ Z dalších pořadatelských a spolupořadatelských konferenčních aktivit je třeba uvést organizaci workshopu *Středověké osídlení Prahy, GIS a digital humanities v historické kartografii* (Praha, 2. června 2025). Odborný workshop, vyplývající z řešeného projektu Strategie AV21 *Středověké osídlení – jádro evropských velkoměst. Na příkladu interaktivního kartografického obrazu Prahy*, pomohl propojit zájemce o danou problematiku napříč obory (historikové, archeologové, urbanisté, architekti, památkáři, archiváři atd.) a reprezentovat témata týkající se středověkého osídlení Prahy.

Dalšího odborného mezinárodního workshopu s názvem *Hang them up! New Perspectives on Historical Wall Maps Studies* (Řím, Itálie, 8.–9. října 2025), organizovaného Historical Wall Maps Research Group, se zúčastnili odborníci na dějiny moderní kartografie z Evropy i USA a řešili nejen aktuální trendy ve výzkumu tohoto specifického mapového žánru, ale i praktické otázky jejich evi-

dence, zpřístupnění a prezentace sbírek nástěnných map. Dne 24. října 2025 se konal online odborný round-table *HISTO-KARTO: Historyczne atlasy miast = Historické atlasy měst* s prezentací a diskusí o problematice tvorby historických atlasů měst v Česku a Polsku, který umožnil sdílet zkušenosti napříč vědeckými institucemi a týmy. Členové centra se věnovali rovněž koordinaci mezinárodních vědeckých skupin (*EthnoMap Working Group; Historical Wall Maps Research Group*).

Pracovníci výzkumného centra se individuálně účastnili s historickogeografickými tématy dalších domácích i zahraničních konferencí, seminářů a workshopů: *6th Seminar on the Philosophy and History of Mathematics: Changes in the conception and representation of space* (Praha, 23. října 2025); *Kartovýročí 2025: Umění a věda atlasové tvorby* (Praha, 13. listopadu 2025); *Geography, cartography and politics: Upon what historical foundations?* (Fehérsurgó, Maďarsko, 28.–29. března 2025); *Conference of Historical and Political Geography* (Lodž, Polsko, 12.–13. dubna 2025); *Human/Nature – Entanglements in Cultural History* (ISCH conference, Rovaniemi, Finsko, 16.–19. června 2025); *Symposium for the International Society for the History of the Map* (Paříž, Francie, 9.–11. července 2025); *Asian Association for Environmental History Conference* (Takamatsu, Japonsko, 29. září 2025); *Zur Aktualität von Ruinen in der Vergangenheit, Gegenwart und Zukunft* (Frankfurt an der Oder, Německo, 4.–6. prosince 2025).

Pokračovala příprava mezinárodní konference XXXI. *International Conference on the History of Cartography*, která se bude konat v Praze a Brně v červenci 2026 (pořadatelé Imago Mundi Ltd., HÚ, Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy a Moravská zemská knihovna v Brně), a organizační zabezpečení 22. historickogeografické konference *Role rekreace a turismu v proměnách historických míst* (Praha, 28. ledna 2026, s Přírodovědeckou fakultou Univerzity Karlovy).

Členům týmu se podařilo získat prestižní zahraniční stipendia a díky nim realizovat několik zahraničních stáží. Michal Vokurka v lednu 2025 dokončil svůj stipendijní pobyt na Universität Dresden financovaný Deutscher Akademischer Austauschdienst a v červenci 2025 pobýval na výzkumném pobytu v Bologni.

V průběhu roku byly v rámci mezinárodních konferencí, zvaných přednášek a badatelských návštěv navázány další zahraniční kontakty. Pro studenty Universität Leipzig a Universität Heidelberg se podařilo zorganizovat exkurzi po historických zahradách v Čechách a na Moravě (21.–29. května 2025) – spolu s Michalem Vokurkou, Nadjou Horsch (Universität Leipzig) a Harmutem Trollem (Universität Heidelberg). Realizovány byly výzkumné pobyty v Bundesarchiv (Berlín, Německo, 19.–21. května 2025), v jehož rámci byl proveden archivní výzkum k protektorátním hranicím; a v Österreichische Akademie der Wissenschaften, Sammlung Woldan (Videň, Rakousko, 8.–12. prosince 2025).

Došlo rovněž k navázání užších kontaktů s kolegy z Instytut Historii im. Tadeusza Manteuffla Polskiej Akademii Nauk (tým historických geografů kolem Wiesławy Duży, který se zabývá historickou geografíí, digital humanities a historickou kartografií). Pokračuje spolupráce s Beatou Konopskou (Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin, Polsko), Christianem Lotzem (Herder-Institut Marburg, Německo) a Forschungskolleg Transkulturelle Studien / Sammlung Perthes (Gotha, Universität Erfurt, Německo). V rámci činnosti výzkumného centra byly uspořádány dvě veřejné přednášky zahraničních kolegů: Jordany Dym (Skidmore College, NY, USA), *The Mapping Traveler: A Woman's Perspective?* (3. dubna 2025, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy); a Macieje Górného (Instytut Historii im. Tadeusza Manteuffla Polskiej Akademii Nauk, Varšava, Polsko), *Drawing Fatherlands: The Geographers' Moment of Glory* (6. října 2025, online).

Výsledky činnosti pracovníků centra byly prezentovány např. formou zvaných přednášek členů týmu, mimo jiné na veletrhu *Svět knihy 2025 (Historický atlas měst ČR)*, v muzeích (např. Muzeum města Dobříše), knihovnách (např. Městská knihovna v Praze) nebo na středních školách. Členové centra zorganizovali pro veřejnost dva workshopy k dějinám kartografie v rámci *Týdne Akademie věd ČR* (4. listopadu 2025) a byli rovněž hosty podcastů (*Podcast Akademie věd ČR*; podcast *Z čejovny* Filozofické fakulty Ostravské univerzity).

Pracovníci centra zpracovali řadu rešerší pro tazatele z řad odborné i laické veřejnosti, domácí i zahraniční (zahraniční tazatelé se zajímali zejména o identifikaci míst a jejich zeměpisných názvů). Z hlediska správy a využívání *Mapové sbírky HÚ* pokračovalo skenování a zpřístupňování vybraných titulů (prostřednictvím Virtuální mapové sbírky Chartae-Antiquae)³¹ a vyřizování početných badatelských dotazů včetně poskytování digitalizátů a reprodukčních práv k nim dle příslušných parametrů. Skeny map ze sbírky byly použity do odborných studií a monografií, kvalifikačních prací, pro výstavní i popularizační účely (včetně mediálních výstupů). HÚ díky poskytování skenů starých map získává pro ústavní knihovnu zdarma výtisky publikací, ve kterých se reprodukce objeví. V roce 2025 vyšel 51. ročník časopisu *Historická geografie*. Řada členů centra se účastní pedagogické činnosti v rámci bakalářských, magisterských a doktorských programů na několika univerzitách, kde vedou rovněž závěrečné práce zaměřené na historickou geografii. Pracovníci Jitka Močíčková a Michal Vokurka získali významná ocenění své práce (viz oddíl *Ocenění pracovníků*).

Centrum raně novověkých studií

V roce 2025 spočívala činnost Centra raně novověkých studií, společného pracoviště HÚ a Filozofické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, v pokračujícím systematickém studiu dějin 16.–18. století. Důraz byl kladen především na dějiny měst, šlechty, hospodářské a sociální dějiny, dějiny vojenství a pomocné vědy historické.

Výstupy pramenných výzkumů, založených na materiálovém bohatství nejenom jihočeských, ale také dalších domácích i zahraničních archivů, byly publikovány či odevzdány do tisku jak v recenzovaných domácích odborných časopisech a sbornících, tak v renomovaných zahraničních tiskovinách. Vedle přípravy odborných publikací byly rozvíjeny rovněž popularizační aktivity zahrnující jak tištěné výstupy, tak veřejné přednášky. Významný publikační výstup opírající se o analytický výzkum původních archivních pramenů a směřující k syntetizaci získaných poznatků se zřetelem k jejich představení širší veřejnosti představovala kolektivní kniha *Tábor II. Od konce středověku k počátkům modernity 1451–1790* (Lukáš Fasora, Kateřina Horníčková, Tomáš Sterneck, Robert Šimůnek, Michal Šroněk, Zdeněk Vybíral, Zdeněk Žalud). Publikaci, na níž se Tomáš Sterneck autoricky podílel kapitolou věnovanou osudům města Tábora v širším kontextu evropských dějin v době třicetileté války, vydalo Nakladatelství Lidové noviny.

Jako člen řešitelského týmu mezinárodního projektu Akademie věd ČR *Handling Emergencies. Italian and Bohemian Urban and Rural Communities (16th–18th centuries)* podnikl Tomáš Sterneck badatelskou cestu do Itálie spojenou se studiem pramenů z 16. a 17. století ve Vatikánském apoštolském archivu. Dále se v rámci realizace tohoto projektu zapojil do příprav letní školy pro české, italské a další studenty, která se bude konat v Římě v roce 2026, a připravil do tisku analytické studie týkající se dopadů katastrof na život v raně novověkých městech.

Spolupráce HÚ s Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích se odehrávala rovněž v pedagogické rovině, která spočívala v zapojení Tomáše Sternecka do pravidelné výuky na Ústavu archivnictví a pomocných věd historických. Konkrétně šlo o následující řádné kurzy magisterského studijního programu: 1) epigrafika (seminář), 2) numismatika a historická metrologie (seminář), 3) přednášky v rámci cyklu seznamujícího posluchače z různých studijních oborů s jednotlivými pomocnými vědami historickými.

Centrum pro dějiny vzdělanosti

Centrum pro dějiny vzdělanosti (dále jen CDV) je interdisciplinárním pracovištěm, které vzniklo ve spolupráci s Univerzitou Karlovou (Ústav dějin Univerzity Karlovy a Archiv Univerzity Karlovy, dále jen ÚDAUK) při HÚ k 1. září 2018 s cílem koordinace dosud velmi fragmentarizovaného výzkumu v České republice v oblasti dějin vzdělanosti od středověku po nejnovější dobu a zároveň jeho

intenzivnějšího propojení s podobně zaměřeným bádáním v zahraničí. Vedle toho má vlastní badatelské ambice, jež jsou realizovány prostřednictvím vědeckých setkání různého druhu, podáváním či řešením kolektivních grantových projektů, stejně jako vydáváním odborných publikací v České republice i v zahraničí.

Kromě vědecké komunity cílí CDV rovněž na širokou laickou veřejnost. Dosažené poznatky zpřístupňuje formou přednášek i dalších aktivit (výstavy apod.). Činnost centra je založena na široké mezioborové spolupráci s dalšími institucemi, a to jak s ústavy Akademie věd ČR (zejména Filozofický ústav AV ČR), tak také s vysokými školami (Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy, ÚDAUK, Filozofická fakulta Ostravské univerzity, Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická Technické univerzity v Liberci ad.) i s některými muzejními institucemi (Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského, Muzeum J. A. Komenského v Uherském Brodě ad.).

Tematické číslo časopisu *Historia scholastica* s příspěvky z mezinárodní konference *A Child in Times of Need and in Hope. Overcoming the Distress of War, Epidemics, and Social, Psychological, and Physical Handicaps in Children and Youths*.

Klíčovými partnery centra jsou ovšem také zahraniční instituce univerzitní i mimouniverzitní, případně některá specifická vědecká sdružení, která napomáhají rozvoji jeho činnosti. Zejména ta jsou stálým partnerem. Kromě jiných se jedná o Arbeitskreis für vormoderne Erziehungsgeschichte der Deutschen Gesellschaft für Erziehungsgeschichte (dále jen AVE)³² či Atelier Héloïse. European Network on Digital Academic History.³³ Jednotlivé instituce se každoročně proměňují dle realizovaných aktivit, ať již organizovaných konferencí, workshopů či zvaných přednášek, tak také podáváných grantů.

V roce 2025 bylo možné rozvinout řadu aktivit centra. Pokud jde o publikace, jednalo se na jedné straně o vydání finální grantové monografie *Die Universität Basel und die Böhmisches Länder (1460–1630)* [Martin Holý et al.] v prestižním nakladatelství Thorbecke, dále *A Child in Times of Need and in Hope. Overcoming the Distress of War, Epidemics, and Social, Psychological, and Physical Handicaps in Children and Youths* ze stejnojmenné konference uspořádané v červnu 2023 (rozděleno mezi dvě čísla časopisu indexovaného v databázi Scopus *Historia scholastica* – 10, 2024, č. 2 a 11, 2025, č. 1). Zároveň probíhala příprava dalších knih (monografie *University and School Libraries in East Central Europe in the Pre-Modern Period. Forms of Appearance – Development – Usage* a speciálního čísla *Acta Universitatis Carolinae – Historia Universitatis Carolinae Pragensis* vycházejícího z konference ke kriminalitě v prostředí univerzit, viz níže).

Dále pokračovaly práce na vydání studií z konference *Catholic Experiences and Educational Realities. Jesuit Student Cultures and Academic Routines in Central and East-Central Europe from the 16th to the 18th Century*, mezinárodního kolokvia a z něho vycházející knihy *Emotionen – Emotionalität – Emotionalisierung*. Připravena k vydání či vydána byla řada cizojazyčných studií pro další

Mezinárodní konference *Deviance, Criminality and Discipline in the Academic Sphere of the Middle Ages and the Early Modern Period* (Praha, 12.–13. června 2025).

kolektivní publikace i významná periodika (například *History of Universities* vydávaného Oxford University Press).

Ke konferenčním aktivitám CDV se na jaře 2025 zařadil podíl na uspořádání generálního setkání evropského projektu COST Action *Print Culture and Public Spheres* ve dnech 17.–19. února 2025 v Praze (spoluředitel a lídr Working Group 5 Text and Ideas Martin Holý). V rámci uvedeného projektu byla také ve dnech 21.–25. července 2025 spolupořádána letní škola *Turning a New Leaf. Unexplored Central-European Booksapes (1500–1800)* v rumunské Kluži.

Kromě uvedeného byla ve spolupráci s Filozofickou fakultou Univerzity Karlovy, ÚDAUK, Universität Potsdam a Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu realizována ve dnech 12.–13. června 2025 v prostorách pražského Karolina konference *Deviance, Criminality and Discipline in the Academic Sphere of the Middle Ages and the Early Modern Period*. Týden nato, 19.–20. června 2025, byla v kooperaci s Národním pedagogickým muzeem J. A. Komenského uspořádána v Praze akce nazvaná *Příroda učitelka. Mezinárodní konference o otázkách historického i současného využití přírodního prostředí a školních zahrad k výchově a vzdělávání* a konečně 13.–14. listopadu 2025 byl v Praze realizován mezinárodní workshop *Between Tradition and Innovation: Universities as Places of Knowledge from the Middle Ages to the Foundations of Modern Knowledge Societies*, jehož organizátory byly HÚ, Filozofický ústav AV ČR, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy a Atelier Héloïse. European Network on Digital Academic History.

V rámci centra pokračovala ve spolupráci s německým AVE také digitální řada přednášek pro odbornou i laickou veřejnost a byl podán také mezinárodní grantový projekt *Crossing Confessional Borders: Noble Students from Poland and Bohemia in the Universities of the Reformation (1500–1650)* v rámci soutěže Weave Call (s Univerzitou v Poznani). Zároveň probíhala příprava několika konferencí, které se uskuteční v průběhu roku 2026.

**Vormoderne Bildungsgeschichte online –
die neue digitale Vortragsreihe des AVE**

**VON DER STANDESERZIEHUNG ZUR PERSÖNLICHKEITSBILDUNG
(BILDUNGSREVOLUTION IM 18. JAHRHUNDERT)**

Heinrich Bosse hat viel über die Bildungsrevolution zwischen 1770-1830 publiziert – doch ein Stück weit hat er gleichsam selbst den Blick auf die Bildungsgeschichte des Aufklärungszeitalters revolutioniert. Mithilfe einer profunden Quellenkenntnis ist es ihm gelungen, die Aufklärung als eine Bewegung zu verstehen, die vielmehr auf Beharrung, denn auf Umsturz setzte und in der sich dennoch neue Dynamiken entfalteten. In seinem Vortrag wird er auf die Standeserziehung abseits und innerhalb der Schule zu sprechen kommen, wobei es einer Bosses Verdienste ist, herausgearbeitet zu haben, dass die Zeitgenossen um 1800 „Stand“ stets als eine mehrfache Verortungskategorie ansahen. Er wird zudem in sein Konzept des Lehr- und Lernmarktes einführen und wird mit der Verstaatlichung und der Selbstbildung zwei wesentliche Brüche um 1800 aufzeigen.

REFERENT: Dr. Heinrich Bosse, ist 1937 in Riga in Lettland geboren. Es studierte Germanistik, Geschichte und Anglistik in Göttingen, Exeter/England und Berlin, promovierte anschließend über die Theorie und Praxis bei Jean Paul. Zwischen 1967 bis 1970 war DAAD-Lektor in Turku/Finnland und zwischen 1970 bis 1973 in Montreal/Canada. Er war Akademischer Rat am Deutschen Seminar der Universität Freiburg, ist seit 1980 Mitglied der Baltischen Historischen Kommission seit 1980 und seit 2002 pensioniert. Er hat anschließend weiter besonders zur Bildungsgeschichte publiziert, zu nennen sind hier besonders sein Buch „Bildungsrevolution 1770-1830“, welches seine wichtigsten Aufsätze zum Thema bündelt sowie zahlreiche wegweisende Artikel in der Zeitschrift Merkur. Der Vortrag ist über folgenden Link zu erreichen.

TERMIN: Dienstag, 18. November 2025, 17.00 Uhr via ZOOM

Bitte melden Sie sich für den Online-Vortrag bis zum 17. November 2025 per E-Mail bei Frau Daniela Praust an. Sie erhalten dann rechtzeitig vor der Veranstaltung einen Zoom-Link.

Kontakt: ave@dgfe.de

Bitte beachten: Der Vortrag wird aufgezeichnet und öffentlich zugänglich gemacht. Mit der Anmeldung erklären Sie sich damit einverstanden!

Příroda učitelka Nature as a Teacher

**Mezinárodní konference o otázkách historického i současného využití
přírodního prostředí a školních zahrad k výchově a vzdělávání**
International Conference on the Historical and Contemporary Use
of the Natural Environment and School Gardens for Education

19.–20. 6. 2025

**Místo konání: Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského,
Valdštejská 20, Praha 1**
Sekce 1: Společenský sál ve 2. patře | Sekce 2: Učebna v přízemí

**Venue: The National Pedagogical Museum and Library of J. A. Comenius,
Valdštejská 20, Praha 1**
Section 1: Lecture hall on the 2nd floor | Section 2: classroom on the ground floor
Mapa: <https://maps.app.goo.gl/f4sEevMsM1BDzdNg7>

**NÁRODNÍ PEDAGOGICKÉ
MUZEUM A KNIHOVNA
J. A. KOMENSKÉHO**

HISTORICKÝ ÚSTAV
Akademie věd České republiky
INSTITUT HISTOŘIE
Ústav dějin a kultury

CDV
CENTRUM
PRO DĚJINY
VZDĚLÁVÁNÍ

Výzkumné centrum pro církevní a náboženské dějiny

Výzkumné centrum
pro církevní a náboženské dějiny

Centrum vzniklo při HÚ v roce 2018 jako otevřené a podpůrné prostředí pro badatele zabývající se problematikou dějin křesťanského náboženství a církví od nej-

starších období po současnost. Od roku 2022 je členem mezinárodní organizace CIHEC (Commission internationale d'histoire et d'études du christianisme), která sdružuje národní instituce zabývající se těmito tématy.

V roce 2025 výzkumné centrum pokračovalo ve své informační činnosti a zprostředkovávalo zprávy o různých odborných akcích širokému okruhu zájemců. Také došlo k důležitému rozšíření jeho aktivit tím, že navázalo spolupráci s intelektuálně-kulturní platformou Dominikánská 8 (dále jen D8), která se věnuje reflexi aktuálních společenských, kulturních a náboženských témat v perspektivě křesťanství a působí při dominikánském klášteře v Praze. Centrum zde nabídlo podíl na svých *Církevněhistorických kolokviích*, z nichž některá s tématy, jež odpovídají dramaturgii D8, bude realizovat ve spolupráci s touto platformou s využitím prostoru, streamování a následného zpřístupnění na kanále D8 na YouTube. První z těchto společných akcí se uskutečnila 6. listopadu 2025 pod názvem *Smlouva s „nebem“? Konkordáty v moderních dějinách*. Jednalo se o debatu, které se zúčastnili Jaroslav Šebek, Adam Csukás (Českobratrská církev evangelická) a Damián Němec (Cyrilometodějská teologická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci). Moderovala ji Martina Vintrová. Hovořilo se například o tématech týkajících se formy konkordátů v moderní sekulární společnosti, vztahu nekatolických církví ke konkordátní praxi, historických paralel hledání způsobu koexistence

Damián Němec, Jaroslav Šebek a Adam Csukás během debaty *Smlouva s „nebem“? Konkordáty v moderních dějinách*, 6. listopadu 2025.

Workshop *Fara a farnost – duchovní a laici: interakce, normy a praxe ve středověku a raném novověku*, konaný 15. října 2025 v Akademickém konferenčním centru.

Historický ústav AV ČR
a Výzkumné centrum pro církevní a náboženské dějiny
při Historickém ústavu AV ČR
(za podpory programu Strategie AV 21 – Epicentra civilizace –
Inteligentní domácnosti, technologie a společnost)

pořádají

dne 15. října 2025
(Akademické konferenční centrum,
Husova 4a, Praha 1)

WORKSHOP
Fara a farnost – duchovní a laici:
interakce, normy
a praxe ve středověku
a raném novověku

I. diskusní setkání
studentů a doktorandů
nad církevními dějinami na téma
Fary, farní sbory
a náboženské obce
v reflexi vývoje církví

Kostel sv. Vavřince ve Zdouni.
Foto © František Záruba

H HISTORICKÝ ÚSTAV
Akademie věd České republiky

A Akademie věd
České republiky

STRATEGIE AV21
Společný výzkum ve veřejném zájmu

F Filosofický ústav AV ČR
Institute of Philosophy

EPICENTRA CIVILIZACE

Výzkumné centrum
pro církevní a náboženské dějiny

státu a církve, stejně jako aktuální situace kolem smlouvy mezi Českou republikou a Vatikánem. Vzájemná spolupráce výzkumného centra s platformou D8 bude pokračovat i v roce 2026.

Poněkud pozapomenuté, přitom však významné výročí 450 let od vzniku České konfese připomnělo odborné zasedání pořádané 3. října 2025 ve spolupráci Evangelické teologické fakulty Univerzity Karlovy, HÚ a Výzkumného centra pro církevní a náboženské dějiny. Příspěvkem o širším kontextu České konfese je otevřela německá evangelická teoložka a církevní historička Christine Schoen (Evangelische Landeskirche in Württemberg), následovaly další pohledy na různé aspekty a souvislosti České konfese od domácích odborníků (Ota Halama, Jiří Just, Jiří Pešek a Peter Morée).

Další akce výzkumného centra v roce 2025 vyšla z iniciativy mladých badatelů. Na jejich popud a s podporou Strategie AV21 *Epicentra civilizace – Inteligentní domácnosti, technologie a společnost* uspořádalo výzkumné centrum 15. října 2025 celodenní setkání historiků a historiček nad významem far a farností pro společnost předmoderní doby. Dopolední část (workshop *Fara a farnost – duchovní a laici: interakce, normy a praxe ve středověku a raném novověku*) sestávala z devíti příspěvků etablovaných odborníků, kteří se zaměřili na jednotlivé aspekty tématu v souvislosti s farními domácnostmi, farními kuchařkami i šířeji náboženskými poměry na jednotlivých panstvích. Ačkoli šlo mnohdy spíše o případové studie, vhodným způsobem se tak otevřelo široké téma pro další bádání – vzhledem k zájmu referujících i posluchačů chystají pořadatelé další podobně zaměřené setkání i v příštím roce.

Odpolední blok – *Fary, farní sbory a náboženské obce v reflexi vývoje církví* – pak proběhl formou diskusního setkání studentů a doktorandů nad církevními dějinami. Osm juniorních kolegů a kolegů představilo své přístupy k církevním dějinám a reflexi problematiky far a farních sborů, opět napříč dějinnou perspektivou. Vzhledem k tomu, že organizátoři vnímají tuto formu diskusních setkání jako plodnou, budou i v tomto formátu pokračovat také v dalším roce – tematicky zaměřené setkání doktorandů a mladých badatelů proběhne v květnu 2026, další je plánováno na říjen.

Připravované aktivity výzkumného centra na rok 2026 se kromě výše zmíněné spolupráce s D8 a dalších setkání badatelů zaměří na možné přednášky významných zahraničních odborníků. V dubnu 2026 se v Praze uskuteční přednáška Huberta Wolfa (Universität Münster) věnovaná vztahu Vatikánu a papeže Pia XII. k židovské problematice za druhé světové války. V rámci navazování zahraničních kontaktů výzkumného centra proběhlo také v červenci 2025 jednání o možných podobách spolupráce s Michaelou Sohn-Kronthaler, která vyučuje církevní dějiny na Universität Graz (Institut für Kirchengeschichte).

■ Grantové projekty

Řešená témata výzkumného záměru doplňovaly grantové projekty. Celkem pracovníci HÚ v roce 2025 řešili devatenáct grantových projektů různých typů, v nichž byl HÚ příjemcem nebo spolupříjemcem. Jednalo se o: jeden projekt EXPRO (GA ČR), jeden česko-polský mezinárodní projekt (GA ČR, na principu Lead Agency), šest standardních projektů GA ČR, jeden česko-italský projekt mezinárodní spolupráce (Mobility Plus), jeden projekt regionální spolupráce Akademie věd ČR, čtyři projekty NAKI III, dva projekty VISK (Ministerstvo kultury ČR), jeden projekt Výzkumné infrastruktury Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR (LINDAT/CLARIAH-CZ), jeden mezinárodní projekt (COST Action) a jeden projekt Wikimedia Foundation. Vedle toho byl HÚ první rok hlavním koordinátorem nového programu Strategie AV21 *Epicentra civilizace – Inteligentní domácnosti, technologie a společnost*.

HÚ byl také hostitelem několika zahraničních stážistů z Chorvatska, Rakouska a Itálie podpořených programem *Fellowship Josefa Dobrovského* a dvou stáží podpořených grantovou agenturou Slovenské republiky. V rámci programu Akademie věd ČR *Researchers at Risk Fellowship* pokračovaly v HÚ vědecké pobyty dvou vědců (jednoho z Ukrajiny a jednoho z Afghánistánu).

V roce 2025 se pracovníci HÚ opět účastnili vypsaných veřejných soutěží, a to zejména soutěží GA ČR, včetně jejích bilaterálních projektů Weave Calls, TA ČR, OP JAK či ERC (Advanced, Synergy). Podle dosud známých výsledků veřejných soutěží byly získány tři standardní projekty GA ČR. V rámci mezinárodní spolupráce Akademie věd ČR byly podány dva projekty: první ve spolupráci se Slovenian Academy of Sciences and Arts (Slovensko) a druhý s Japan Society for the Promotion of Science.

GA ČR

EXPRO projekty

Expertíza v autoritářských společnostech. Vědy o člověku v socialistických zemích středovýchodní Evropy (ExpertTurn)

Příjemce: Historický ústav AV ČR

Řešitel: Kateřina Lišková

Identifikační kód projektu: GX21-28766X

Doba trvání: 2021–2026

Expertíza formuje podoby moderního vládnutí. Zatímco známe podrobnosti o tom, jak fungovala expertíza v západních poválečných společnostech, víme jen málo o vývoji za železnou oponou. Náš výzkum staví expertízu za socialismu do centra pozornosti. Zaměřujeme se na zdraví a normalitu, jak ji diskutovaly vědy o člověku, a analyzujeme, jak své poznatky vyjednávali experti s dalšími experty, státem a s lidmi ve čtyřech sousedících zemích: Československu, Polsku, Maďarsku a Východním Německu. Tyto země sdílely cestu k socialismu, ale lišily se mírou institucionalizace expertízy. Náš výzkum vychází z post-totalitárního paradigmatu, které odmítá vnímat socialistickou minulost jako monolit. Na rozdíl od převládajícího pohledu, podle kterého komunistická ideologie uzurpova-

la vědy o člověku a pokroutila jejich výsledky, naší hypotézou je, že to byla naopak expertíza, která formovala představy o zdraví a normalitě, jež socialistické státy následně uváděly do praxe. Navrhujeme „obrat k expertíze“, který přinese nové pojetí vládnutí v moderních, leč autoritářských společnostech. Cílem projektu je vysvětlit charakter vládnutí skrze expertízu věd o člověku v období státního socialismu ve středovýchodní Evropě, analyzovat roli expertízy a způsoby, jakými se střetávala se zájmy strany a státu, a komparativně analyzovat středovýchodní Evropu se zaměřením na transnacionální expertní výměny.

Mezinárodní projekty

Ženské expertky a feministická produkce znalostí v poválečné střední a východní Evropě v letech 1945–1989 [FemEx]

Příjemci: Historický ústav AV ČR / Instytut Historii im. Tadeusza Manteuffla Polskiej Akademii Nauk

Řešitelé: Annina Gagyiova / Natalia Jarska

Identifikační kód projektu: GF25-14627L

Doba trvání: 2025–2027

V poválečné střední a východní Evropě podporovaly socialistické státy přístup žen k vysokoškolskému vzdělání, což vedlo k nárůstu počtu žen na akademické půdě. V souladu s existujícími meziválečnými tradicemi se mnohé z těchto nově formujících se vědkyň věnovaly ve své vědecké kariéře rozvíjení výzkumu problémů týkajících se především života žen. FemEx si klade za cíl systematicky a komparativně analyzovat formování, šíření a dopad expertízy zaměřené na „ženské otázky“, které zpochybňovaly genderové nerovnosti a byly rozvíjeny odborníci ve třech poválečných socialistických zemích: Československu, Maďarsku a Polsku. Projekt se zaměří na společenské vědy, právo a medicínu a bude se zabývat výzkumem ženské problematiky vztahující se k práci, rodině a zdraví. Na základě komparativní analýzy široké škály historických pramenů a při využití repertoáru sociologické expertízy a biografického přístupu bude projekt identifikovat vědkyně a expertky, které posunuly znalosti v problematice týkající se žen, a prozkoumá jejich zapojení do vědeckých a advokátních sítí.

Standardní projekty

Praha jako jedno z center italské obchodní a finanční sítě (1611–1627)

Příjemce: Historický ústav AV ČR

Řešitel: Marie Buňatová

Spolupříjemce: Fakulta filozofická, Univerzita Pardubice

Spoluřešitel: Petr Vorel

Identifikační kód projektu: GA25-15433S

Doba trvání: 2025–2027

Projekt je základním výzkumem, zaměřeným na vývoj obchodu a finančních vztahů mezi Prahou a Itálií (1611–1627). Jedná se o politicky i konfesijně složité období v dějinách českého státu (od počátku vlády Maxmiliána Habsburského, přes stavovské povstání a první fázi třicetileté války po vydání Obnoveného zemského zřízení roku 1627), během něhož došlo v pražském zahraničním obchodě a finančnictví k řadě změn. Předmětem výzkumu je podnikání Italů v Praze a rekonstrukce jejich mezinárodních obchodních a finančních sítí (s důrazem na Norimberk, Vídeň a italská stře-

diska Milán, Janov, Verona). Spolunavrhovatel se současně pokusí ověřit vstupní hypotézu o významu finančních toků mezi Itálií a Habsburským Nizozemím pro úvěrový trh v Praze. Výzkum je postaven na primárních pramenech české a zahraniční provenience, jež pro takto komplexně koncipované bádání dosud využity nebyly.

Rukopisné praxe a textualita exulantských komunit z českých zemí ve 20. a 30. letech 17. století

Příjemce: Filosofický ústav AV ČR

Řešitel: Tomáš Havelka

Spolupříjemce: Historický ústav AV ČR

Spoluřešitel: Jiří Just

Identifikační kód projektu: GA25-15529S

Doba trvání: 2025–2027

Projekt prozkoumá rukopisné praxe a cirkulaci rukopisů při ustavování českých a moravských nekatolických komunit v exilových centrech v Polsku, Německu, Slezsku a Uhrách v letech 1621–1639. V podmínkách postupujícího rozptýlení rostl význam rukopisů jako primárního konektivu exilové diaspory. Projekt se zaměří na dva aspekty textových praxí exulantů v tomto období: na výzkum tematických dominant a myšlenkových topoi (od projevů paniky a obav v textech z 20. let k manifestaci snah o posílení identity exilového společenství v textech z 30. let); a na analýzu agendy spojené s texty, která zahrnovala i rozsáhlou agendu rukopisných opisů a byla součástí intenzivní a intencionální snahy o stabilizaci rozptýlené komunity a její paměti. Výsledky projektu budou představeny v odborné monografii a sérii studií, publikovaných v uznávaných mezinárodních časopisech v režimu Open Access.

Řádová studia jako alternativa univerzitního vzdělávání. Příklad česko-moravské kapucínské provincie (1673–1783)

Příjemce: Ústav dějin Univerzity Karlovy a Archiv Univerzity Karlovy

Řešitel: Marek Brčák

Spolupříjemce: Historický ústav AV ČR

Spoluřešitel: Kateřina Bobková-Valentová

Identifikační kód projektu: GA25-15886S

Doba trvání: 2025–2027

Projekt ověří, nakolik v českých zemích v době raného novověku soukromá řádová studia fungovala jako alternativa či dokonce specifická konkurence veřejného univerzitního vzdělávání. Jako badatelský prostor mu poslouží detailní zkoumání řádových studií česko-moravské kapucínské provincie zahrnující i slezské konventy v době od jejího vzniku roku 1673 do zrušení řádových studií v roce 1783. Zásadní badatelské okruhy projektu tvoří zachycení vlastního fungování kapucínských řádových studií; představení filozofických a teologických studií jako součásti řádové formace (včetně pochopení vlivu jejich výsledků na kariéru jednotlivce); popsání obsahu výuky; podchycení osobností vyučujících, tj. lektorů a rekonstrukce a systematizace jejich kariér. Výzkumem bude prostupovat komparace se způsobem, obsahem i personálním zajištěním výuky na soukromých studiích jiných řádů (premonstráti, cisterciáci, dominikáni atd.) a na veřejných univerzitách, které ve sledovaných oborech plně ovládali jezuité.

Konstrukce šlechtické identity v díle Bohuslava Balbína

Příjemce: Historický ústav AV ČR

Řešitel: Jiří Hrbek

Spolupříjemce: Národní archiv

Spoluřešitel: Martina Hrdinová

Identifikační kód projektu: GA24-10417S

Doba trvání: 2024–2026

Bohuslav Balbín patřil k nejvýznamnějším českým učencům 17. století. Jedním z určujících faktorů pro Balbínovu práci byl jeho vztah k české šlechtě. Čelní představitelé šlechtických stavů ho podporovali a zpřístupňovali mu své archivy, on jim na oplátku dedikoval svá díla a sestavoval příběh jejich rodových dějin. Přímo dějinám české šlechty věnoval Bohuslav Balbín první dvě knihy druhé řady svého monumentálního, mnohasvazkového díla *Miscellanea historica regni Bohemiae (Rozmanitosti z dějin Království českého)*. Komentované kritické vydání obou svazků v českém překladu představuje první ze dvou hlavních cílů projektu. Nedílnou součástí této edice bude i historická a genealogicko-heraldická analýza Balbínova textu, který tím bude zpřístupněn odborné i laické veřejnosti.

Druhým cílem, jenž vyroste ze široké kontextualizace Balbínova díla, bude poznání, jak česká a moravská nobilita konstruovala v raném novověku svou identitu skrze vlastní dějiny. Editovaná část *Miscellaneí* stejně jako další spisy, v nichž Bohuslav Balbín a jeho současníci pojednali o historii významných šlechtických rodů, proto bude představovat jakýsi nástroj, pomocí něž je možné uchopit složitý a mnohovýrovný problém budování identity určitého sociálně výlučného společenství. Sledovat toto historické téma lze nejen v českém či středoevropském, ale přímo v celoevropském kontextu, který zpětně vytváří síť souvislostí, v níž lze Balbínovo dílo chápat. Rozšířit badatelský horizont umožní setkání odborníků na plánované mezinárodní konferenci v roce 2025, jejíž publikované výsledky stanoví rámec pro další bádání o daném tématu.

Nezbytným rozměrem projektu je aplikovatelnost jeho výsledků a jejich maximální zpřístupnění. Tištěnou edici bude proto doprovázet edice elektronická, která umožní mj. orientovat se v často komplikovaných genealogických tabulkách, jež jsou hlavním obsahem druhé knihy druhé dekady *Miscellaneí*. Projekt proto spojuje historiky a překladatele z latiny s odborníky v oblasti informačních technologií, kteří zpřístupní závěry základního výzkumu, a umožní tím jejich uživatelsky příjemnou aplikaci.

Politika a podoby kolektivní identity Němců v Čechách (1848–1914)

Příjemce: Historický ústav AV ČR

Řešitel: Milan Řepa

Identifikační kód projektu: GA23-07227S

Doba trvání: 2023–2025

Projekt analyzuje a klasifikuje projevy kolektivního vědomí německého obyvatelstva v Čechách v letech 1848–1914. Sleduje proměny hierarchie jejich svazků s různými společenskými celky, vymezenými nacionálně (popřípadě etnicky, kulturně či jazykově), územně (stát, země, region, město), politicky (nacionalismus, liberalismus, socialismus), sociálně (buržoazie, rolnictvo, dělnická třída) či konfesně (katolíci, protestanti, židé). Těžiště spočívá v politických a intelektuálních dějinách. Hlavním výsledkem projektu bude monografie podávající komplexní obraz o podobách a proměnách kolektivního vědomí Němců v Čechách.

Trestat nebo napravovat? Gender, práce a disciplinace v donucovací pracovně v českých zemích (1918–1950)

Příjemce: Historický ústav AV ČR

Řešitel: Pavel Baloun

Identifikační kód projektu: GA23-05641S

Doba trvání: 2023–2025

Projekt se zaměřuje na instituci donucovací pracovny, která měla sloužit k dodatečnému trestání odsouzenců za takové trestné činy, jež byly považovány za projevy „štítění se práce“, i k jejich nápravě skrze práci. Ve třech odborných studiích a monografii se budeme zabývat významem práce a jejími podobami, formami dohledu a trestání, každodenností káranek a káranek v donucovacích pracovnách, utvářením genderových a sociálních norem „řádného života“ a „poctivé práce“ a rolí donucovací pracovny při vytváření nových institucí nucené práce v českých zemích. Kombinace pohledu dovnitř této instituce jak pro muže, tak pro ženy a jejího zasazení do širších dobových sociálních, politických, ekonomických a kulturních kontextů umožní zachytit dynamiku politických, sociálních i kulturních dějin českých zemí první poloviny 20. století.

Mezinárodní projekty, poskytovatel Akademie věd ČR

HandEm – Handling Emergencies. Italian and Bohemian Urban and Rural Communities (16th–18th centuries)

Příjemce: Historický ústav AV ČR

Řešitel: Kateřina Bobková-Valentová

Spolupříjemce: CNR-ISEM (Istituto di Storia dell'Europa Mediterranea, Consiglio Nazionale delle Ricerche)

Spoluřešitel: Raffaella Salvemini

Identifikační kód projektu: CNR-2510

Doba trvání: 2025–2027

Města v raném novověku v Itálii a v Čechách se lišila v mnohém. Málomá se však dokázala vyhnout mimořádným událostem, jako jsou epidemie, povodně, požáry, války či hladomory. Způsob, jakým se komunity s katastrofou vyrovnaly a jaká preventivní opatření přijaly, sloužil jako klíčová inspirace. Tyto události také zintenzivnily již existující interakce mezi Itálií a Čechami. Cílem projektu je prozkoumat a ověřit tři otázky: 1) jakou roli hrály politické, duchovní a ekonomické elity v procesu zvládání katastrof v obou zemích; 2) jak intenzivní byl přenos informací a znalostí souvisejících se zvládáním katastrof mezi Itálií a Čechami a 3) jakou roli v tomto procesu hrála migrace ze severní Itálie a vnitřní komunikace řeholních řádů s římským centrem.

Program Regionální spolupráce, poskytovatel Akademie věd ČR

Česko-německo-židovské soužití v Třešti 1939–1945. Nacistická diktatura ve vzpomínkovém prostoru maloměsta

Příjemce: Historický ústav AV ČR

Řešitel: Vojtěch Kyncl

Spolupříjemce: město Třešť

Identifikační kód projektu: R300152401

Doba trvání: 2024–2025

V letech 1939–1946 bylo město Třešť podobně jako celé území protektorátu Čechy a Morava zasaženo nacionálně-socialistickou diktaturou. Turisticky atraktivní střed města může kromě mimořádných kulturních památek od renesance po 19. století přinést také připomínku temných okamžiků moderních evropských dějin. Česko-německo-židovské prostředí bylo zásadně ovlivněno druhou světovou válkou. Město Třešť ztratilo v uvedeném období desetinu obyvatel, kteří se buď stali obětí holocaustu, nebo byli zavražděni jako členové odboje nebo povstalci. Několik desítek obyvatel muselo město opustit po skončené válce, neboť byli německé národnosti. V letech 1945–1948 proběhly mimořádné lidové soudy, které se svým průběhem nesmazatelně zapsaly do dějin československé justice. Třešťský zámek, dnes Kongresové centrum AV ČR, se stal místem rozhodujícího střetu česko-německého soužití 7. a 8. května 1945 v Třešti a přilehlý park dějištěm veřejných exekucí nacistických pachatelů a odsouzené spolupachatelky v roce 1946. Ještě na počátku 70. let proběhlo rozsáhlé vyšetřování třešťských událostí, které dodnes zůstávají nezhojenou ranou na duši maloměsta.

Program aplikovaného výzkumu a vývoje národní a kulturní identity (NAKI), poskytovatel Ministerstvo kultury ČR

Historická lázeňská sídla jako kulturní, urbanistický a krajinotvorný fenomén

Příjemce: Muzeum východních Čech v Hradci Králové, příspěvková organizace Královéhradeckého kraje

Řešitel: Petr Grulich

Spolupříjemce: Univerzita Hradec Králové

Spoluřešitel: Jana Vojtíšková

Spolupříjemce: Historický ústav AV ČR

Spoluřešitel: Robert Šimůnek

Identifikační kód projektu: DH23P03OVV075

Doba trvání: 2023–2027

Cílem projektu je uskutečnit kulturněhistoricky koncipovaný výzkum lázeňství v 18. až první polovině 20. století. Nástup moderních forem hygieny vedl k rozvoji lázeňských sídel a areálů v lokalitách léčebných zřídel, pramenů či studánek, ale i mimo ně. Vznikl historický fenomén, jenž zahrnuje vlivy urbanistického, krajinného, architektonického, kulturního, hospodářského a dopravního rozvoje těchto sídel. Tento unikátní segment rodící se moderní doby má dnes podobu pozoruhodné kulturněhistorické paměti území.

Na celém území České republiky budou zmapována historická lázeňská místa se zvláštním akcentem na lázně, jež vlivem různých historických procesů zanikly, a nejednou se povědomí o jejich dobové existenci a významu vytratilo. Výstupem bude databáze (S) ve dvou jazykových mutacích (češtině a angličtině) s mapou (Nimap) v podobě webového portálu. Proběhne srovnávací historikogeografický výzkum dvou vzorků: trojúhelníku lázeňských sídel UNESCO (Mariánské Lázně, Františkovy Lázně, Karlovy Vary) a trojúhelníku lokálních severovýchodočeských lázní (Lázně Bělohrad, Velichovky a Běloves). Výzkum staví na premise společných východisek a aspektů rozvoje lázeňství jako fenoménu doby. Řešitelé synergicky zachytí kontinuitu a diskontinuitu ve vývoji těchto sídel a areálů, včetně rozvoje jejich struktury a infrastruktury. Výsledky výzkumu posílí kulturní paměť i identitu těchto míst. Vzniknou tři *Historické atlasy měst České republiky* (B) – (trojúhelník UNESCO) a 2 Nimap (trojúhelník UNESCO a severovýchodočeský trojúhelník). Fenomén lázeňství 18.–20. století bude ztvárněn rozsáhlou výstavou s kritickým katalogem v Muzeu východních Čech v Hradci Králové. Výstava je koncipována ve dvou rovinách, a to: urbanistický a stavebněhistorický vývoj modelových lázeňských měst/areálů a obecné aspekty dobové léčby, fungování lázní a života

v nich (výstupy Ekrit + B). Všechny výstupy projektu budou obsahovat prvky digital humanities a kulturních a kreativních odvětví (2D a 3D grafika, animace atd.).

Hranice jako kulturněhistorický fenomén. Specifikace, analýza, komparace a interpretace

Příjemce: Historický ústav AV ČR

Řešitel: Eva Semotanová

Spolupříjemce: Fakulta stavební, České vysoké učení technické v Praze

Spoluřešitel: Jiří Cajthaml

Identifikační kód projektu: DH23P03OVV030

Doba trvání: 2023–2027

Hranice jsou pojmem, který vyjadřuje činnost společnosti od jejích počátků, spjatou s různými formami hraničení a mezníků. Jedná se o prostorový fenomén ovlivněný řadou aspektů, především územně správních, mocenských a ideologických, etnických, náboženských, kulturních či mentálních. Nové hranice nepřetržitě vznikají, mění se, zanikají a ve vrstvách se prolínají. Jsou skutečné a myšlené, zaznamenané, mnohdy nepřesně v terénu, v dokumentech i v lidské mysli. Rozmanitost a pestrost hranic tvoří spletitý soubor faktů, problémů a otázek. Porozumění tematice hranic ve smyslu jejich identifikace, tj. jejich časových, horizontálních i vertikálních vrstev spolu s přehlednou orientací v prostoru, je pro veřejnost i mnohé odborníky, domácí i zahraniční, značně obtížné.

Hlavním cílem projektu je vytvořit koncepci základních skupin hranic a hraničních změn v českých zemích s vazbou na středoevropský prostor od středověku do konce 20. století; zpracovat základní soubory jednotlivých typů hranic; analyzovat, komparovat a interpretovat získaná data; zpřístupnit výsledky výzkumu laické i odborné veřejnosti včetně vzdělávací sféry a podat tak pokud možno všestranný obraz hranic a jejich změn. Tento cíl je v souladu se specifickým cílem 1.1. Národní a kulturní identita v historii a archeologii. Projekt bude řešen v rámci pěti tematických modulů: I. Hranice, jejich typologie, symbolika a způsoby vyjádření v dochovaných zdrojích; II. Hranice jako odraz územní správy, mocenských ambicí a konfliktů; III. Hranice jako odraz etnických, jazykových a kulturně antropologických specifik; IV. Hranice jako odraz dějinných specifik a anomálií; V. Hranice jako odraz názorové diverzity současné společnosti.

Hlavními aplikačními výstupy projektu budou soubory interaktivních specializovaných map s odborným obsahem, výstava s kritickým katalogem a specializovaná veřejná databáze, doplněné publikačními výstupy (monografie, odborné články a konference).

Komplexní přístupy k identifikaci, ochraně a údržbě historických systémů retence a distribuce vody v horských oblastech České republiky s ohledem na památkovou péči

Příjemce: Výzkumný ústav vodohospodářský T. G. Masaryka

Řešitel: David Honek

Spolupříjemce: Historický ústav AV ČR

Spoluřešitel: Aleš Vyskočil

Identifikační kód projektu: DH23P03OVV007

Doba trvání: 2023–2027

Hlavním cílem tohoto interdisciplinárního projektu je návrh metodických postupů pro efektivní ochranu a údržbu historických systémů retence a distribuce vody, které se využívaly především k plavení dřeva nebo přívodu vody pro pohon důlních zařízení. Důraz bude kladen na identifikaci a dokumentaci ucelených souborů, tedy linií plavebních kanálů s možnou měnicí se nebo sdruženou funkcí v čase a s nimi souvisejících retenčních nádrží („klauz“ a „tajch“), jejich sběrných a distribuč-

ních prvků. Teritoriálně bude projekt zaměřen na vytipované horské a podhorské oblasti České republiky, včetně jejich případného přeshraničního rozměru. Typologická specifika vnitrozemských systémů budou porovnávána s relevantními zahraničními příklady (Rakousko, Slovensko). Součástí komplexních charakteristik jednotlivých systémů bude dokumentace jejich stavu a použité technologie, stanovení typologické standardnosti, resp. unikátnosti, popis potenciálních památkových hodnot (se zaměřením na technologickou stránku, technické řešení, popis systémových vazeb, autenticitu a krajinnotvornou hodnotu), resp. doporučení k památkové ochraně. Obecné metodické postupy pro ochranu a údržbu těchto funkčních celků budou doplněny případovými studiemi možných kolizí mezi památkovou ochranou, ochranou přírody, zajištěním funkčnosti a bezpečnosti a návrhy jejich řešení.

Výsledky výzkumu budou promítnuty do metodického postupu pro odbornou práci Národního památkového ústavu (dále jen NPÚ) i další správce tohoto typu staveb. Interaktivní mapová aplikace a specializovaná veřejná databáze dokumentovaných objektů a funkčních celků budou implementovány do IS NPÚ. Užitečný vzor vzorové úpravy sběrných a distribučních prvků bude k dispozici projekčním firmám při řešení jejich údržby nebo obnovy. Pro posílení historického povědomí veřejnosti, propagaci tohoto typu kulturně-technického dědictví a podporu lokálního cestovního ruchu bude na konci projektu uskutečněna výstava, koncipovaná jako putovní a opatřená kritickým katalogem.

Mapa českých hradů. Hrad jako kulturní fenomén, předmět výzkumu a památky minulosti

Příjemce: Západočeská univerzita v Plzni

Řešitel: Josef Hložek

Spolupříjemce: Národní památkový ústav

Spoluřešitel: Petr Sokol

Spolupříjemce: Archeologický ústav AV ČR, Praha

Spoluřešitel: Marcela Starcová

Spolupříjemce: Historický ústav AV ČR

Spoluřešitel: Eva Doležalová

Identifikační kód projektu: DH23P03OVV040

Doba trvání: 2023–2027

Cílem projektu je vytvoření ucelené palety prostředků, které výrazně posunou a zefektivní výzkumné aktivity v prostředí českých hradů (digitální mapa s odborným obsahem) a definují rizika spojená se současným využitím hradních lokalit, nastíní možnosti jejich ochrany, rozvoje a péče o ně (metodika ochrany archeologických terénů). Tyto cíle budou doplněny výstupem cíleným na oblast prezentace kulturního dědictví (výstava zaměřená na prostředí středověkých hradů) a kolekci publikací zaměřených na potřeby odborné i laické veřejnosti.

Projekt naplňuje a vzájemně provazuje 3 priority programu NAKI III; prioritu č. 1: *Národní a kulturní identita v archeologické, historické a sociálně kulturní kontinuitě či diskontinuitě a jejich reflexi na historickém území českého státu*, prioritu č. 16: *Metody identifikace, dokumentace, evidence, a interpretace národního nemovitého a movitého kulturního dědictví* a prioritu č. 17: *Ochrana nejohroženějších typologických skupin národního nemovitého a movitého kulturního dědictví s využitím nástrojů pro jejich identifikaci, dokumentaci a evidenci a pro jejich systematickou záchranu a využití*. Hlavními výstupy projektu budou *Digitální mapa českých hradů* a *Metodika ochrany archeologických terénů v prostředí hradních lokalit* zaměřená na problematiku identifikace a klasifikace archeologického potenciálu hradních lokalit v návaznosti na stav dochování a poznání hradních lokalit a možnosti následné ochrany archeologických terénů ve vazbě na současné využití hradních areálů. S těmito výstupy je provázána výstava *Hrad jako kulturní fenomén, předmět výzkumu a památky*

minulosti. 20. století jako století výzkumu hradů mapující vývoj výzkumu hradních areálů v Čechách. Součástí výstavy bude obsáhlý kritický katalog.

Program Veřejné informační služby knihoven (VISK), poskytovatel Ministerstvo kultury ČR

Veřejné informační služby knihoven (VISK)

Podprogram: č. 9 Rozvoj Souborného katalogu CASLIN a souboru národních autorit

Příjemce: Historický ústav AV ČR

Řešitel: Jaroslava Škudrnová

Identifikační kód projektu: MK 24131/2025 OUKKO

Doba trvání: březen – listopad 2025

Knihovna HÚ se v roce 2025 aktivně podílela na rozvoji souborné analytické bibliografické databáze (ANL) excerpce vybraných odborných seriálů, a to nejen rozpisem nových čísel těch periodik, která byla dříve zpracovávána, ale též obohacením databáze o nové, dosud nikdy nezpracovávané časopisy a sborníky. Katalogizátoři vytvářeli nové originální analytické bibliografické záznamy z předem dohodnutých periodik, a to jak aktuálních, tak dříve vydaných čísel tak, aby byly řady periodik excerpovaných do báze ANL kontinuální. Pravidelným měsíčním exportem bylo do báze ANL odesláno více jak 2 400 záznamů, což je po Knihovně AV ČR vůbec nejvíce z celé republiky. Důraz byl kladen především na excelentní věcný popis.

Veřejné informační služby knihoven (VISK)

Podprogram: č. 5 Retrokatalogizace fondu bývalého Ústavu dějin střední a východní Evropy

Příjemce: Historický ústav AV ČR

Řešitel: Jaroslava Škudrnová

Identifikační kód projektu: 30493/2024 OUKKO-OLK

Doba trvání: březen – listopad 2025

Fond bývalého Ústavu dějin střední a východní Evropy, získaný po zrušení ústavu v roce 1993, tvoří unikátní celek často v republice jedinečných publikací k dějinám zemí střední a východní Evropy. I přes výjimečnost fondu se mu však nejen kvůli jeho uložení mimo Prahu v externím depozitáři v Jenštejně, ale také kvůli náročnosti věcného a jmenného zpracování (většina fondu je psána balkánskými jazyky, rusky, ukrajinsky nebo bělorusky) zatím nedostalo náležitého zpracování. Až díky dotaci programu VISK 5 se daří od roku 2024 fond průběžně zpracovávat. Z celkového počtu přibližně 72 000 svazků bylo v roce 2025 zkatalogizováno více jak 800 knihovních jednotek a tyto záznamy odeslány do Souborného katalogu ČR.

Velké výzkumné infrastruktury, poskytovatel Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR

Digitální výzkumná infrastruktura pro jazykové technologie, umění a humanitní vědy

Akronym: LINDAT/CLARIAH-CZ

Identifikační kód projektu: LM2023062

Doba trvání: 2023–2026

Program: Projekty velkých infrastruktur pro VaVaI

Příjemce: Matematicko-fyzikální fakulta Univerzity Karlovy

Řešitel: Jan Hajič

Spolupříjemci: Filosofický ústav AV ČR; Historický ústav AV ČR (spoluřešitelka za HÚ: Věra Hanelová); Institut Tereziánské iniciativy, o. p. s.; Knihovna AV ČR; Filozofická fakulta Masarykovy univerzity; Fakulta informatiky Masarykovy univerzity; Masarykův ústav a Archiv AV ČR; Moravská zemská knihovna v Brně; Národní archiv; Národní filmový archiv; Národní galerie v Praze; Národní knihovna ČR; Památník Terežín; Filozofická fakulta Univerzity Karlovy; Ústav pro jazyk český AV ČR; Západočeská univerzita v Plzni

Tato výzkumná infrastruktura si klade za cíl zpřístupnit digitalizované zdroje z předních národních kulturních, paměťových či vzdělávacích institucí, zahrnující obory jazykovědy, historie, archeologie, historické bibliografie, filozofie, vědy o kultuře, historie umění, filmové kultury, vizuálních umění, muzikologie, historie hudby, etnologie a folklóru.

Mezinárodní grantový projekt, poskytovatel COST Action

Print Culture and Public Spheres in Central Europe 1500–1800 (PCPScE)

Příjemce: Universität Innsbruck

Řešitel: Mona Garloff

Spolupracující organizace: univerzitní i neuniverzitní instituce z celkem více než 20 zemí

Člen vedení projektu, národní koordinátor a vedoucí pracovní skupiny 5 (Texty a ideje): Martin Holý

Identifikační kód projektu: CA23137

Doba trvání: 2024–2028

Mediální revoluce posledního desetiletí zásadně změnila vztah mezi veřejným projevem a politikou autoritou. Neomezené virtuální publikum je postupně uznáváno jako dědic veřejné sféry, která tvořila základ moderního státu na jeho cestě k demokracii v raném novověku. Chceme-li se jako společnost zabývat její probíhající proměnou, je třeba tuto veřejnou sféru chápat v její historické dimenzi. V rámci projektu COST Action se budou na analýze interakcí mezi tiskovou (publikační) a veřejnou sférou ve střední Evropě v letech 1500 až 1800 podílet následující pracovní skupiny: (a) veřejná a právní sféra; (b) materiální aspekty knihtisku; (c) texty a ideje. Zaměření na střední Evropu má tři důvody: (1) střední Evropa je často prezentována jako diskurzivní doplněk západní Evropy, což současně posiluje nevyváženost pramenů, dat a výzkumu; (2) středoevropská nonkonformita vůči standardním národním paradigmatům, její souhra různých „center“ a „okrajů“ nabízí cenné poznatky o stále aktuální decentralitě veřejného diskurzu; (3) protože mezi zapojenými státy figuruje mnoho středoevropských zemí (kromě těch z jiných částí Evropy a mimo ni), projekt přispěje k prosazení historického vědomí vícenásobných veřejných sfér. Vedle dvou dlouhodobých záměrů – volně přístupného kompendia a databáze dat a nástrojů – PCPScE – vybuduje středoevropskou a celosvětovou síť různorodých zainteresovaných subjektů z oblasti vzdělávání, výzkumu a institucí kulturního dědictví. Projekt bude usilovat o vytvoření integrativnější metodiky, která by spojovala odborníky z různých národních a oborových prostředí. Tato iniciativa podpoří nové vědecké a veřejné historické povědomí o rozmanité, nenárodní minulosti střední Evropy.

Mezinárodní projekt, poskytovatel Wikimedia Foundation

Wikimedia versus tradiční biografické slovníky. Překryvy, mezery, kvalita a budoucí možnosti

Příjemce: Historický ústav AV ČR

Řešitelé: Daniel Baránek, Veronika Kršková

Doba trvání: 2024–2025

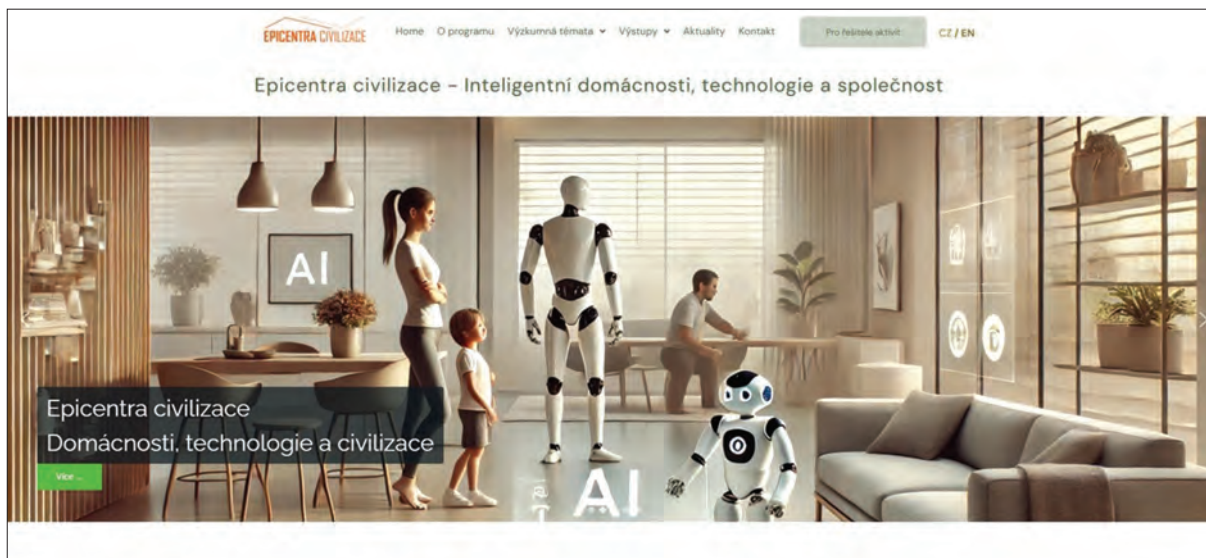
Wikipedie se díky svému rozsáhlému záběru a dostupnosti stala hlavním zdrojem biografických informací. Wikipedie a Wikidata jsou však ze své podstaty (částečně kvůli pravidlu „Žádný vlastní výzkum“) do značné míry závislé na výstupech výzkumných institucí. Cílem tohoto projektu je analyzovat tvorbu tradičních biografických slovníků, prozkoumat jejich vztah k Wikipedii a Wikidatům, identifikovat současné problémy a navrhnout řešení pro zlepšení spolupráce mezi Wikimedií a tvůrci tradičních biografických slovníků.

■ Strategie AV21

HÚ se významným způsobem podílí na řešení projektů v rámci Strategie AV21: *Špičkový výzkum ve veřejném zájmu*.³⁴ V roce 2025 bylo zahájeno řešení nového programu Strategie AV21 *Epicentra civilizace – Inteligentní domácnosti, technologie a společnost*,³⁵ který propojuje ústavy Akademie věd ČR ze všech vědních oblastí a vytváří tak jedinečnou synergii pro zvýšení kvality mezioborového výzkumu a transferu znalostí. Hlavním koordinátorem programu je HÚ (Dana Dvořáčková), spolkoodinátorem je Mikrobiologický ústav AV ČR (2025–2029). Byly spuštěny webové stránky programu a již během prvního roku vznikaly transdisciplinární výstupy v rámci aktivit zpracovávaných napříč všemi třemi vědními oblastmi Akademie věd ČR (publikace, konference, akce cílené na širokou veřejnost), zcela v souladu s hlavními cíli programu Strategie AV21.

Dále se v loňském roce pracovníci HÚ podíleli na odborných aktivitách v rámci dalších tří pokračujících programů Strategie AV21: *Anatomie evropské společnosti. Historie, tradice, kultura, identita*;³⁶ *Identity ve světě válek a krizí*³⁷ a *Odolná společnost pro 21. století. Potenciály krize a efektivní transformace*.³⁸ Výstupy tvořily zejména konference, publikace, výstavy, audiovizuální programy, workshopy pro širší veřejnost k aktuálním společensko-historickým tématům nebo vývoj nových metod a aplikací pro záchranu historických pramenů a jejich další zpracování a zpřístupnění odborné i laické veřejnosti.

■ Konference, semináře, kolokvia, workshopy

Pracovníci HÚ v roce 2025 aktivně prezentovali výsledky výzkumu na významných mezinárodních kongresech a konferencích nejen v České republice, ale také v zahraničí. HÚ uspořádal nebo spolupřádal dvacet tři mezinárodních konferencí, konferenčních panelů, workshopů a setkání v součinnosti se zahraničními i domácími institucemi a podílel se na několika dalších rozpracovaných mezinárodních projektech. Některá zasedání se uskutečnila také v hybridní či výhradně online podobě.

Přehled organizovaných konferencí / akcí s mezinárodní účastí v roce 2025

Název: *Law, Power and the Royal Court(s). Networks of Power and Legal Structures*

Datum a místo konání: 15.–16. 1. 2025; Praha

Pořadatelé: Výzkumné centrum Dvory a rezidence (Historický ústav AV ČR); Ústav pomocných věd historických a archivnictví Filozofické fakulty Masarykovy univerzity; Centrum právněhistorických studií (Historický ústav AV ČR / Právnická fakulta Univerzity Karlovy); Katedra právních dějin Právnické fakulty Univerzity Karlovy; Katedra teorie práva a právních dějin Právnické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci; Fakulta právnická Západočeské univerzity v Plzni; Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislavě; Department of Medieval Studies, Central European University

Název: *COST Action PCPSCE Meeting in Prague*

Datum a místo konání: 17.–19. 2. 2025; Praha

Pořadatelé: Ústav pro českou literaturu AV ČR; Centre français de recherche en sciences sociales; Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy; Historický ústav AV ČR

Název: *Wikimedia versus Traditional Biographical Dictionaries?*

Datum a místo konání: 31. 3. 2025; Praha

Pořadatelé: Historický ústav AV ČR; Wikimedia Česká republika

Název: *Historical Identity of Central European Nobility in the Early Modern Period*

Datum a místo konání: 9.–10. 4. 2025; Praha

Pořadatelé: Historický ústav AV ČR; Národní archiv

Název: *Konec druhé světové války v regionu moravsko-slovenského pomezí: osvobozující boje a cesta k míru*

Datum a místo konání: 2.–3. 5. 2025; Vsetín

Pořadatelé: Městský úřad Vsetín; Historický ústav AV ČR; Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně; Státní okresní archiv ve Vsetíně; Valašský odbojový spolek v Prlově; Muzeum Valašského regionu Vsetín; Společnost Milana Rastislava Štefánika v Trenčíně

Název: *NeoLatDraCor Hackathon: From Text to TEI*

Datum a místo konání: 22.–23. 5. 2025; Praha

Pořadatelé: Historický ústav AV ČR; Ústav pro českou literaturu AV ČR; Projekt DraCor, Universität Potsdam

Název: *Výsledky II. světové války a polsko-československé vztahy*

Datum a místo konání: 23.–24. 5. 2025; Opolí

Pořadatelé: Uniwersytet Opolski; Polsko-Czeskie Towarzystwo Naukowe; Historický ústav AV ČR; Uniwersytet Wrocławski; Instytut Śląski w Opolu; Euroregion „Pradziad”; Powiat prudnicki

Název: *The Great Western Schism: Historical and Cultural Perspectives*

Datum a místo konání: 26.–28. 5. 2025; Batalha

Pořadatelé: Mosteiro da Batalha; Lab2PT/IN2PAST; Historický ústav AV ČR; Université de Liège

Název: *Deviance, Criminality and Discipline in the Academic Sphere of the Middle Ages and the Early Modern Period*

Datum a místo konání: 12.–13. 6. 2025; Praha

Pořadatelé: Universität Potsdam; Ústav dějin Univerzity Karlovy a Archiv Univerzity Karlovy; Filozofická fakulta Univerzity Karlovy; Historický ústav AV ČR; Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Název: *Nature as a Teacher. International Conference on the Historical and Contemporary Use of the Natural Environment and School Gardens for Education*

Datum a místo konání: 19.–20. 6. 2025; Praha

Pořadatelé: Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského; Centrum pro dějiny vzdělanosti (Historický ústav AV ČR)

Název: *Republicanism in East-Central Europe Workshop*

Datum a místo konání: 23.–24. 6. 2025; Praha

Pořadatelé: Institut politologických studií Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy; Historický ústav AV ČR

Název: *Das private Ordensstudium als Alternative oder als Konkurrenz zur universitären Ausbildung? Die Ausbildung von Ordensleuten im frühneuzeitlichen Europa*

Datum a místo konání: 11.–13. 9. 2025; Nová Říše

Pořadatelé: Historický ústav AV ČR; Ústav dějin Univerzity Karlovy a Archiv Univerzity Karlovy; Diözesanarchiv St. Pölten

Název: *Prague as a Cold War City and its Global Entanglements*

Datum a místo konání: 23.–24. 9. 2025; Praha

Pořadatelé: Historický ústav AV ČR; Ústav pro soudobé dějiny AV ČR

Název: *Historical (Re-)interpretations of 1945 in the Former European Socialist Countries*

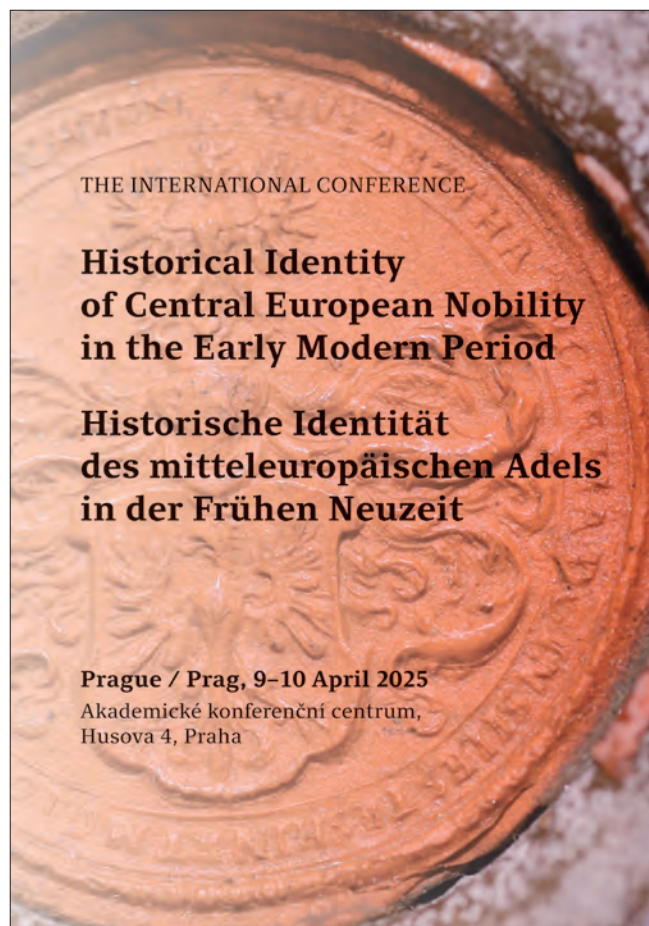
Datum a místo konání: 25. 9. 2025; Záhřeb

Pořadatelé: Hrvatski institut za povijest; Historický ústav AV ČR; Institut društvenih znanosti Ivo Pilar; Leibniz-Institut für Ost- und Südosteuropaforschung, Regensburg; HUN-REN Research Centre for The Humanities; Študijski center za narodno spravo, Ljubljana

Název: *Pokrizová obnova*

Datum a místo konání: 25.–26. 9. 2025; Praha

Pořadatelé: Historický ústav AV ČR; Národní archiv; Filozofická fakulta Univerzity Karlovy; Ústav státu a práva AV ČR; Pécsi Tudományegyetem

**Deviance, Criminality and Discipline
in the Academic Sphere of the Middle Ages
and the Early Modern Period**

—

**Devianz, Kriminalität und Disziplin
im akademischen Raum des Mittelalters
und der Frühen Neuzeit**

Ort / Place:
Charles University, Karolinum, Ovocný trh 5, 116 36 Praha 1

Datum / Date:
12th and 13th June 2025

Organisation / Organization:
Professor Dr MATTHIAS ASCHE (University of Potsdam),
Dr MAREK DŮRČANSKÝ (Institute of History of Charles University and Archive of Charles University Prague),
PD Dr MLÁDA HOLÁ (Faculty of Arts of Charles University Prague),
Professor Dr MARTIN HOLÝ (Historical Institute of the Czech Academy of Science Prague),
Dr ROBERT T. TOMCZAK (Adam Mickiewicz University Poznań)

Kontakt / Contact:
Professor Dr Matthias Asche: maasche@uni-potsdam.de

 INSTITUTE OF THE HISTORY
AND ARCHIVE OF
CHARLES UNIVERSITY
Charles University

 FACULTY OF ARTS
Charles University

 INSTITUTE OF HISTORY
Czech Academy of Sciences

 Universität
Potsdam

 ADAM MICKIEWICZ
UNIVERSITY
IN POZNAN

Název: *Česká konfese 550 let: její vznik a význam*

Datum a místo konání: 3. 10. 2025; Praha

Pořadatelé: Evangelická teologická fakulta Univerzity Karlovy; Výzkumné centrum pro církevní a náboženské dějiny (Historický ústav AV ČR)

Název: *Městská (hromadná) doprava – fenomén 19.–21. století*

Datum a místo konání: 7.–8. 10. 2025; Praha

Pořadatelé: Archiv hlavního města Prahy; Dopravní podnik hlavního města Prahy; Historický ústav AV ČR; Katedra historie Filozofické fakulty Univerzity Jana Evangelisty Purkyně; Národní archiv; Národní technické muzeum

Název: *Hang Them Up! New Perspectives on Historical Wall Maps Studies*

Datum a místo konání: 8.–9. 10. 2025; Řím

Pořadatelé: Società Geografica Italiana; Università degli Studi Roma Tre; Università degli Studi di Firenze; Universität Erfurt; Historický ústav AV ČR

Název: *From Dynastic Empires to National Statehood. The Transformation of East-Central Europe, 1914–1921*

Datum a místo konání: 7. 11. 2025; online (Zoom)

Pořadatel: Historický ústav AV ČR

Název: *Nodegoat Day Workshop*

Datum a místo konání: 12. 11. 2025; Praha

Pořadatelé: Historický ústav AV ČR; Lab1100

Název: *Between Tradition and Innovation: Universities as Places of Knowledge from the Middle Ages to the Foundations of Modern Knowledge Societies*

Datum a místo konání: 13.–14. 11. 2025; Praha

Pořadatelé: Historický ústav AV ČR; Filosofický ústav AV ČR; Atelier Héloïse; Filozofická fakulta Univerzity Karlovy

Název: *Reconsidering Courtly Environments, c. 1200–1800: Interconnecting Court Cultures and the Role of Natural Environments and Landscapes*

Datum a místo konání: 20.–21. 11. 2025; Praha

Pořadatelé: Household and Environmental Studies (Historický ústav AV ČR); Výzkumné centrum Dvory a rezidence (Historický ústav AV ČR); The Society for Court Studies

Název: *Industrial Conflicts and Industrial Resilience in Modern and Contemporary History*

Datum a místo konání: 8. 12. 2025; Praha

Pořadatelé: Historický ústav AV ČR; Ústav pro soudobé dějiny AV ČR

Další konference / akce organizované HÚ v roce 2025

Název: *21. historickogeografická konference. Ohrožené krajiny*

Datum a místo konání: 29. 1. 2025; Praha

Pořadatelé: Výzkumné centrum historické geografie (Historický ústav AV ČR); Komise pro historickou geografii; Sekce historické geografie a environmentálních dějin České geografické společnosti

Název: *Podralsko I*

Datum a místo konání: 5. 4. 2025; Podralsko

Pořadatelé: Ústav pro českou literaturu AV ČR; Katolická teologická fakulta Univerzity Karlovy; Historický ústav AV ČR

Název: *Kick-off meeting výzkumného programu Strategie AV21 Epicentra civilizace – Inteligentní domácnosti, technologie a společnost*

Datum a místo konání: 8. 4. 2025; Praha

Pořadatelé: Historický ústav AV ČR; Mikrobiologický ústav AV ČR

Název: *Podralsko II*

Datum a místo konání: 17. 4. 2025; Podralsko

Pořadatelé: Ústav pro českou literaturu AV ČR; Katolická teologická fakulta Univerzity Karlovy; Historický ústav AV ČR

Název: *Středověká obydlí v krajině. Technologie, výstavba, diagnostika a údržba*

Datum a místo konání: 25.–26. 4. 2025; Chrástava

Pořadatelé: Historický ústav AV ČR; Ústav teoretické a aplikované mechaniky AV ČR; Archeoskanzen Curia Vitkov

Název: *České oborové bibliografie v éře digitálního věku*

Datum a místo konání: 11. 6. 2025; Praha

Pořadatel: Historický ústav AV ČR

Název: *Jinakost a postižení napříč staletími: paradigma – perspektivy – přístupy*

Datum a místo konání: 11. 6. 2025; Praha

Pořadatelé: Historický ústav AV ČR; Katedra aplikovaných sociálních věd Fakulty humanitních studií Univerzity Karlovy

Název: *Střední Evropa a mocenské uspořádání na kontinentu. Symposium k 130. výročí úmrtí diplomata a politika Richarda von Metternich-Winneburg*

Datum a místo konání: 14. 6. 2025; Kynžvart

Pořadatelé: Historický ústav AV ČR; Masarykův ústav a Archiv AV ČR; Národní archiv; Národní památkový ústav, správa státního zámku Kynžvart

Název: *Jak dál po Velehradě aneb „Pout, která změnila dějiny“*

Datum a místo konání: 4. 7. 2025; Velehrad

Pořadatelé: Arcibiskupství olomoucké; Historický ústav AV ČR

Fotografie z workshopu
*Jinakost a postižení napříč
staletími: paradigma –
perspektivy – přístupy.*

Název: *Podralsko III*

Datum a místo konání: 12.–14. 9. 2025; Podralsko

Pořadatelé: Ústav pro českou literaturu AV ČR; Katolická teologická fakulta Univerzity Karlovy;
Historický ústav AV ČR

Název: *Medievistika ve světě zítřka. Přednáškové pásmo k počtě 900 let od úmrtí učeného děkana Kosmy*

Datum a místo konání: 30. 9. 2025; Praha

Pořadatelé: Archeologický ústav AV ČR, Praha; Historický ústav AV ČR; Metropolitní kapitula u sv. Víta

Název: *Svět sasko-lauenburských vévodů a princezen*

Datum a místo konání: 4. 10. 2025; Zákupy

Pořadatelé: Římskokatolická farnost – děkanství Zákupy; Historický ústav AV ČR; Národní památkový ústav

Název: *Podralsko IV*

Datum a místo konání: 11. 10. 2025; Podralsko

Pořadatelé: Ústav pro českou literaturu AV ČR; Katolická teologická fakulta Univerzity Karlovy;
Historický ústav AV ČR

Název: *Dějinné převraty a jejich reflexe*

Datum a místo konání: 13. 10. 2025; Praha

Pořadatelé: Společnost Bedřicha Loewensteina; Historický ústav AV ČR

Název: *Fara a farnost – duchovní a laici: interakce, normy a praxe ve středověku a raném novověku*

Datum a místo konání: 15. 10. 2025; Praha

Pořadatelé: Historický ústav AV ČR; Výzkumné centrum pro církevní a náboženské dějiny (Historický ústav AV ČR)

Název: *Fary, farní sbory a náboženské obce v reflexi vývoje církvi*

Datum a místo konání: 15. 10. 2025; Praha

Pořadatelé: Historický ústav AV ČR; Výzkumné centrum pro církevní a náboženské dějiny (Historický ústav AV ČR)

Název: *Kosmas a středověké kronikářství. Předlohy – narativy – recepce*

Datum a místo konání: 21.–23. 10. 2025; Praha

Pořadatelé: Archeologický ústav AV ČR; Centrum medievistických studií (Filosofický ústav AV ČR); Filozofická fakulta Masarykovy univerzity; Historický ústav AV ČR; Národní knihovna ČR

Název: *Zoonózy v dějinách i současnosti: nemoci – zvířata – lidé*

Datum a místo konání: 30. 10. 2025; Praha

Pořadatelé: Historický ústav AV ČR; Ústav biologie obratlovců AV ČR; Katedra filosofie a dějin přírodních věd Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy

Název: *Církevněhistorická kolokvia IV: Smlouva s „nebem“? Konkordáty v moderních dějinách*

Datum a místo konání: 6. 11. 2025; Praha

Pořadatelé: Dominikánská 8; Výzkumné centrum pro církevní a náboženské dějiny (Historický ústav AV ČR)

Historický ústav AV ČR a Ústav biologie obratlovců AV ČR
pořádají ve spolupráci
s Katedrou filosofie a dějin přírodních věd PŘF UK
v rámci programu Strategie AV 21
*Epicentra civilizace –
Inteligentní domácnosti, technologie a společnost*

dne 30. října 2025

mezioborový workshop

**Zoonózy v dějinách i současnosti:
nemoci – zvířata – lidé.**

Místo konání:
Akademické konferenční centrum, Husova 4a, Praha 1

 Akademie věd České republiky STRATEGIE AV21 EPICENTRA CIVILIZACE HISTORICKÝ ÚSTAV AV ČR

 ÚSTAV BIOLOGIE OBRATLOVCŮ AV ČR UNIVERZITA KARLOVA Přírodovědecká fakulta EPISTOLA PŘF UK NEMOCI ZVÍŘATA LIDÉ

Název: *Ženská biografie – metody a sondy*
Datum a místo konání: 11. 11. 2025; Praha
Pořadatel: Historický ústav AV ČR

Název: *Setkání uživatelů knihovnických systémů firmy KP-SYS*
Datum a místo konání: 19. 11. 2025; Praha
Pořadatelé: Historický ústav AV ČR; KP-SYS

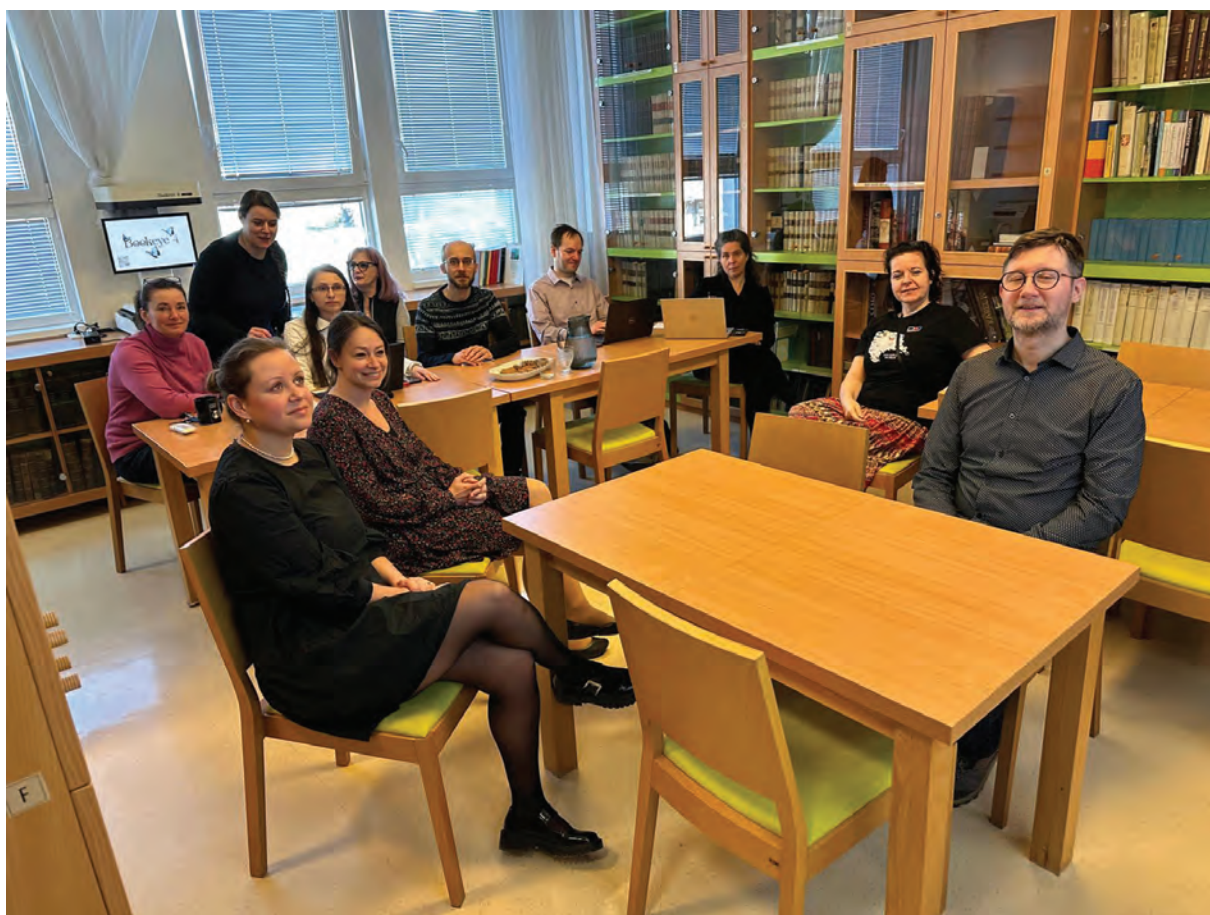
Název: *Venkovské mikrosvěty 13.–16. století: panská sídla a kostely*
Datum a místo konání: 26. 11. 2025; Praha
Pořadatel: Historický ústav AV ČR

Oddělení biobibliografických studií a knihovna

■ Knihovna

Po většinu roku 2025 byla knihovna nucena fungovat ve výrazně omezeném personálním obsazení. První dva měsíce zajišťovaly chod knihovny pouze dvě pracovnice ze čtyř plánovaných pozic. Tato situace si vyžádala průběžnou a přísnou prioritizaci činností a vedla k dočasné stagnaci některých dlouhodobých agend. V průběhu roku 2025 došlo ke stabilizaci personální situace nástupem dvou nových kolegů, jejich zapracování však představovalo další časovou i odbornou zátěž.

I přes ne zcela příznivé podmínky jsme však v průběhu roku 2025 zvládli zpracovat celkem 2 743 knihovních přírůstků. Současně pokračovala systematická práce v oblasti analytického popisu dokumentů – do národní báze ANL bylo odesláno 2 400 analytických záznamů, čímž knihovna zásadně přispěla k rozvoji oborové bibliografické infrastruktury na národní úrovni. Důležitou agendou byla též revize evidence odebíraných domácích periodik, přičemž klíčovým krokem bylo zprovoznění akvizičního modulu knihovního systému Aleph, které přineslo zpřehlednění akvizičních procesů a posílilo dlouhodobou udržitelnost správy periodického fondu. V červnu 2025 pak knihovna převzala dva rozsáhlé knižní dary – osobní knihovny Pavly Vošahlíkové a Miroslava Hrocha. Tyto

V průběhu roku 2025 knihovna spolu se sekcí historické bibliografie organizovala sérii workshopů s názvem *Ptejte se knihovny a bibliografie*.

V září 2025 nás o tvorbě jmenných národních autorit školila Petra Šťastná z Národní knihovny ČR.

fondy zahrnují řadu odborně cenných a obtížně dostupných titulů. Celkový rozsah darů přesahující 80 krabic knih (cca 2 500 titulů) však představuje dlouhodobý nárůst pracovní agendy, a to z hlediska kontroly duplicit, odborného posouzení a katalogizačního zpracování. Průběžně probíhala i příprava knihovního fondu uloženého v externím depozitáři v Jenštejně pro zpracování v rámci dotačního programu VISK 5.

Rok 2025 byl charakteristický rovněž dalším zapojením knihovny do oblasti správy výzkumných dat, otevřené vědy a rozvoje odborných kompetencí. V průběhu roku se pracovníci knihovny zúčastnili školení k tvorbě DMP v nástroji FAIR Wizard, k problematice perzistentních identifikátorů, ke správě výzkumných dat, využívání velkých jazykových modelů, problematice DNNT, zpracování velkých dat na superpočítačových infrastrukturách nebo k implementaci nového metadatového modelu. Absolvovali též workshop zaměřený na tvorbu jmenných národních autorit či sdílení knihovních metadat. Knihovna taktéž posilovala své aktivní zapojení do odborných komunit prostřednictvím účasti na národních setkáních data stewardů, setkání SVI a knihoven Akademie věd ČR, významnou byla i aktivní účast v pracovních skupinách v rámci EOSC CZ. Knihovna zároveň tradičně organizovala jarní i podzimní setkání správců výzkumných dat ve III. vědní oblasti Akademie věd ČR a rozvíjela vlastní vzdělávací aktivity prostřednictvím cyklu workshopů *Ptejte se knihovny a bibliografie*, zaměřeného na moderní heuristiku, práci s informačními zdroji a využívání knihovních a bibliografických nástrojů.

Pracovníci knihovny i v roce 2025 zajišťovali přípravu a samotný prodej publikací na veletrhu *Svět knihy 2025* a *Podzimním knižním veletrhu* v Havlíčkově Brodě. Součástí činnosti knihovny byly také odborné exkurze a vzdělávací aktivity pro studenty vysokých škol a spřátelených institucí. Nemalou měrou činnost knihovny ovlivnily stavební úpravy kancelářských prostor zahrnující malování a výměnu podlah, které do určité míry omezily provoz v poměrně exponovaném období na konci října.

Knižní novinky na Světě knihy 2025.

Zájem o publikační činnost HÚ na veletrhu Svět knihy 2025 byl opět značný.

Vojtěch Kyncl představuje svou knižní novinku *Sousedé ve válce. Česko-německo-židovské soužití v Třešti 1938–1946* na veletrhu v Havlíčkově Brodě.

Navzdory personálnímu podstavu, který ovlivnil zejména první část roku, a vysoké kumulaci provozních, odborných i projektových úkolů se však knihovně podařilo zajistit kontinuitu služeb, rozvíjet nové kompetence v oblasti správy výzkumných dat a otevřené vědy, aktivně se zapojit do odborných sítí a poskytovat metodickou podporu výzkumu i vzdělávání.

Veletrh v Havlíčkově Brodě má vždy svou nezaměnitelnou atmosféru.

**Důležitou vzdělávací činností knihovny jsou exkurze
a přednášky pro studenty vysokých škol.**

■ Bibliografie dějin českých zemí

V roce 2025 pokračovala sekce historické bibliografie ve vytváření a zpracovávání databáze *Bibliografie dějin českých zemí* (dále jen *BDČZ*).³⁹ Historická bibliografie je členem *Sdružení knihoven ČR – Sekce pro bibliografii*, které uspořádalo ve dnech 29.–30. dubna 2025 ve Středočeské vědecké knihovně v Kladně své 36. zasedání, kterého se zúčastnila Věra Hanelová. Dne 11. června 2025 se v HÚ konala odborná konference *České oborové bibliografie v éře digitálního věku*. Konference byla uspořádána při příležitosti 120. výročí vydání prvního svazku *Bibliografie české historie* a jejím cílem bylo prezentovat současný stav vybraných oborových bibliografií a jejich využití v digitálním věku. Dále byla prezentována problematika umělé inteligence, souborná databáze článků ANL a digitální knihovny ve vztahu k současným oborovým bibliografiím. Dne 19. listopadu 2025 se v budově HÚ konalo již tradiční *Setkání uživatelů knihovnických systémů firmy KP-SYS*.

Historická bibliografie se podílí na kooperaci tvorby jmenných autorit s Oddělením národních jmenných autorit Národní knihovny ČR. Dne 3. září 2025 proběhlo ve studovně knihovny školení jmenných autorit, které vedla vedoucí Oddělení národních jmenných Petra Šťastná. Sekce historické bibliografie spravuje *Souborný katalog Bibliografie české a slovenské historiografie*,⁴⁰ v jehož rámci umožňuje prohledávání v *Databázi dějin všedního dne*,⁴¹ databázi *Akademické encyklopedie českých*

Konference *České oborové bibliografie v éře digitálního věku* dne 11. června 2025.

Návštěva studentů Historického ústavu a Katedry pomocných věd historických a archivnictví Filozofické fakulty Univerzity Hradec Králové dne 21. listopadu 2025.

Tištěné svazky Německé historické bibliografie (*Historische Bibliographie. Berichtsjahr.*)

Tištěné svazky Francouzské historické bibliografie (*Bibliographie Annuelle de l'Histoire de France.*)

*dějin*⁴² a databázi spolupracující instituce Národního archivu *Bibliografie českého archivnictví*.⁴³ V roce 2025 byla uživatelům v rámci databáze *Akademické encyklopedie českých dějin* zpřístupněna hesla od písmena „K“. Pomocí bibliografických odkazů dochází ke vzájemnému propojování s databází *BDČZ*, což umožňuje uživatelům snadný přehled o literatuře.

V roce 2025 pokračovala historická bibliografie v projektu *Digitální výzkumné infrastruktury pro jazykové technologie, umění a humanitní vědy* (LINDAT/CLARIAH-CZ). Díky projektu byl doplněn fond knihovny HÚ o sedmnáct svazků *Německé historické bibliografie* (*Historische Bibliographie. Berichtsjahr*) z let 1986–2012 a o tištěné svazky *Francouzské historické bibliografie* (*Bibliographie Annuelle de l'Histoire de France*) z let 1975–2011. S podporou projektu se také uskutečnilo dne 25. listopadu 2025 v Ústavu pro českou literaturu AV ČR *Setkání skupiny pro výzkumná data ústavů III. vědní oblasti AV ČR*. Setkání nabídlo prostor pro sdílení zkušeností se správou výzkumných dat a s implementací politik otevřené vědy v humanitně orientovaných ústavech Akademie věd ČR.

V roce 2025 spolupracovala *BDČZ* s knihovnou na sérii workshopů pro veřejnost *Ptejte se knihovny a bibliografie*, které se zaměřily na scientometrii, otevřený přístup, digitální knihovny, elektronické informační zdroje, databáze relevantní pro historickou vědu, jazykové modely a české a evropské historické bibliografie.

Věra Hanelová prezentovala databázi *BDČZ* kolegům z Archivu hlavního města Prahy dne 22. května 2025 a studentům Historického ústavu a Katedry pomocných věd historických a archivnictví Filozofické fakulty Univerzity Hradec Králové dne 21. listopadu 2025. Rovněž se zapojila do prezentace HÚ na knižním veletrhu *Svět knihy 2025* v Praze Holešovicích a *Veletrhu vědy* v Praze Letňanech.

■ Biografický slovník českých zemí

Sekce biografického slovníku pokračovala v přípravách a vydávání dalších dílů mnohasvazkového národního univerzálního *Biografického slovníku českých zemí* (dále jen *BSČZ*). Tento dlouhodobý projekt má charakter základního výzkumu, neboť encyklopedická hesla zpracovávaná členy oddělení a početnými externími spolupracovníky jsou podložena základním pramenným výzkumem a oponována širokým kruhem členů redakční rady. V roce 2025 byla připravena podstatná část 28. svazku tohoto generačního díla (Huc–Chl, cca 180 biogramů). Půjde o další svazek rozsáhlého encyklopedického projektu, který vzniká ve spolupráci s dnes už více než stovkou autorů z akademických, univerzitních a dalších pracovišť pod vedením redakce *BSČZ*, jež je součástí Oddělení bibliografických studií a knihovny. V jeho rámci bude zpracováno na 25 000 biogramů osobností všech dob a oborů lidské činnosti spjatých s českými zeměmi – bez rozdílu etnického původu, které se narodily, žily a pracovaly v uvedeném teritoriu, a to i pokud zde strávily jen část svého života.

Souběžně dochází ke zveřejňování hesel v elektronické podobě.⁴⁴ Elektronická podoba lexikonu se aktualizuje s dvouletým časovým odstupem od již vydaných svazků. Textově totožná verze je však navíc obohacena především o nejnovější bibliografická data, a to formou přímých odkazů na *BDČZ*, kterou připravuje sekce historické bibliografie. Od roku 2024 vznikají některá hesla výhradně elektronicky. Biogramy jsou výběrově doprovázeny také portréty, příp. dalšími ilustracemi. Tato elektronická forma koresponduje s obdobnými portály, na nichž pracují nejbližší zahraniční partnerská pracoviště. Řadí se k nim na prvním místě *Österreichisches biographisches Lexikon*, který vydává Institut für Neuzeit- und Zeitgeschichtsforschung der Österreichischen Akademie der Wissenschaften ve Vídni, s nímž redakce *BSČZ* intenzivně spolupracuje. Samotný portál prošel v roce 2025 vý-

biography.hiu.cas.cz/wiki/Hlavní_strana

Biografický slovník českých zemí

Hledat na Biografický slovník českých zemí

Hledat

Přihlášení

Biografický slovník českých zemí

BSCZ

Biografický slovník českých zemí představuje rozsáhlou mnohasvazkovou publikaci Historického ústavu Akademie věd ČR, která v cca dvaceti pěti tisících heslech-biogramech poskytuje informace o životě a díle osobností, které utvářely duchovní i hmotný vývoj českých zemí v nejrůznějších epochách a oborech činnosti. Z hlediska tematického i chronologického se jedná o slovník univerzální s tím omezením, že zahrnuje pouze zeměle osoby, jejichž dílo je již historicky uzavřeno. Projekt se při své realizaci opírá o širokou mezinárodní spolupráci a využívá bohaté mezinárodní kontakty, zejména s biografickými badatelskými centry v sousedních zemích.

[Více informací](#) • [Zpracovaná hesla](#) • [Všechna hesla](#) • [Pokročilé vyhledávání](#)

Výročí narození

Josef HOLÝ
* 7. 2. 1874 Košlik
† 6. 2. 1928 Praha
báseník, politik
[celé heslo](#)

Výročí úmrtí

Miroslav ELPL
* 16. 11. 1905 Liseň (Brno)
† 7. 2. 1960 Brno
překladatel, spisovatel, publicista
[celé heslo](#)

BAAR Jindřich Šimon 1869–1925 • BEDNÁŘOVÁ Bohumila 1904–1985 • BENDA Karel Alexandr 1903–1971 • BERNÁŠKOVÁ Inka 1904–1942 • BONDY Karel 1894–1965 • BOZDĚCH Vladimír 1928–

BALAJKA Bohužel 1923–1994 • BOŘEK-DOHALSKÝ z Dobrušky Zdeněk 1900–1945 • BRUDER Anton 1896–1893 • BĚLSKÝ Jan 1815–1880 • DYK Alois 1881–1971 • EHRENBERGER Josef 1815–1882 • EIM

raznou grafickou proměnou (změna webového rozhraní, úprava vyhledávání, grafického rozhraní a některých funkcionalit), jež má veřejnosti usnadnit přístup a užívání. Na administrátorku webu se pravidelně obrazejí externí uživatelé a průběžně zasílají doplňkové a aktualizací údaje.

Členové týmu se dále podíleli na řešení projektu Strategie AV21 *Rozvoj Biografického slovníku českých zemí v oblasti genderu II*, jehož cílem je posílit počet hesel věnovaných významným ženám spojeným s českými zeměmi, neboť v generálním hesláři, který vznikl na počátku 90. let 20. století, nebyla genderové problematice věnována dostatečná pozornost. Nově vzniklá hesla (za roky 2024–2025 více než sto hesel) zahrnují přední vědkyně, političky, veřejné pracovnice, spisovatelky, umělkyně, mecenášky, sportovkyně atd. V průběhu roku 2026 budou uveřejněna na portálu biography.hiu.cas.cz. Dále byl v HÚ dne 11. listopadu 2025 uspořádán workshop *Ženská biografie – metody a sondy*, jehož se zúčastnilo celkem devatenáct prezentujících.

Členové týmu současně plnili další úkoly, především se věnovali šíře koncipovaným biografickým pracím, ať už formou konferenčních příspěvků, studií pro odborná periodika či přípravou monografií.

The screenshot shows the website biography.hiu.cas.cz/wiki/HAVLOVÁ_Olga_1933–1996. The page features a search bar at the top, a sidebar with navigation links (Obsah, Začátek, Literatura, Reference), and a main content area. The main content area includes a portrait of Olga Havlová, a detailed biographical text, and a list of references. The text describes her life, her work as a writer and translator, and her role in the Velvet Revolution. The references list various publications and sources.

HAVLOVÁ Olga 1933–1996

HAVLOVÁ, Olga (roz. Špíchalová), * 11. 7. 1933 Praha, † 27. 1. 1996 Praha, veřejná činitele

Narodila se v proletářské rodině na pražském Žižkově. Otec byl koňským řezníkem, matka pracovala v Dvorybořské závodě na výrobu nápojů a později v továrně na motocykly. Rodiče se koncem třicátých let rozestali. H. měla sestru Jaroslavu a bratra Josefa. Po ukončení měšťanské školy nastoupila do učení v žižkovské pobočce Baťových závodů, kde utrpěla vážný úraz ruky. Zajímal se o ochotnické divadlo a navštěvovala hodiny herectví u Ludmily Wegenerové-Salmonové. V padesátých letech pracovala jako dárce ve správním punčoch, prodávající a účtující. 1953 se v kavárně Slavia seznámila s literátem Václavem Havlem (* 5. 10. 1906 Praha, † 18. 12. 2011 Hrádek nad Trutnovem), za něhož se 1964 provdala. 1961–68 byla uvaďečkou v Divadle Na zábradlí, v němž její manžel působil jako sekretář, dramaturg a kmenový autor divadelních her. Po nástupu tzv. normalizace zůstala v domácnosti a vytvářela V. Havlovi zázemí. Byla první čtenářkou a kritičkou jeho divadelních a esejistických textů, podporovala ho v disidentické činnosti, do které se postupně také zapojila. Poté co byl V. Havel 1979 zatčen a odsouzen k trestu odnětí svobody na čtyři a půl roku, převzala se švagrem Ivanem M. Havlem organizací samizdatové Edice Expedice, kterou do té doby řídil její muž. V souvislosti s jejím vydáváním byla v květnu 1981 krátce zadržena StB a obviněna z podvracení republiky ve spolupráci s cizinou. 1982 podepsala Chartu 77. Byla adresátkou filozoficky a existenciálně laděných dopisů, které V. Havel 1979–83 posílal z vězení. Na počátku osmdesátých let se stala jednou z organizátorek recesistického společenství Hroch, v němž se manželky uvězněných disidentů a jejich přátelé věnovali kulturním a společenským aktivitám. 1985 stála u zrodu samizdatového časopisu O divadle, v jehož redakci se starala o finanční a výrobní záležitosti. 1987 se podílela na vzniku Originálního videojournalu, zpravodajského a kulturního pořadu, který obrazově mapoval aktivity disentu a informoval o tehdejší politické a kulturní situaci v Československu.

Po zvolení V. Havla prezidentem (prosinec 1989) doprovázela manžela na zahraničních cestách a oficiálních akcích, zapojila se do rekonstrukce Pražského hradu a zámku v Lánech. Současně se intenzivně angažovala v charitativní činnosti. S přáteli z Charty 77 založila v únoru 1990 Výbor dobré vůle a 1992 Nadaci Olgy Havlové, jejíž správní radě předsedala. Výbor Dobré vůle – Nadace O. H. se zaměřil na pomoc osobám se zdravotním postižením, osobám opuštěným a diskriminovaným v jejich začlenění do společnosti. Z nadačních příspěvků podporoval výzkumné projekty v oblasti medicíny, nákup léků a zdravotnické techniky, výstavbu zdravotnických, výchovných a starobních zařízení. 1994 H. smrtelně onemocněla. Byla pochována v rodinné hrobce na pražském Vinohradském hřbitově. 1997 obdržela Řád T. G. Masaryka in memoriam za vynikající zásluhy o demokracii a lidská práva. Její jméno nese ulice v Praze-Žižkově (2012), gymnázium v Ostravě-Porubě, obchodní akademie v Jamských Lázních a mateřská škola v Kadani. Od 1995 uděluje Výbor dobré vůle – Nadace O. H. cenu O. H. určenou osobám se zdravotním postižením, které se zasloužily o zlepšení podmínek života zdravotně handicapovaných lidí. V místě jeho působení na pražském Senovážném náměstí (čp. 994/2) byla 2010 H. odhalena pamětní deska.

ZDENĚK DOSKOČIL

Literatura

Biogram v elektronické podobě slovníku BSČZ.

■ Rozhovor

Rozhovor Michaely Žákové s Marií Buňatovou, vědeckou pracovnící Oddělení dějin raného novověku.

Marie Buňatová je absolventkou oboru historie na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. Doktorské studium absolvovala na Universität Wien, kde v roce 2009 obhájila disertační práci věnovanou hospodářským a obchodním aktivitám pražské židovské obce v předbělohorském období. Od roku 2019 působí v HÚ, současně vyučuje na Ústavu historie Filozofické fakulty Univerzity Karlovy. Ve svém výzkumu se dlouhodobě zaměřuje na dějiny Židů v českých zemích a ve střední Evropě v perspektivě hospodářských, sociálních a kulturních dějin, na problematiku soužití židovského a křesťanského obyvatelstva a na hospodářské dějiny raného novověku. Zvláštní pozornost věnuje obchodu v českých zemích, zejména zahraničnímu obchodu a finančnictví. Je úspěšnou řešitelkou

několika grantových projektů a nositelkou *Prémie Lumina quaeruntur* Akademie věd ČR. V roce 2024 úspěšně završila řešení projektu spojeného s tímto oceněním s názvem *Migrace a mobilita v pražské židovské obci na přechodu od středověku k ranému novověku*.

Milá Marie, když se vrátíš k začátkům své badatelské dráhy: co Tě tehdy oslovilo na studiu historie a čím Tě zaujala právě hospodářská a obchodní témata raného novověku – ono „hedvábí, sklo a koření“?

Bylo to, myslím, podobné jako u většiny kolegyně a kolegů, tedy zájem od dětství, podporovaný rodiči. Začalo to četbou historických příběhů, pověstí a rodinnými výlety na blízké i vzdálenější hrady a zámky. Po střední škole pak nebylo rozhodování nijak složité a studium historie (původně oboru dějepis – český jazyk) na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy tak pro mne bylo prakticky jednoznačnou volbou. Na univerzitě jsem pak měla obrovské štěstí na dobu, učitele, ale i spolužačky a spolužáky. Začala jsem studovat v roce 1989, tedy během sametové revoluce, po níž se na fakultu mohla vrátit řada výborných pedagogů, jako byl např. medievista František Šmahel. Během mého studia tu působili Josef Polišenský, Vladimír Nálevka, Otto Urban, Robert Kvaček aj. Díky přednáškám Jaroslava Pánka o Rožmbercích a seminářům hospodářských historiků Eduarda Maura a Josefa Petráně se ale můj zájem začal pomalu a jistě stáčet na raný novověk. Josef Petráně se pak stal také vedoucím mé diplomní práce, zaměřené na hospodářský vývoj premonstrátského panství Želiv. Z hlediska celkového širšího rozhledu v oboru, metodologie i navázání kontaktů pak pro mne bylo důležité doktorské studium na Institutu pro dějiny na Univerzitě ve Vídni (Institut für Geschichte, Universität Wien), kde jsem pod vedením Thomase Winkelbauera napsala a roku 2009 obhájila disertaci na téma hospodářské činnosti Židů v předbělohorské Praze.

Pohybujete se na pomezí hospodářských, sociálních a kulturních dějin a ve Tvých projektech se opakovaně objevuje téma mobility – osobní, obchodní i sociální. V čem je pro Tebe tento perspektivní rámec při studiu raného novověku klíčový a jaké souvislosti díky němu vystupují do popředí?

Děkuji, že jsi na tento aspekt mé práce upozornila. Zkoumání a interpretaci historických jevů z různých úhlů pohledu považuji totiž (pro jakékoliv období) za naprosto klíčové. Přestože se tedy primárně zaměřuji na ekonomickou stránku věci, snažím se současně vnímat a zohledňovat také příčiny a dopady v oblasti politické, sociální a kulturní. Tento komplexnější pohled je podle mého názoru přínosný nejen v případě sledování individuálních osudů jednotlivých osob (v mém případě často obchodníků a finančníků), ale i při širším výzkumu fungování raně novověkých ekonomických systémů (jako jsou např. státní finance, úvěrový trh apod.).

Zmiňuješ též mobilitu. V současné evropské historiografii je to hodně frekventovaný a módní pojem, který bývá podle mého názoru mnohdy až nadužíván. V případě studia hospodářských dějin raného novověku má však naprosté opodstatnění a mobilitu (zejména v geografickém slova smyslu) považuji za jeden ze základních faktorů, který spoluutvářel podobu tehdejšího trhu a přispěl též k formování městské společnosti. To je i případ Prahy, která se od druhé poloviny 16. století stávala významným cílem přistěhovalců různých profesí z českého a moravského vnitrozemí i zahraničí. Tato migrace či krátkodobá mobilita však nemusela být nutně ovlivněna pouze ekonomickými zájmy, neboť do města přicházely i další socioekonomické skupiny, od vzdělanců, duchovních, studentů, lidí ve služebných profesích až po chudinu. Porozumět proměnám takové společnosti se dle mého názoru opět neobejde bez náhledu z různých perspektiv.

Marie Buňatová s dalšími účastníky konference hospodářských historiků ve Florencii (2025).

Ve svém aktuálním projektu GA ČR o italských obchodních a finančních sítích pracuješ s Prahou jako s uzlem širší evropské infrastruktury. Jaké nové otázky tento způsob uvažování o Praze v letech 1611–1627 otevírá?

Tento koncept vychází jednak z mých předchozích výzkumů a současně je ovlivněn probíhající debatou hospodářských historiků o podobě a fungování středoevropského trhu a míře jeho globalizace během raného novověku. Společně s kolegy z jiných zemí si v posledních letech stále častěji všímáme toho, že v místních ekonomikách se již během raného novověku objevují prvky nadregionálně fungujících odběratelsko-dodavatelských, distribučních i finančních sítí. Tuto mezinárodní oborovou diskusi považuji za velmi důležitou, neboť naznačuje, že již během 16. a 17. století byly obchodní i finanční trhy střední Evropy propojeny sítěmi nadregionálně působících firem či bankovních domů mnohem těsněji, než se dosud předpokládalo.

Výsledky předešlých výzkumů mne pak vedou k názoru, že Praha, a to nejen v rudolfinském období, kdy byla císařskou sídelní rezidencí (1583–1612), představovala významné centrum takových aktivit. Ve zmíněném projektu, na němž spolupracuji s předním hospodářským historikem Petrem Vorlem, si klademe řadu otázek ohledně kontinuity předbělohorského vývoje obchodu v Praze se situací po roce 1620 a také intenzity ukotvení Prahy v evropské síti těchto ekonomických vztahů. To nás pochopitelně vede k tomu, abychom podrobně zkoumali a zhodnotili hospodářskou pozici Prahy nejen po smrti císaře Rudolfa II. (1612), kdy došlo k přesunu císařského dvora zpět do Vídně, ale současně situaci ve městě po vypuknutí třicetileté války. Vzhledem k tomu, že mezi ekonomické elity Prahy patřila v tomto turbulentním období řada přistěhovalců z Itálie, Nizozemí a německých zemí, je třeba sledovat také širší geografický i politický kontext. Vedle témat hospodářských si tak klademe také řadu otázek týkajících se politických a konfesijních proměn ekonomických elit Prahy po roce 1620 a dopadů událostí na zdejší společnost.

Marie Buňatová během prezentace výsledků projektu *Lumina quaeruntur* v únoru 2025.

Tvoje badatelská dráha je spojena také s dějinami Židů v českých zemích a střední Evropě. Jak se podle Tebe proměnily hlavní otázky a přístupy tohoto oboru za poslední dvě dekády?

Dějiny Židů jsou mé další srdcové téma, kterému se dlouhodobě věnuji. Velmi mne ovlivnilo mé první zaměstnání historičky v Regionálním muzeu v Mikulově, kde jsem mj. spravovala synagogu. Mikulov, který byl po staletí sídlem nejvýznamnější židovské komunity na Moravě, mne svou historií naprosto uchvátil a byl impulsem k tomu, že jsem se v polovině 90. let minulého století začala intenzivně zabývat právě tímto tématem. Hodně jsem se tehdy věnovala také popularizaci židovské kultury, pořádala výstavy, koncerty a přednášky. Pochopitelně sleduji, jakým způsobem se během doby paradigma témat i badatelských přístupů proměňuje. Je to nejen šíří záběru, kdy za ta léta výrazně pokročila dokumentace hmotných památek (např. náhrobků, rukopisů, předmětů z geníz), ale i novými tématy, jako jsou např. židovská identita či kulturní a náboženská interakce mezi židovskými a křesťanskými intelektuály a duchovními. Za důležitý pak považuji badatelský přístup, jehož podstatou je vnímání dějin Židů v celkovém kontextu vývoje majoritní společnosti, nikoliv jako izolované skupiny obyvatel odlišné víry či šířeji habitu. Myslím, že se to také stále více daří.

Projekt *Lumina quaeruntur Migrace a mobilita v pražské židovské obci na přechodu od středověku k ranému novověku*, který jsi v loňském roce úspěšně završila, patřil mezi nejvýznamnější individuální ocenění Akademie věd ČR. Co považuješ za jeho hlavní odborný přínos pro poznání dějin pražské židovské obce a v čem mohou být tyto závěry inspirativní pro širší studium raně novověké společnosti?

Předně musím říci, že tohoto ocenění *Prémie Lumina quaeruntur*, které mi Akademická rada AV ČR udělila v roce 2018, si velmi vážím. S ním související finanční podpora nám pak v HÚ umožnila podniknout výzkum zaměřený na dějiny pražské židovské obce v období „dlouhého 16. století“ (1470–1601). Řešitelský tým, v němž jsem spojila své síly s medievistkami Evou Doležalovou, Lenkou Blechovou, judaistou Kajetánem Holečkem a databázovou specialistkou Janou Synovcovou Borovičkovou, se tak mohl zaměřit na dlouhé období vývoje židovské komunity v Praze, která patřila v té době k nejvýznamnějším v Evropě. Kladli jsme si řadu otázek, především se ale pokusili podat systematický pohled na vývoj komunity ve sledu několika generací. Ústředním tématem života tehdejší židovské společnosti byla migrace, ať již ta nucená, vyvolaná vyhnáními, tak dobrovolná, za níž stály rodinné vztahy, obchod nebo mobilita rabínů, učenců a studentů mezi ješívami. Podařilo se nám zpřesnit vývoj pražské židovské obce na přelomu 15. a 16. století, v němž hráli významnou roli příchozí z českého i (v menší míře) moravského vnitrozemí. Výzkum v polských archivech odkryl silné rodinné i obchodní vazby mezi Prahou, Poznání, Krakovem a Lublinem. Současně jsme zjistili, že Židé vyhnání z Prahy ve 40. letech 16. století, nalézali útočiště také v Lipsku, Berlíně nebo severní Itálii. Pozornost jsme věnovali též přistěhovalectví Židů do prosperující rudolfínské Prahy, jež měla podobný průběh (a ekonomickou motivaci) jako migrace křesťanská. V této souvislosti jsme se zabývali mírou kontinuity zdejší židovské obce i otázkami reemigrace, kdy jsme např. zjistili, že mnozí lidé, vyhnání z Prahy v průběhu 40. až 50. let 16. století, se sem z ciziny později (nebo jejich děti) opět vraceli. Celkově je tak možné hovořit o silných a kontinuálních vazbách pražské židovské obce s jinými evropskými komunitami, a to nejen na bázi osobní, obchodní či kulturní, ale současně též na úrovni institucionální.

Na závěr obecněji: daří se podle Tebe historickému výzkumu i mimo akademickou sféru narušovat některé převládající stereotypy – například ty spojené s dějinami obchodu a Židy nebo s představami o periferním ekonomickém postavení Prahy v raném novověku?

Je pravdou, že některé stereotypy mají jak u veřejnosti, tak ale někdy i v akademické sféře tuhé kořínky. Zároveň ale věřím, že právě výzkum a popularizace jeho výsledků mohou tyto náhledy postupně změnit. Vidím to u svých studentů na univerzitě, ale i při přednáškách pro veřejnost, kdy se setkávám se zájmem o tato témata, ochotou posluchačů o věcech mluvit, a hlavně nově přemýšlet.

II. Mezinárodní spolupráce

HÚ je zapojen do řady mezinárodních aktivit. Ty se odehrávají na úrovni jednorázových konferencí či při přípravě publikací, jako dlouhodobé spolupráce se zahraničními pracovišti v rámci bilaterálních či vícestranných smluv nebo dalších projektů a také jako aktivity organizované v rámci ČHÚŘ.

■ Český historický ústav v Římě

ČHÚŘ byl založen v roce 1993 a jde o zahraniční odborné pracoviště HÚ, které svou činností navazuje na starší tradice historického výzkumu v Římě. Od svého vzniku prošel ústav důležitými organizačními změnami, takže v současnosti je jeho zajištění po stránce vědecké, personální, organizační i finanční plně v gesci HÚ s podporou Akademie věd ČR. Akademická rada AV ČR jmenuje jeho ředitele a odbornou komisi, která dohlíží na jeho chod a řeší základní koncepční otázky. Význam tohoto unikátního zařízení nespočívá jen v podpoře a zajištění systematického a někdy dlouhodobého výzkumu vědců a studentů z různých odborných institucí České republiky v Římě. ČHÚŘ realizuje též vlastní vědecký program a současně plní důležitou roli v oblasti vědní politiky coby reprezentant českých humanitních věd v italském prostředí, v němž spolupracuje se zastupitelskými úřady České republiky, které v Římě sídlí, i s dalšími českými institucemi a krajanskými spolky. ČHÚŘ rovněž zprostředkovává kontakt s italskými vědeckými a akademickými pracovišti, zejména díky svému členství v Unione Internazionale degli Istituti di Archeologia, Storia e Storia dell'Arte, které sdružuje 38 italských, evropských i mimo-evropských vědeckých ústavů sídlících v Římě.

V průběhu roku 2025 získalo pobytová stipendia ČHÚŘ dvacet tři badatelů a badatelek. Celkem šest z nich bylo pracovníky Akademie věd ČR (HÚ, Etnologický ústav AV ČR), čtrnáct bylo studenty či vědci z různých českých a moravských univerzit (Univerzita Karlova, Univerzita Pardubice, Univerzita Hradec Králové, Masarykova univerzita, Univerzita Palackého v Olomouci), tři pocházeli z jiných institucí (Národní archiv, Národní muzeum, Ústav pro studium totalitních režimů). Stipendia na svůj výzkum v římských institucích obdrželi badatelé různé generační i kvalifikační úrovně, potěšitelný je zejména setrvalý stav výzkumné činnosti doktorandů, kterých bylo v roce 2025 celkem pět, výjimkou byla jedna stipendistka pregraduálního studia.

Programovým jádrem výzkumné činnosti ČHÚŘ je příprava kritických edic korespondence papežských nunciů u císařského dvora v letech 1592–1628. Tento výzkum svým významem přesahuje úzce bohemikální rámec a tvoří část širšího mezinárodního záměru na zpřístupnění těchto významných dokumentů. ČHÚŘ v této oblasti dosahuje v posledních letech výsledků plně srovnatelných s analogickými výstupy jiných římských zahraničních vědeckých pracovišť. V současnosti je rozpracováváno období nunciatury Cesare Speciana (1592–1598) a Carla Caraffy (1621–1628), které se týká klíčové etapy českých dějin raného novověku. V roce 2025 byl publikován nový svazek edice korespondence Cesare Speciana z roku 1596, který připravila zkušená editorka ČHÚŘ Alena Pazderová (Národní archiv). Dokončen byl rovněž rukopis prvního svazku korespondence Carla Caraffy, který zahrne komunikaci mezi nunciem a Státním sekretariátem v Římě z roku 1621. Vydá-

ní edice je Nakladatelstvím Academia plánováno na rok 2026. Nadějně jsou i výsledky reprezentantky nejmladší badatelské generace Zdeňky Horáčkové, doktorandky z Univerzity Pardubice, která dokončila edici korespondence nuncia Giovanni Battisty Salvaga (1611–1612) jako součást své disertační práce.

Další výzkumné pobyty stipendistů ČHÚŘ byly zaměřeny na archeologická, historická či kunsthistorická témata z různých období dějin, včetně těch moderních. Z dlouhodobě sledovaných a komplexních témat, která se v posledních letech opakovaně objevují v žádostech jednotlivých stipendistů, lze vyzvednout výzkum dějin církevních řádů v českých zemích v raném novověku (Kateřina Bobková-Valentová, Jiří Havlík, Adéla Věra Wagnerová, Mária Hudčeková, Ivana Čornejová, Markéta Holubová), evropské dějiny 16. a 17. století se zaměřením na papežskou monetární politiku (Petr Vorel), studium moderních církevních dějin českých zemí (Jitka Jonová, Pavel Helan, Eva Vybíralová). Objevila se i témata zcela nová: výskyt prvků laténské kultury ve střední Itálii (Jan Kysela), materiální a vizuální forma svatyň orientálních kultů ve starověkém Římě (Pavla Tichá), ikonografie kladných ženských postav jako protikladu negativních hrdinek ve výtvarném umění starověkého Říma (Lenka Vacinová), přítomnost českých studentů v Itálii v 17. století (Zdeněk Hojda), komunikační sítě diplomatů v druhé polovině 17. století (Anna Zouhar Adamčíková).

Každoroční součástí činnosti ČHÚŘ je přednáška určená odborné i laické veřejnosti, na které mohou pozvaní stipendisté z České republiky prezentovat přímo v Římě nejnovější výsledky svého výzkumu. V roce 2025 se přednášky ujal Jaroslav Šebek (HÚ), který se dlouhodobě zabývá problematikou náboženského života v Československu ve 20. století. Ve své přednášce, kterou s ohledem na své onemocnění realizoval distančním způsobem, připomenul osobnost kardinála Josefa Berana s ohledem na uplynulé výročí jeho proslulého projevu o náboženské svobodě na II. vatikánském koncilu. Přednáška, již se účastnil velvyslanec České republiky u Svatého Stolce Pavel Svoboda, velvyslanec České republiky v Itálii Jan Kohout a též někteří další členové diplomatického sboru, vzbudila mezi posluchači mimořádný zájem.

Kromě vědeckých aktivit realizovaných v rámci ČHÚŘ bylo z hlediska zahraničních vztahů pro HÚ důležité, že jeho pracovníci všech generací dále aktivně prezentovali výsledky výzkumu na významných mezinárodních kongresech a konferencích v České republice i v zahraničí. HÚ uspořádal nebo spolupřádal dvacet tři mezinárodních konferencí, konferenčních panelů, workshopů a setkání v součinnosti se zahraničními i domácími institucemi a podílel se na několika dalších rozpracovaných mezinárodních projektech.

Nejvýznamnější z nich byly konference: *COST Action PCPSCE Meeting in Prague* vycházející z projektu COST Action [*Print Culture and Public Spheres in Central Europe 1500–1800 (PCPSce)*], jejímž hlavním organizátorem byl Ústav pro českou literaturu AV ČR ve spolupráci s HÚ, Centre français de recherche en sciences sociales a Fakultou humanitních studií Univerzity Karlovy; *Wikimedia versus Traditional Biographical Dictionaries*; *Výsledky II. světové války a polsko-československé vztahy*, na jejímž uspořádání se vedle HÚ podílela také Uniwersytet Opolski; *Das private Ordensstudium als Alternative oder als Konkurrenz zur universitären Ausbildung? Die Ausbildung von Ordensleuten im frühneuzeitlichen Europa*, jejímiž pořadateli byly vedle HÚ také Ústav dějin Univerzity Karlovy a Archiv Univerzity Karlovy a Diözesanarchiv St. Pölten; *Historical (Re-)interpretations of 1945 in the Former European Socialist Countries*, kterou vedle HÚ organizoval Hrvatski institut za povijest v Záhřebu; *Reconsidering Courtly Environments, c. 1200–1800: Interconnecting Court Cultures and the Role of Natural Environments and Landscapes*; *Between Tradition and Innovation: Universities as Places of Knowledge from the Middle Ages to the Foundations of Modern Knowledge Societies*, na jejíž přípravě se vedle HÚ podílel Filosofický ústav AV ČR a Atelier Héloïse; *Hang Them Up! New Perspectives on Historical Wall Maps Studies*, která vznikla ve spolupráci HÚ, Università degli Studi Roma Tre, Università degli Studi di Firenze, Universität Erfurt a Società Geografica Italiana.

Dlouhodobě se rozvíjí spolupráce HÚ na základě bilaterálních či multilaterálních smluv například s Universität Stuttgart, Universität Trier, Instytutem Historii Polskiej Akademii Nauk ve Varšavě

Fotografie z přednášky Jaroslava Šebka.

vě či Historickým ústavom Slovenskej akadémie vied v Bratislavě. Nově byla navázána spolupráce s Centrem medievistických studií KUP v Lublinu a připravována je smlouva o spolupráci s lucemburskou univerzitou a univerzitou v Dublinu. Z politických důvodů byla po začátku ruské agrese vůči Ukrajině ukončena nebo přerušena spolupráce s vědeckými pracovišti v Ruské federaci, tento stav zůstává prozatím nezměněn.

V roce 2025 bylo uspořádáno také osm přednášek zahraničních expertů. Většina těchto akcí byla pořádána ve spolupráci s dalšími vědeckými či univerzitními pracovišti v České republice a zahraničními akademickými institucemi. Jeden z těchto přednášejících byl zároveň nositelem stipendia *Fellowship Josefa Dobrovského*.

Z významnějších platform dlouhodobé povahy, kde HÚ rozvíjí řadu svých výzkumných, edičních, grantových i konferenčních aktivit různého druhu, lze uvést kromě řady jiných, které jsou zmíněny v různých částech této výroční zprávy, alespoň následující:

■ Arbeitskreis Vormoderne Erziehungsgeschichte

HÚ rozvíjí dlouhodobě spolupráci s německými a francouzskými univerzitami rovněž zapojením do německého Arbeitskreis Vormoderne Erziehungsgeschichte (založen jako součást sekce Historische Bildungsforschung v roce 1985), v jehož vedení je Martin Holý již několik let. Tato pracovní skupina pořádá pravidelně mezinárodní konference na řadu dosud neprobádaných témat. Výstupy z nich jsou publikovány buď v časopisecké formě, anebo v podobě samostatných publikací. Primární výzkumnou doménou jsou zde především dějiny předmoderního vzdělávání v širokém kontextu evropských kulturních, politických a náboženských dějin, stejně jako další aspekty. Cenná je zde rovněž mezioborová spolupráce zejména mezi historiky, odborníky na pedagogiku, literární vědu, filozofii, teologii či sociologii. Arbeitskreis Vormoderne Erziehungsgeschichte pořádá též pravidelné přednášky pro odborníky i širší veřejnost. Bližší informace o něm jsou k dispozici na jeho webových stránkách.⁴⁵

V roce 2025 Arbeitskreis připravil do tisku v nakladatelství Klinkhardt Verlag publikaci *Emotionen – Emotionalität – Emotionalisierung*, vycházející ze stejnojmenné konference v Karlsruhe (vyjde 2026), zahájil přípravy další mezinárodní konference *Staging of education: On the history of an ambivalent practice*, která se uskuteční v červnu 2026 v Praze, a připravil sérii zvaných přednášek spojených rovněž s činností Centra pro dějiny vzdělanosti (viz výše).

■ Corpus der Quellen zur Geschichte der Juden im spätmittelalterlichen Reich

Mezinárodní projekt vedený Lukášem Clemensem (Arye Maimon-Institut für Geschichte der Juden, Universität Trier) je zaměřen mj. na zpracování všech dochovaných pramenů k dějinám židovského osídlení v prostoru středověké Říše a jejich zveřejnění na internetovém portálu. Na projektu se podílejí vědecké instituce z Německa, Rakouska, Švýcarska, České republiky a Izraele. Mezinárodní dohoda o spolupráci byla uzavřena mezi Arye Maimon Institut a HÚ roku 2009. Od té doby se pracovníci Oddělení dějin středověku HÚ (Eva Doležalová, Lenka Blechová) ve spolupráci s některými dalšími externími specialisty podílejí na přípravě vydávání české řady *Pramenů k dějinám Židů v Čechách a na Moravě ve středověku*, stejně tak jako na tvorbě portálu.⁴⁶

■ Digitální edice v mezinárodní spolupráci

HÚ dlouhodobě usiluje o rozšíření svých edičních aktivit také na digitální formu zveřejňování plných textově kritických, komentovaných i registrových edic. Pro realizaci těchto záměrů se snaží rozvíjet také spolupráci s řadou zahraničních institucí (Uniwersytet Warszawski, Università di Pisa, Ruhr-Universität Bochum, Österreichisches Historisches Institut Rom). Počátky metodického uchopení elektronických edic historických pramenů i literárních textů se za účelem využít a obohatit dosavadní „dobrou praxi“ začaly v HÚ budovat v souvislosti s přípravou komentované edice jezuitských *literae annuae*, jejíž elektronická podoba⁴⁷ vznikla jako testovací prostředí pro certifikovanou metodiku (*Metodika evidence dokladů hmotné kultury v narativních pramenech se zaměřením na zpřístupnění kulturně historických informací v cizojazyčných pramenech*, certifikováno Ministerstvem

kultury ČR, 23. února 2021). Projekt vznikl po seznámení se autorů s řešením zvoleným týmem Uniwersytet Warszawski (Laboratory for Source Editing and Digital Humanities AL UW) pod vedením Anny Skolimowské a Magdaleny Turské pro elektronickou edici korespondence polského humanisty Jana Dantyszka.⁴⁸ Základem se tak stalo použití standardu XML TEI 5. Realizaci pomohla cesta zvolená domácím projektem *Vokabulář webový*,⁴⁹ která využívá kompatibility XML formátů a umožňuje tak pro základní ediční práci využít speciální šablonu programu MS Word, ze které je pak připravená edice následně poloautomaticky transformována do TEI.

Zcela inovativně byla pak uvedená platforma rozšířena o nástroje umožňující komunikaci s databází (v našem případě *Bio-bibliografickou databází řeholníků*), která poskytuje prostředí pro vkládání a uchovávání informací sloužících věcným poznámkám v edici. Pro vizualizaci elektronické edice pak byl pro publikaci TEI dokumentů zvolen nástroj Edition Visualization Technology (EVT), který je volně dostupný.⁵⁰ Byl vyvinut na Università di Pisa týmem vedeným Robertem Rossellim Del Turco a prochází neustálým zkvalitňováním, na němž se podílejí především uživatelské týmy. Tým v HÚ vedený Kateřinou Bobkovou-Valentovou a Janou Synovcovou Borovičkovou patří k těm uživatelům, které zajímá především práce s rejstříky a další možnosti práce s vícejazyčným vyhledáváním, v těchto oblastech se snaží přispět k rozvoji celého projektu.

Za účelem řešení grantového projektu byla uzavřena dohoda s Ústavem pro českou literaturu AV ČR o využití vyvinuté metodiky, aby bylo možné uplatnit nabyté zkušenosti pro elektronickou edici latinského biblického dramatu.⁵¹ V roce 2025 pokračovaly práce ke zlepšení možností využití nástroje TEI Publisher pro editorskou přípravu, indexaci edic a také vytváření věcných komentářů opět experimentující s propojením na vnější zdroje (DNG, Wikidata). Editorský tým se také aktivně zapojil do přípravy korpusu *NeoLatDraCor*⁵² na platformě DraCor.⁵³ V rámci spolupráce s projektovým týmem DraCor jsme v květnu 2025 uspořádali na půdě HÚ *NeoLatDraCor Hackathon*, zaměřený na kódování divadelních her ve formátu XML TEI 5 a testování různých způsobů generování validních TEI dokumentů.

Během roku byla také navázána spolupráce s Österreichisches Historisches Institut Rom, který v poslední době představil unikátní koncept digitalizace edic nunciaturní korespondence.⁵⁴ Zkušenosti rakouských kolegů bychom rádi využili k podání společného projektu retrodigitalizace nunciaturních zpráv, na jejichž edici dlouhodobě pracuje tým Tomáše Černušáka.

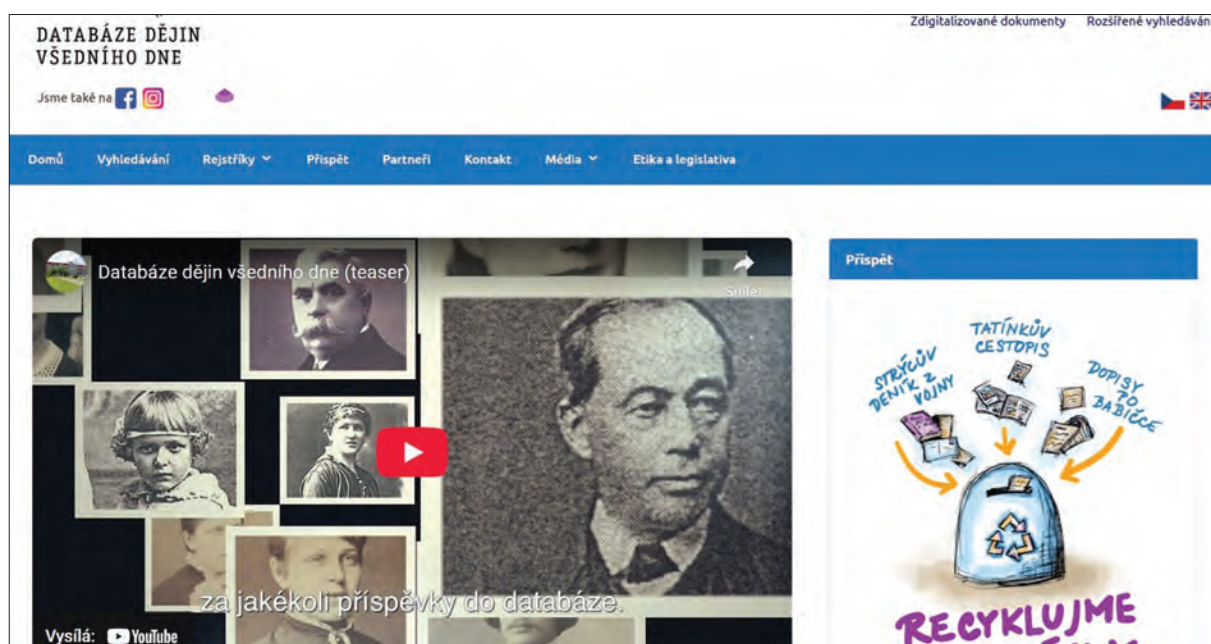

NeoLatDraCor Hackathon, který se konal na půdě HÚ v květnu 2025.

Elektronická edice, která spojuje zveřejnění digitalizátů s komentovaným překladem, je součástí aktuálně řešeného projektu GA ČR *Konstrukce šlechtické identity v díle Bohuslava Balbína*.

■ Dokumentation lebensgeschichtlicher Aufzeichnungen

Dosavadní spolupráce s projektem *Dokumentation lebensgeschichtliche Aufzeichnungen* (při Institut für Wirtschafts- und Sozialgeschichte, Universität Wien) byla akcelerována v roce 2024 po nástupu nové vedoucí projektu, kterou se stala Jessica Richter. V uplynulých dvou letech proběhly na vídeňském pracovišti stáže některých externích spolupracovníků projektu *Databáze dějin všedního dne*. Mezi oběma projekty byla projednávána také možná výměna historických materiálů (ego dokumentů) a sdílení dat. V jednání je také spolupráce s projektem *Drillingsberichte* při Radboud University v Nijmegenu v oblasti didaktického využití shromažďovaných materiálů.

■ Historický atlas měst České republiky

Projekt *Historický atlas měst České republiky* je realizován v HÚ již od roku 1994 a od samého počátku je součástí evropského projektu historických atlasů ke srovnávacím dějinám měst, připravovaných pod záštitou International Commission for History of Towns.⁵⁵ Základnímu rámci evropských městských atlasů odpovídá i jednotná struktura svazků vydávaných v české národní řadě. V současné době (tj. do roku 2026) bylo publikováno již třicet šest svazků *Historického atlasu měst České republiky*.

■ ICARUS

HÚ se v roce 2021 stal členem asociace ICARUS – International Centre for Archival Research, který sdružuje 180 archivů a vědeckých institucí ze třiceti čtyř zemí Evropy, Kanady a Spojených států amerických. Zapojení do této struktury HÚ poskytuje přístup k informacím o aktivitách a projek-

tech dalších zapojených institucí, umožní informovat o vlastních aktivitách partnerské instituce a dovolí připojit se k projektům rozvíjeným v rámci sdružení zaměřených zejména na činnosti v oblasti digital humanities. V neposlední řadě také projektovým týmům HÚ dovolí nacházet vhodné zahraniční partnery pro své aktivity, a tak podstatně zlepšit efektivitu své práce.

■ Knižní kultura ve střední Evropě v 15.–18. století

Knižní kultura patří k tématům rozvíjeným v mezinárodní spolupráci několika institucí zejména v Oddělení dějin raného novověku HÚ. Mezi partnery zde patří mj. Institut für Geschichtswissenschaften und Europäische Ethnologie, Universität Innsbruck. Společně s vedoucí projektu COST Action *Print Culture and Public Spheres in Central Europe 1500–1800* uskutečnil jako co-submitter a lídr pracovní skupiny 5 Text and Ideas Martin Holý řadu aktivit. Mj. se aktivně účastnil prvního generálního setkání projektu v lednu 2025 v Praze a spolu s lídrem skupiny 4 Materialities Adinelem-Ciprianem Dincou z Babes-Bolyai University uspořádal v červenci 2025 letní školu *Turning a New Leaf. Unexplored Central-European Bookscapes (1500–1800)* v rumunské Kluži. Zároveň proběhly přípravy na organizaci další letní školy, kterou ve spolupráci s Akademií věd v Tallinu a Univerzitou v Tartu uspořádá Martin Holý na přelomu června a července 2026.

Druhou část mezinárodně ukotveného bádání v dané oblasti představuje výzkum knižní kultury jednoty bratrské. Ten spočívá v evidenci dochovaných exemplářů z produkce bratrských tiskáren na Moravě (Ivančice, Kralice), případně tiskáren jiných, ve kterých jednota nechávala tisknout svá díla, v evropských knihovnách a dalších paměťových institucích. Tyto exempláře jsou zároveň podrobovány analýzám, které nejsou zaměřeny jen na materialitu knihy, ale i na vlastnické vztahy k jednotlivým exemplářům a na průzkum projevů s nimi spojených. Z této podstaty vyplývá i cha-

Přednáška Martin Holého na letní škole v rumunské Kluži.

rakter partnerství zahraničních institucí. Mezi klíčové spolupracující instituce zde patří Herzog August Bibliothek ve Wolfenbüttelu, Biblioteka Uniwersytecka ve Vratislavi, Slovenská národná knižnica v Martině a Lyceálna knižnica v Bratislavě. I z této spolupráce vycházejí některé grantové projekty (viz oddíl *Grantové projekty*).

■ Mezinárodní ediční projekt *Acta Unitatis Fratrum* – Akta jednoty bratrské

V roce 2014 byla navázána mezinárodní spolupráce na projektu *Acta Unitatis Fratrum* – *Akta jednoty bratrské*, na němž se vedle HÚ podílejí Universität Stuttgart, Technische Universität Dresden a Theologische Hochschule Elstal. Jde o interdisciplinárně pojatý projekt, jehož cílem je zpřístupnění pramenného korpusu evropského významu odborné veřejnosti z historických, teologických, filologických a kulturně-historických disciplín. V roce 2018 byl vydán první svazek registové edice v německém nakladatelství Harrasowitz, v roce 2021 byl dokončen první svazek české jazykové verze. Roku 2022 byla publikována kolektivní monografie *Konfessionelle Geschichtsschreibung im Umfeld der Böhmischen Brüder (1500–1800). Traditionen – Akteure – Praktiken* (eds. Joachim Bahlcke, Jiří Just a Martin Rothkegel). Druhý svazek německé jazykové verze byl vydán v průběhu dubna 2024 (s vročením 2023), česká jazyková verze druhého svazku bude do tisku dána na začátku jara 2026. Současně začaly na podzim 2025 přípravné práce na třetím německém svazku registové edice s cílem dokončit jeho text v průběhu roku 2026.

■ Mezinárodní spolupráce při přípravě a vydávání Biografického slovníku českých zemí

HÚ vydal ve spolupráci s nakladatelstvími Libri a Academia v letech 2004–2025 již dvacet sedm sešitů mnohasvazkového národního univerzálního BSČZ. Jeho přípravu doprovází dlouholetá mezinárodní spolupráce se zahraničními pracovišti, která připravují podobná encyklopedická díla. Ta nejužší je orientována především na země sousedící s Českou republikou, odkud do našeho prostoru přicházel největší počet osobností, které se podílely na kulturním, společenském a hospodářském rozvoji českých zemí. Podobně je tomu i naopak, nejpočetnější česká emigrace směřovala k bezprostředním sousedům.

Od 90. let minulého století navázala redakce BSČZ kontakty s Národním biografickým ústavem, resp. redakcí *Biografického lexikónu Slovenska* v Martině, který byl do počátku nového tisíciletí součástí Matice slovenské, poté byl začleněn do Slovenskej národnej knižnice. Koncept a projekt BSČZ se inspiroval zkušenostmi slovenského pracoviště proto, že vzhledem k dlouholetému soužití obou národů ve společném státě ve 20. století řada osobností náleží do obou národních lexikonů. V současnosti je vzájemná spolupráce založena především na výměně autorských textů. Paralelně probíhá právě tak významná spolupráce s Institut für Neuzeit- und Zeitgeschichtsforschung (Österreichische Akademie der Wissenschaften), konkrétně s jeho redakcí *Österreichisches biographisches Lexikon* (dále jen *ÖBL*) ve Vídni. Kontakty nepřerušeny trvají od založení BSČZ. Bohatá rakouská lexikografie, a především *ÖBL* se staly východiskem pro koncepci a strukturu hesel českého národního slovníku. Podobně jako v případě Slovenska, máme díky mnohaletému soužití v habsburské monarchii řadu společných osobností a rozvinutá spolupráce probíhá vzájemnou výměnou pramenů a autorských hesel; emeritní pracovník *ÖBL* je také členem redakční rady BSČZ. Digitalizace *ÖBL* a dalších jazykově německých lexikonů se stala impulzem pro podobný postup u nás. K dalším německojazyčným pracovištím, s nimiž udržujeme pravidelné kontakty, náleží Collegium Carolinum jako vy-

davatel *Biographisches Lexikon zur Geschichte der Böhmischen Länder*. Tato pracoviště využíváme především jako zdroj informací pro předválečnou německou menšinu v bývalém Československu a československý poválečný exil.

■ Spolupráce s Diözesanarchiv St. Pölten k dějinám církevních řádů

V roce 2014 vznikla velmi plodná spolupráce HÚ s rakouským diecézním archivem v Sankt Pölten a Moravským zemským archivem v Brně na organizaci a realizaci cyklu již etablovaných mezinárodních konferencí *Monastica Historia*, jejichž účelem je poskytnout diskusní a prezentační fórum pro vědce zejména z prostoru střední Evropy, kteří se systematicky zabývají různými aspekty dějin církevních řádů. Jednání konferencí, zaměřených na předem určené téma, probíhají zpravidla v němčině či v angličtině, z každé z nich jsou vydávány závěrečné publikace. Na této formě spolupráce se podílejí zejména kolegové z Oddělení dějin raného novověku HÚ. Od roku 2018 se v týmu připravujícím konference a publikace střídaly Moravský zemský archiv a další partnerské instituce – Národní památkový ústav, Univerzita Hradec Králové, Moravská zemská knihovna, Klášter Želiv. Roku 2025 byl vydán sborník z konference *Monasteria abolita. Osudy klášterních statků od 2. poloviny 18. do 2. poloviny 20. století* (s vročením 2024) a pokračovaly přípravy sborníku z konference *Ordensmänner und Ordensfrauen zwischen Karriere und Ordensregel* uskutečněné v Klein Mariazell ve spolupráci s Diözesanarchiv St. Pölten. V září 2025 pak proběhla v kanonii v Nové Říši další, již osmá konference *Das private Ordensstudium als Alternative oder als Konkurrenz zur universitären Ausbildung? Die Ausbildung von Ordensleuten im frühneuzeitlichen Europa*, která se věnovala vzdělávání řeholníků na domácích studiích i veřejných univerzitách od středověku až do 20. století.

■ Spolupráce s Japonskem

Dlouhodobě se rozvíjí spolupráce s několika japonskými akademickými pracovišti (zejména s univerzitami – Kobe College, Daito Bunka University a Tokyo University) v oblasti bohemistických studií. Akcent spolupráce je položen na přednáškovou činnost českých expertů v Japonsku (z HÚ se jedná o Milana Hlavačku) a na další postgraduální vzdělávání japonských expertů a podporu jejich výzkumu zaměřeného k českým a československým dějinám. V rámci této spolupráce v HÚ v uplynulých letech hostovali Yuko Kiryu a Kazutaka Nakane. Další formu cenné zahraniční zpětné vazby představuje členství Taku Shinohary v Mezinárodním poradním sboru HÚ. V letech 2024–2025 vykonával v HÚ odbornou stáž Yoshiyuki Morishita z Univerzity Ibaraki.

■ Spolupráce s Comenius Academic Club a vydávání časopisu *Comenius: Journal of Euro-American Civilization*

HÚ se redakčně a autorsky podílí na vydávání časopisu *Comenius: Journal of Euro-American Civilization*, který je od roku 2014 interdisciplinárním periodikem mezinárodní učené společnosti The Comenius Academic Club v New Yorku. V sedmičlenné euro-americké redakci je HÚ zastoupen Jaroslavem Pánkem, který se zároveň podílí na koncepční přípravě výročních konferencí. Hojně jsou zde publikovány také recenze na knihy pracovníků HÚ. Akcent je kladen zejména na raně novověké a moderní dějiny, zvláště na interpretaci proměn českého státu a společnosti na prahu novověku, na dějiny západní civilizace a židovské diaspory. V časopise *Comenius: Journal of Euro-American Civilization* občasné publikují své studie také pracovníci HÚ. Ti se zároveň podílejí na mezinárodních konferencích, které Comenius Academic Club pořádá.

■ Mezinárodní spolupráce v rámci projektu EXPRO *Expertíza v autoritářských společnostech. Vědy o člověku v socialistických zemích středovýchodní Evropy*

Tým pod vedením Kateřiny Liškové, realizující projekt EXPRO *Expertíza v autoritářských společnostech. Vědy o člověku v socialistických zemích středovýchodní Evropy*, aktivně spolupracuje s renomovanými výzkumnými pracovišti, jakými jsou Leibniz-Institut für Ost- und Südeuropaforschung; Research Center for the History of Transformations (RECET, Universität Wien); Hannah-Arendt-Institut für Totalitarismusforschung v Drážďanech; Le Cermes3, Centre de recherche médecine, sciences, santé, santé mentale, société v Paříži; Historickým ústavem Maďarské akademie věd v Budapešti; stálou pracovní skupinou History of Knowledge in History of Education či Abteilung für Geschichte Osteuropas und Südeuropas (Ludwig-Maximilians-Universität München). V roce 2025 byla Kateřina Lišková zvolena prezidentkou *European Association for the History of Medicine and Health*.

Členové týmu aktivně pracují v rámci výzkumné skupiny *Transnational History of Attachment Theory in Post-war Europe*, podpořené grantem DFG, kterou zaštiťuje Deutsches Jugendinstitut se sídlem v Mnichově. Do výzkumu se dále zapojují výzkumníci z Německa, Francie, Velké Británie, Švýcarska a Nizozemí a skupina chystá řadu komparativních studií, na nichž členové týmu zásadní měrou participují. Všichni členové týmu se podílejí na řešení výzkumných úkolů široké skupiny COST Action *National, International, and Transnational Histories of Healthcare, 1850–2000 (Euro-HealthHist)*, která sdružuje výzkumníky z většiny evropských zemí.

Annina Gagyiova, Kateřina Lišková a José López-Barajas na DFG workshopu v Mnichově.

Tým dlouhodobě spolupracuje s řadou zahraničních institucí, např. univerzitami v Utrechtu (Descartes Centre; Department of History and Art History), Helsinkách (Economic and Social History Department), Varšavě (Institute of Ethnology and Cultural Anthropology), Central European University (Department of Gender Studies), Open Society Archives (CEU), Imre Kertész Kolleg a několika univerzitami ve Španělsku, včetně Universidad Complutense de Madrid, Universidad de Granada a Universidad Autónoma de Madrid.

Členové týmu se autorsky podílejí na mezinárodních publikacích vydávaných renomovanými nakladatelstvími, jako jsou Oxford University Press, Routledge a Bloomsbury, a přispívají do publikací, jejichž editory jsou pracovníci zahraničních univerzit (Universiteit Utrecht, Universität Wien, Humboldt-Universität zu Berlin či Rutgers, The State University of New Jersey).

■ Výzkum dvorů a rezidencí s Instytutem Historii Polské Akademii věd

Výzkum vladařských dvorů a rezidenčních sídel ve středověku a raném novověku se stal ústředním tématem spolupráce mezi Výzkumným centrem Dvory a rezidence v Praze (existujícím při HÚ) a Zespół do Badań nad Dworami i Elitami Władzy se sídlem při Polské akademii věd (PAN) ve Varšavě. Od roku 2017, kdy byla spolupráce navázána, se v jejím rámci uskutečnilo několik mezinárodních konferencí završených společnými publikacemi. Za HÚ spolupráci zaštiťují Dana Dvořáčková a Jan Zelenka. Bližší informace jsou k dispozici výše ve vztahu k Výzkumnému centru Dvory a rezidence. V roce 2025 vyšly studie z IV. česko-polského bilaterálního zasedání *Panovnický dvůr a sociální mobilita ve středověku a raném novověku* v časopise *Mediaevalia Historica Bohemica*.

■ Výzkum dvorů a rezidencí v mezinárodní spolupráci s The Society for Court Studies a s Royal Studies Network

Od roku 2024 se rozvíjí spolupráce se dvěma společnostmi pro dvorský výzkum: The Society for Court Studies a s Royal Studies Network, která spočívá ve společném organizování mezinárodních konferencí. Výzkumné centrum Dvory a rezidence se podílelo v roce 2024 na spoluorganizování *The annual conference of the Society for Court Studies (Courtly Experiences in the Premodern World, c. 1200–1800: Cultural, Material and Sensory Experiences in the World of the Court)*; v roce 2025 Výzkumné centrum Dvory a rezidence společně s The Society for Court Studies organizovaly mezinárodní konferenci *Reconsidering Courtly Environments, c. 1200–1800: Interconnecting Court Cultures and the Role of Natural Environments and Landscapes*. V roce 2026 bude Výzkumné centrum Dvory a rezidence hostit v Praze kongres společnosti Royal Studies Network s názvem *Kings & Queens 15: Kings, Queens and Dynasties in Peril* (ve dnech 2.–4. září 2026).

Fotografie z konference *Reconsidering Courtly Environments, c. 1200–1800: Interconnecting Court Cultures and the Role of Natural Environments and Landscapes*.

III. Publikace

Nakladatelství Historický ústav vydalo v roce 2025 samostatně či ve spolupráci s dalšími nakladateli osm knižních titulů. Řadu dalších publikací vydali pracovníci HÚ v zahraničních i domácích vydavatelstvích. Podrobnější přehled vydaných publikací lze nalézt na webové prezentaci nakladatelství Historický ústav.⁵⁶

Pracovníci HÚ odborně garantovali, redakčně i technicky zajišťovali vydávání významných oborových periodik: *Český časopis historický*; *Slovanský přehled*; *Mediaevalia Historica Bohemica*; *Folia Historica Bohemica*; *Moderní dějiny*; *Historická geografie* a *Bollettino dell'Istituto Storico Ceco di Roma*. Časopis *Historická geografie* byl nově přijat do databáze Scopus, kde se nyní nachází pět ze šesti periodik vydávaných HÚ.

Vedle ústavních a dalších domácích vědeckých periodik publikovali pracovníci HÚ časopisecké studie také v impaktovaných zahraničních periodikách, např. *Nature*; *Aschkenas-Zeitschrift fuer Geschichte und Kultur der Juden*; *Contemporary European History*; *Continuity and Change*; *Cultural Studies*; *History of Education Quarterly*; *Journal of Maps* či *Journal of the History of Medicine and Allied Sciences*.

Podle *Akademického systému evidence publikací (ASEP)*, provozovaného Knihovnou AV ČR, publikovali v roce 2025 pracovníci HÚ 147 výstupů (monografií, studií, kapitol v kolektivních dílech, encyklopedických hesel, recenzí atd.), řada dalších se však stále nachází v tisku. Některé publikované výsledky uvádíme v následující výběrové bibliografii.

■ Cizojazyčné publikace pracovníků HÚ a odborné práce vydané v zahraničí

Monografie a edice

■ AGUILAR LÓPEZ-BARAJAS, J. L.:

Escribir la historia después de Hitler. Historiografía y política en Alemania (1945–2022). Madrid: Sílex, 2025. 614 s. ISBN 979-13-87694-42-5.

Kniha pojednává o různých způsobech, jakými se německá historiografie od roku 1945 až po současnost vypořádává s minulostí. Nabízí analýzu tropů a forem psaní historie, jejich vztahu k politickému a společenskému vývoji v Německu i ve světě. Zároveň je strukturována prostřednictvím řady narativů, které sledují kariéry významných německých historiků.

■ BLECHOVÁ-ČELEBIĆ, L.:

Istoria crkve I. Podgorica: Boka F Podgorica, 2025. 828 s. ISBN 978-9940-806-10-1.

Monografie se zabývá historií církve v diecézi Kotor ve středověku. Úvodní část shrnuje hlavní rysy církevních dějin v těchto regionech v raném středověku. Vyprávění se však primárně zaměřuje na období, pro které existuje větší zdrojová základna v archivech Kotoru, Vatikánu a jinde, a to na

období mezi lety 1200 a 1500. Předmětem interpretace je vnitřní a vnější život i správa diecéze Kotor, která spravovala rozsáhlá území na teritoriu dnešního Srbska a Kosova, ale jako katolická diecéze byla součástí západní církve.

■ **BUŇATOVÁ, M. – BLECHOVÁ-ČELEBIĆ, L. – DOLEŽALOVÁ, E. – HOLEČEK, K.:**

Migration and Mobility in Prague's Jewish Community during the transition from the Middle Ages to the Modern Period. Wien: Böhlau Verlag, 2025. 304 s. ISBN 978-3-205-22161-6.

Kniha poskytuje nový pohled na rodinné sítě a mobilitu obchodníků, učenců a rabínů mezi Prahou a dalšími židovskými komunitami v Evropě. Od středověku byla historie evropských Židů charakterizována migracemi, které byly vyvolány vyhnáním z některých zemí, ale také motivovány obchodem a kulturními, náboženskými a rodinnými kontakty mezi komunitami. Tato publikace je prvním komplexním zpracováním tématu migrace a mobility v židovské komunitě v Praze, která byla v 16. století jednou z nejvýznamnějších. Na základě rozsáhlého archivního výzkumu nabízí nový pohled na příčiny, průběh a důsledky migrace pražských Židů.

■ **ČERNUŠÁK, T. – HRBEK, J. – VÁCHA, Š. (eds.):**

Spaces for Diplomacy. Prague, the Court of Emperor Rudolf II (1576–1612) and Diplomats. Berlin: De Gruyter Oldenbourg, 2025. 286 s. ISBN 978-3-11-138815-1 (print); 978-3-11-138817-5 (pdf).

Praha byla po většinu vlády Rudolfa II. (1576–1612) trvalým sídlem císařského dvora. Osobní přítomnost císaře spolu s jeho dvorem a císařskými a českými provinčními úřady vedla k rozsáhlé přestavbě Pražského hradu i městské aglomerace. Císařský dvůr přitahoval širokou škálu diplomatických aktérů. Patřili mezi ně velvyslanci, kteří trvale zastupovali přední evropské panovníky, velké i malé zahraniční delegace, které přicházely k císaři s konkrétními úkoly, a četní agenti a sekretáři, kteří zastupovali malé státy nebo zájmy různých jednotlivců. Jejich činnost, o které víme hlavně ze sbírek diplomatické korespondence, se vždy odehrávala v souvislosti s konkrétním prostorem. V tomto kontextu lze pojem „prostor“ chápat dvěma způsoby: jednak jako topograficky definované místo, jednak jako prostor pro jednání, který je formován a ovlivňován lidmi, kteří v něm jednají a komunikují.

■ **DEJMEK, J. – JANČÍK, D. – KOVÁČ, D. – KUKLÍK, J. – NĚMEČEK, J. – ŠEBEK, J.:**

Geschichte der Tschechoslowakei 1918–1992. Wien: LIT Verlag, 2025. 618 s. ISBN 978-3-643-91230-5.

Publikace mapuje historii Československa od první světové války (před jeho založením v roce 1918) až po rozpad Československé federace v roce 1992 (s nástinem následného vývoje obou nově vzniklých států). Německy mluvícím čtenářům tak nabízí jedinečné dílo, které mapuje domácí politický a hospodářský vývoj státu a jeho mezinárodní postavení až do 90. let 20. století. Zejména velká část kapitol věnovaných komunistické éře vychází z dlouhodobého výzkumu autorů a čerpá také z široké škály zdrojů, z nichž některé dosud nebyly ve větší míře využity.

■ **HLAVAČKA, M.:**

Das goldene Zeitalter der tschechischen Selbstverwaltung 1848–1918. Berlin: Dunker & Humblot, 2025. 382 s. ISBN 978-3-428-19477-3 (print); 978-3-428-59477-1 (pdf).

Kniha popisuje vznik a činnost české samosprávy v letech 1848 až 1918 na třech úrovních: obecní, okresní a krajské. Zabývá se mimo jiné vztahem k českému státnímu právu, národnímu školství, úřednímu jazyku, zákonům o vlasti, venkovské dopravní infrastruktuře, zdravotnictví či zpronevěře obecního majetku. Jednotlivé stati vycházejí z územních a faktických příkladů pro obec, okres a kraj, jakož i z personálních složek, které ilustrují vzájemné působení mezi těmito třemi autonomními úrovněmi, jakož i s úrovní státní správy.

■ **HOLÝ, M. – BOLDAN, K. – PELC, V. – PODAVKA, O. – RYANTOVÁ, M. – VACULÍNOVÁ, M.:**

Die Universität Basel und die Böhmisches Länder (1460–1630). Ostfildern: Thorbecke Verlag, 2025. 544 s. ISBN 978-3-7995-2045-4 (print); 978-3-7995-2125-3 (pdf).

Monografie se zabývá vztahy mezi univerzitou v Basileji a českými zeměmi v letech 1460–1630. Analyzuje strukturu a základní vývojové tendence univerzity, zastoupení studentů z českých zemí, jejich sociální a konfesní složení, vzdělávací profil a další kariéry studentů. Další pozornost je věnována jejich každodennímu životu v Basileji (financování, studium, ubytování, stravování atd.), jejich literární činnosti, korespondenčním sítím i knihovnám. Publikace také analyzuje vliv basilejského knihtisku na české země.

■ **ŠÍSTEK, F. – GLENDŽA, P.:**

Istorija crnogorske kulture. Cetinje: Centar za kulturu Prijestonice – Fakultet za crnogorski jezik i književnost – Prijestonica, 2025. 382 s. ISBN 978-9911-9560-3-3; 978-9940-40-094-1; 978-9940-792-12-1.

Kolektivní monografie představuje první přehled vývoje kultury na území dnešní Černé Hory od starověku až po současnost. Jednotlivé kapitoly se zaměřují na různé kulturní formy (architektura, výtvarné umění, literatura, divadlo, film atd.) a na infrastrukturu kulturního života (tisk, knihovny, muzea a sbírky, vzdělávání atd.).

■ **TIMKO, M.:**

Entre Praga y Madrid. Los contactos checoslovaco-españoles (1948–1977). Madrid: Centro de Estudios Políticos y Constitucionales, 2025. 304 s. ISBN 978-84-259-2105-6.

Hlavním tématem publikace je studium španělského komunistického exilu v poválečném Československu a slovenského a českého (československého) antikomunistického exilu ve frankistickém Španělsku. Prostřednictvím případových studií zaměřených na problémy každodenního života, kterým čelili španělští exulanti, se monografie zabývá otázkou dichotomie mezi španělskými komunitami v Ústí nad Labem a Praze. Výzkum se také věnuje rozvoji ekonomických kontaktů mezi Československem a Španělskem, jakož i následnému procesu obnovení diplomatických vztahů mezi oběma zeměmi, s cílem zasadit československo-španělské vztahy do kontextu reality studené války.

Marie Buňatová (Ed.)

Migration and Mobility in Prague's
Jewish Community during the
transition from the Middle Ages
to the Modern Period

Entre Praga y Madrid

Los contactos
checoslovaco-españoles
(1948-1977)

MAROŠ TIMKO

Política y Sociedad
en la Historia de España

|C|E|P|C|

Silex Universidad Contemporánea

ESCRIBIR HISTORIA DESPUÉS DE HITLER

Historiografía y política en Alemania (1945-2022)

José Luis Aguilar López-Barajas

Historische Forschungen

Band 125

Das goldene Zeitalter der tschechischen Selbstverwaltung 1848-1918

Von

Milan Hlavačka

Duncker & Humblot · Berlin

Výběr cizojazyčných studií, článků a kapitol odborných publikací

- BĚLEHRADOVÁ, A. – LÁNÍKOVÁ, M. – LIŠKOVÁ, K.: *Dark Corners: Child Sex Murder, Forensic Expertise, and Protective Treatment in Socialist Czechoslovakia*. Journal of the History of Medicine and Allied Sciences XX, April 2025 (2025), s. 1–21.
- BLÁHA, J. D. – MOČIČKOVÁ, J. – VYSKOČIL, A. – PÁNEK, J.: *The perception of historical and present-day regional boundaries by the society of Czechia*. Geografie 130/4 (2025), s. 415–443.
- BUŇATOVÁ, M.: *The Migration of Christian and Jewish Women in Prague in the Sixteenth and Early Seventeenth Century*. In: Roman, N. – Zucca Micheletto, B. (eds.): *Women, Migration and the Exchange of Knowledge from the Sixteenth to the Twenty-first Century. Connecting Europe, Reintegrating the East*. Vol. 1. Berlin: Palgrave Macmillan, 2025, s. 265–28
- ČERNUŠÁK, T.: *Kaiser Ferdinand II. und das Papsttum am Beginn der Nuntiatur Carlo Caraffas (1621)*. In: Rosner, E. – Schindler, J. (eds.): *Der Sieg der Gegenreformation in Niederösterreich*. St. Pölten: Verlag NÖ Institut für Landesgeschichte, 2025, s. 31–45.
- DOLEŽALOVÁ, E.: *Jewish Life in Kolín in Light of Municipal Sources from the Fourteenth to the Sixteenth Centuries*. Aschkenas-Zeitschrift fuer Geschichte und Kultur der Juden 35/1 (2025), s. 87–105.
- GRETZINGER, J. – BIERMANN, F. – MAGER, H. – KING, B. – ZLÁMALOVÁ, D. – TRAVERSO, L. – GNECCHI RUSCONE, G. A. – PELTOLA, S. – SALMELA, H. – NEUMANN, G. U. – RADZEVICIUTE, R. – INGROVÁ, P. – LIWOCH, R. – WRONKA, I. – JURÍČ, R. – HYRCHAŁA, A. – NIEZABITOWSKA-WIŚNIEWSKA, B. – BARTECKI, B. – BOROWSKA, B. – DZIENKOWSKI, T. – WOŁOSZYN, M. – WOJENKA, M. – WILCZYŃSKI, J. – KOT, M. – MÜLLER, E. – ORSCHIEDT, J. – ZARIŃA, G. – ONKAMO, P. – DAIM, F. – MUHL, A. – SCHWARZ, R. – MAJER, M. – MCCORMICK, M. – KVĚTINA, J. – VIDA, T. – GEARY, P. – MACHÁČEK, J. – ŠLAUS, M. – MELLER, H. – POHL, W. – HOFMANOVÁ, Z. – KRAUSE, J.: *Ancient DNA connects large-scale migration with the spread of Slavs*. Nature 646 (2025), s. 384–393.
- JARSKA, N. – FINSTERSCHOTT, T.: *Educational Expertise, Networks, and Policy-Making under State Socialism: School Maturity in Czechoslovakia and Poland (1950s–1970s)*. History of Education Quarterly 65/4 (2025), s. 469–497.
- KVĚTINA, J.: *Instrumentalisation of Democracy in Central European Interwar Authoritarian Discourse: The Case of Czechoslovakia*. In: Gajda, K. (ed.): *(Non)Commemoration of the Heritage in Eastern Europe*. Berlin: Peter Lang, 2025, s. 43–64.
- LIŠKOVÁ, K. – JARSKA, N. – GAGYIOVA, A. – AGUILAR LÓPEZ-BARAJAS, J. L. – RÁBOVÁ, Š. C.: *Turning points in socialist medicine: transnational influences, psychologization and class in East-Central European expertise on premature children, 1950s–1980s*. Continuity and Change 2025, 16 June (2025), s. 1–32.
- MADECKI, R. – PATEK, A. – BARON, R.: *In tumuli lapide sculptum. Miejsca ostatniego spoczynku czeskich polonistów i polonofilów jako źródło historyczne*. Historia Slavorum Occidentis 15/2 (2025), s. 106–137.

- MOČIČKOVÁ, J. – JUSTOVÁ, P.: *Cartographic image vs. reality: spatial overlay analysis of maps depicting the Czech-German ethnic border (1840s–1930s)*. *Journal of Maps* 21/1 (2025), s. 1–15.
- SZAJKÓ, V.: *The Professionalisation of Military Physicians in the Habsburg Monarchy, Prussia, and the Ottoman Empire (1660–1830)*. In: Jesner, S. – Neufeld, M. (eds.): *Military Healthcare and the Early Modern State, 1660–1830. Management – Professionalisation – Shortcomings*. Göttingen: V&R unipress, Brill Deutschland GmbH, 2025, s. 157–182.
- TOMCZAK, R. T.: *Bohemian Queens and the Management of the Royal Domain Estates in Medieval Times*. In: Broomhall, S. – Davidson, C. (eds.): *Queens, Queenship, and Natural Resource Management in Premodern Europe, 1400–1800*. London – New York: Routledge, 2025, s. 91–112.
- VOKURKA, M.: *The use of historical ponds in political campaigns in the Czech Republic*. *Cultural Studies* 39/5 (2025), s. 738–754.
- ZELENKA, J.: *The Přemyslid « State », Feudalism, and Feudo-Vassalic Relations in Modern Czech Historiography*. *L'Atelier du Centre de recherches historiques* 2025/30 (2025), s. 79–111.
- ŽEMLIČKA, J.: *Die mittelalterliche Stadt in den Böhmisches Ländern und ihr Hinterland*. In: Nodl, M. – Klápště, J. (eds.): *Böhmische und Mährische Städte im Hoch- und Spätmittelalter: Städtegründung und Urbanisierung in Sozialgeschichtlicher Perspektive*. Köln: Böhlau, 2025, s. 147–174.

■ Monografie, sborníky, atlasy a edice vydané nakladatelstvím Historický ústav (výběr)

■ HANELOVÁ, V. (ed.):

České oborové bibliografie v éře digitálního věku. Praha: Historický ústav, 2025. 164 s. ISBN 978-80-7286-443-0 (print); 978-80-7286-444-7 (pdf).

Předkládaný sborník obsahuje tištěnou verzi konferenčních příspěvků, doplněnou o filmovou bibliografii. Jednotlivé texty rekapitulují dosavadní vývoj a současný stav oborových bibliografií (literární, lingvistická, knihovědná, muzikologická, divadelní, archeologická, pedagogická, lékařská, historická), přibližují jejich využitelnost, výhody a nevýhody knihovních systémů, analyzují stav exerpční základny, personální situaci a reflektují též dopady pandemie Covid-19 na bibliografickou praxi. V závěru každého příspěvku jsou pak nastíněny možnosti dalšího směřování a návrhy pro budoucí rozvoj daného klíčového segmentu bibliografické práce. Dále je zde prezentována problematika umělé inteligence při zpracování dokumentů nebo úskalí při vyhledávání v digitálních knihovnách.

■ KESSLER, V. – KVĚTINA, J. – POKORNÁ, M. (eds.):

Dokud vlak nezastaví. Historie habsburského prostoru k jubileu Milana Hlavačky. Praha: Masarykův ústav a Archiv AV ČR – Historický ústav, 2025. 496 s. ISBN 978-80-88611-28-8.

Kniha kombinuje dvě základní roviny svého záměru: oslavu životního jubilea významného českého historika se snahou o zmapování aktuálních badatelských posunů ve výzkumných dimenzích,

jimiž se Milan Hlavačka během svého života vědecky zabýval. Tomuto účelu odpovídá i zvolený název publikace odkazující jak k jubilantově celoživotní vášni pro vlaky, tak k významu železnice pro kontext habsburského prostoru, jenž je pro celou monografii základním definičním rámcem, a v neposlední řadě i k metafoře komplikovaného životního běhu archetypu středoevropského historika.

■ **KREUTER, J. [DEJMEK, J. (ed.)]:**

Z Bruselu do Bernu. Vzpomínky na léta 1993 až 2002. Praha: Historický ústav, 2025. 564 s. ISBN 978-80-7286-439-3.

Publikace podrobně zachycuje autorovo diplomatické působení v roli prvního stálého zástupce České republiky u Evropských společenství, resp. Evropské unie v letech 1993–2000. Zrcadlí tedy průběh složitých rozhovorů české diplomacie, které předcházely vlastnímu jednání o vstupu Česka do této instituce, i první fáze těchto negociací. Současně obsahuje řadu zajímavých (a dosud neuveřejněných) faktů o postojích jednotlivých evropských vlád i bruselské administrativy EU k problematice tzv. východního rozšíření Unie. Druhá část vzpomínek (2000–2002) pak popisuje autorovo působení v roli poradce na ministerstvu zahraničí v době finalizace jednání o vstupu Česka do Evropské unie.

■ **KYNCL, V.:**

Sousedé ve válce. Česko-německo-židovské soužití v Třešti 1938–1946. Praha – Třešť: Historický ústav – město Třešť, 2025. 336 s. ISBN 978-80-7286-435-5.

Monografie přináší detailní pohled na proměny sousedských vztahů v malém městě na Vysočině v době druhé světové války. Na základě archivních pramenů, výpovědí svědků i soudních spisů autor rekonstruuje osudy židovských, českých a německých obyvatel Třeště v letech 1938–1946. V centru pozornosti stojí každodenní život pod nacistickou okupací, likvidace židovské komunity, projevy kolaborace i formy odporu. Kniha vrcholí dramatickým líčením událostí května 1945, kdy se v ulicích města odehrál krvavý masakr českých civilistů. Dopady války byly patrné ještě desítky let po jejím skončení. *Sousedé ve válce* jsou historickou studií o zradě, odvaze i lidské křehkosti, která otevírá otázky viny, paměti a soužití ve vypjatých časech.

■ **MIKULEC, J.:**

Společenství živých a mrtvých v barokních Čechách. Katalog náboženských bratrstev 1620–1783. Praha: Historický ústav, 2025. 752 s. ISBN 978-80-7286-440-9.

Náboženská bratrstva představují významnou, ale v současnosti stále ještě poněkud nedoceněnou součást duchovního života doby baroka v katolickém prostředí. Jednalo se o dobrovolná sdružení laiků pod vedením duchovních, která organizovala náboženský život svých členů se zřetelem ke spáse jejich duší. Přitom tvořila spojnicí mezi světy živých a zesnulých. Současně však také šlo o instituce s velkým významem pro společenský život své doby. Kniha přináší výsledky autorova dlouhodobého výzkumu této problematiky. Poskytuje dosud nepublikované informace o tom, jak se v různých krajích i v jednotlivých obcích Českého království rozvíjel v době baroka náboženský život.

■ **PÁNEK, J. a kol.:**

Akademická encyklopedie českých dějin. Díl XI. Poh – Praha (pohanství – Praha, pražská města). Praha: Historický ústav, 2025. 424 s. ISBN 978-80-7286-445-4.

XI. díl encyklopedie přináší relativně nižší počet hesel (osmdesát dva), neboť podstatná část z nich pojednává o komplexních tématech, která si vyžádala rozsáhlý syntetický výklad a zároveň osvětlení přidružených dílčích pojmů v analytických heslech. Zahrnuje tyto základní okruhy: politika (politická aritmetika, ekonomie, kultura, správa, systém) a politické strany 19.–21. století; teoretické pojmy spjaté s politikou a politologií (politický extremismus, katolicismus, liberalismus, nacionalismus, realismus, populacionismus, populismus, postmoderna); polská menšina v českých zemích a polonistika; pomocné vědy historické; Praha, vývoj a realie české metropole.

■ **VORÁČEK, E. – ŠEPTÁK, M. – HUBENÝ, D. a kol.:**

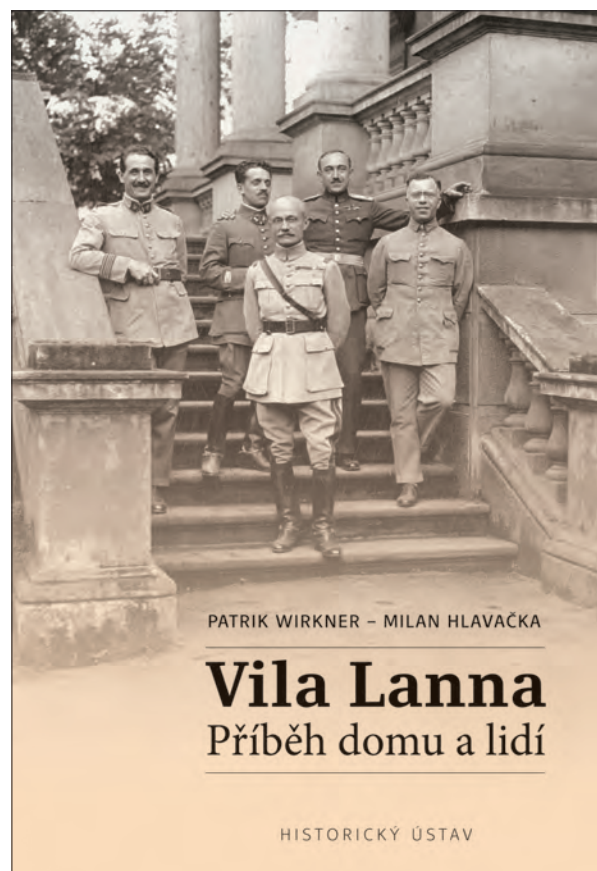
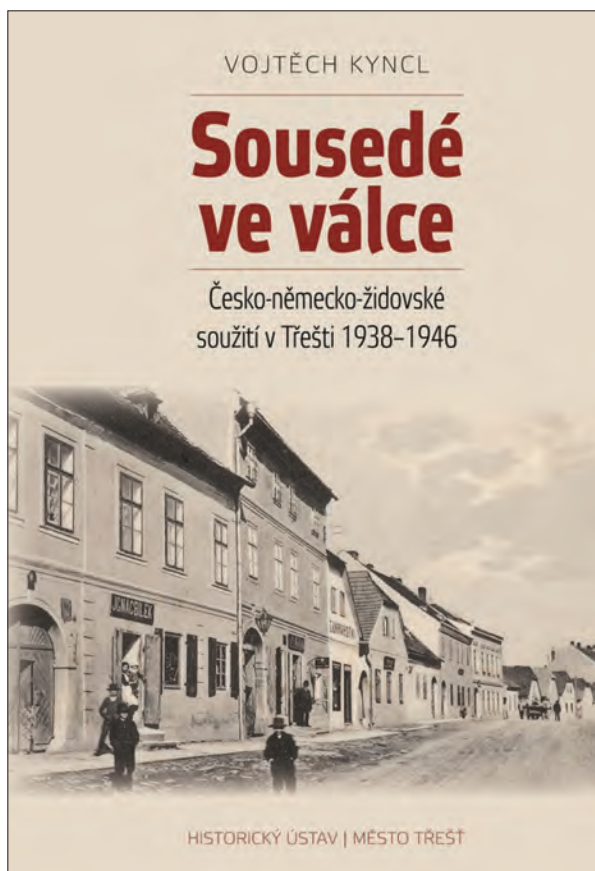
Krise a stát. Na příkladu Československa v meziválečném období. Praha: Academia – Historický ústav, 2025. 616 s. ISBN 978-80-200-3633-9; 978-80-7286-438-6.

Krise a schopnost řešit ji na národní a institucionální úrovni je základním předpokladem státnosti a podmínkou rozvoje daného národa, který se po zvládnutí těchto dovedností může úspěšně zapojit do nadnárodních a mezinárodních organizací na zvládání mimořádných situací, a hlavně jejich předcházení. Československo muselo po roce 1918 přejít z válečného režimu do mírové rekonstrukce a adekvátně reagovat na nastupující krizi. Tyto výzvy testovaly stupeň odolnosti mladého československého státu, jakož i schopnosti společnosti dosáhnout shody na řešení krizových situací – těch existujících či teprve se blížících. Cílem autorského kolektivu bylo zaměřit se především na společenské, legislativní, správní, sociální a hospodářské reformy, problémy, se kterými byly stát a společnost konfrontovány a jak se s nimi vyrovnávaly v měnícím se prostředí a zhoršující se mezinárodněpolitické situaci.

■ **WIRKNER, P. – HLAVAČKA, M.:**

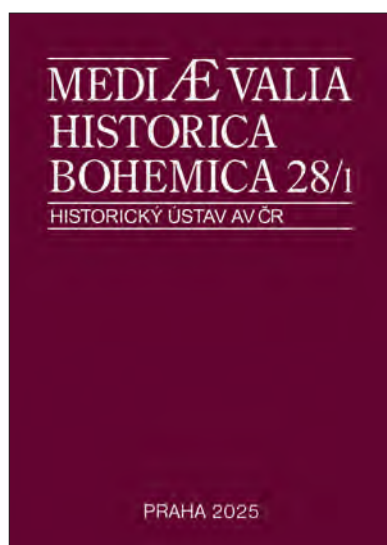
Vila Lanna. Příběh domu a lidí. Praha: Historický ústav, 2025. 696 s. ISBN 978-80-7286-441-6.

Vila Lanna je zřejmě nejstarší dochovanou neorenesanční stavbou v Praze. Její stavitel Vojtěch Lanna mladší ji užíval od počátku 70. let 19. století do roku 1909. Jeho syn ji prodal v roce 1913 bu-benečskému starostovi Aloisi Potůčkovi. Od Potůčkovy rodiny ji získal karlínský podnikatel v oboru minerálních olejů Vojtěch Zikmund. V průběhu dalších let získala vila podle svých vlastníků i nájemníků řadu přídomků: vila Lanna či Lannova vila, vila generála Pellé, vila generála Mittelhausera, Vila Valdštejn anebo Valdštejnský palác. Dokonce byla známa jako Polská vila, protože zde krátce po skončení druhé světové války sídlil polský konzulát. Nakonec se opět vrátila k původnímu označení vila Lanna. Monografie se vydává po stopách majitelů a obyvatel vily Lanna v letech 1872 až 1957. Kromě toho, že reprezentuje výjimečný neorenesanční architektonický styl, jedná se také o významný dějinný symbol Prahy, který se několikrát protnul s osudy československého státu.

■ Časopisy vydané HÚ

- Český časopis historický. Roč. 123. Praha: Historický ústav, 2025. ISSN 0862-6111.
- Folia Historica Bohemica. Roč. 40. Praha: Historický ústav, 2025. ISSN 0231-7494.
- Historická geografie. Roč. 51. Praha: Historický ústav, 2025. ISSN 0862-710X.
- Mediaevalia Historica Bohemica. Roč. 28. Praha: Historický ústav, 2025. ISSN 0862-979X.
- Moderní dějiny. Časopis pro dějiny 19. a 20. století. Roč. 33. Praha: Historický ústav, 2025. ISSN 1210-6860.
- Slovanský přehled. Roč. 111. Praha: Historický ústav, 2025. ISSN 0037-6922.

■ Monografie pracovníků HÚ vydané v jiných nakladatelstvích v České republice (výběr)

■ KŘÍŽOVÁ, L.:

Milenky, ženy, matky. Podoby a proměny vztahu muže a ženy v druhé polovině dlouhého 19. století. Praha: Academia, 2025. 368 s. ISBN 978-80-200-3583-7.

Monografie analyzuje partnerské vztahy a manželství ve středních městských vrstvách české společnosti v letech 1848–1918. Práce sleduje životní cyklus partnerského vztahu, počínaje ideálními modely a stereotypy, přes strategie volby partnera (vliv romantické lásky i „sňatků z rozumu“) a rituál sňatku, až po každodennost a krizové situace. Zvláštní pozornost je věnována zániku svazku (rozvod, manželská rozluka, vdovství) a otázkám sexuality (předmanželská, manželská, mimomanželská, prostitute a pohlavní osvěta), které byly dlouhou dobu tabuizovány. Primárními zdroji jsou preskriptivní literatura, společenské katechismy, dobový tisk a ego dokumenty (korespondence, deníky).

■ MIKULEC, J. – DOLEŽALOVÁ, E. – HANUŠ, J. – HUSÁK, P. – KÚRKA, P. – SOMMER, P. – ŠEBEK, J.:

Křesťanství v českých zemích. Od knížete Bořivoje k dnešku. Praha: Paseka, 2025. 832 s. ISBN 978-80-7637-483-6.

Syntetické pojednání o dějinách křesťanství v českých zemích je rozděleno do čtyř tematických oddílů, každý je zpracován chronologicky od raného středověku do 20. století. Prvním oddílem je přehled vývoje křesťanských církví na uvedeném území, druhý je věnován problematice duchovenstva, třetí sleduje vývoj a proměny náboženských aktivit laiků a čtvrtý oddíl analyzuje kulturní a společenské kontexty existence církví a náboženského života.

■ PROKŠ, P.:

Československo a problémy nové Evropy. Mezinárodní význam zahraniční politiky samostatného Československa (1921–1923). Praha: Academia, 2025. 376 s. ISBN 978-80-200-3647-6.

Publikace se věnuje aktivní diplomacii Československa v letech 1921–1923 při řešení mezinárodních problémů po mírové konferenci v Paříži. Zabývá se především spoluprací Československa v rámci Malé dohody, vztahy se sousedními státy, řešením krize v Rakousku a Německu, dvěma pokusy excísaře Karla o restauraci Habsburků v Maďarsku, soupeřením s Itálií o vliv ve střední Evropě a na Balkáně, poměrem k sovětskému Rusku, zapojením do mezinárodní spolupráce v rámci Společnosti národů, vztahy s velmocemi, zejména s Francií a Velkou Británií, s důrazem na politickou a vojenskou spolupráci s Francií.

■ STERNECK, T.:

Táborská pevnost za třicetileté války (Dobývání města v letech 1620–1621 a 1648). České Budějovice: Bohumír Němec – Veduta, 2025. 168 s. ISBN 978-80-88030-90-4.

Kniha založená na systematickém vytěžení dochovaných pramenů přináší nový, ucelený pohled nejen na táborské události z let 1620–1621 a 1648–1649, ale na celé období třicetileté války ve městě.

V širším kontextu dramatického dění na starém kontinentě ukazuje, že Tábor, známý především jako centrum husitské revoluce v 15. století, sehrál nepřehlédnutelnou roli také v zápasech první poloviny 17. století.

■ **ŠEBEK, J.:**

Papežové moderního věku. Řitka: Čas, 2025. 294 s. ISBN 978-80-7475-521-7.

Publikace představuje moderní papeže, počínaje Piem IX. a konče Lvem XIV., především ve vztahu k dění v evropské katolické církvi. Podstatnou součástí jsou však i kapitoly zabývající se vztahem Vatikánu a jednotlivých pontifiků k českým zemím. Originální pohled v tomto směru přináší zejména materiály z Vatikánského apoštolského archivu a Historického archivu Státního sekretariátu, které doposud nebyly v české reflexi vztahů s papežstvím příliš zohledněny.

■ **ŠIMŮNEK, R.:**

Šlechtické rezidenční město v pozdně středověkých Čechách I-II. Praha: Academia, 2025. 1 088 s. ISBN 978-80-200-3582-0.

Šlechtické rezidenční (sídlní) město je vnímáno primárně jako sociální prostor – jeviště širokého spektra vazeb a vztahů mezi šlechtickou vrchností na jedné straně a městskou obcí jako celkem, korporacemi i jednotlivci na straně druhé. Univerzální kategorie řádu (*ordo*) a obecného dobrého (*bonum commune*) spoluutvářely i vztahy mezi vrchností a měšťany, poddanská věrnost (*fidelitas*) měla svůj pendant v profilu „dobré vrchnosti“ pečující o Bohem svěřené poddané. Sonda do prostředí šlechtických rezidenčních měst současně odráží formy a výrazové prostředky komunikace ve středověké společnosti a jejich odstíny, cesty hledání modu *vivendi* ve vztazích sociálně nerovných partnerů.

■ **ZÁRUBA, F.:**

Počátky šlechtických hradů v Čechách. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2025. 474 s. ISBN 978-80-261-1309-6 (print); 978-80-261-1310-2 (pdf).

Knihy přináší novou syntézu o vzniku a vývoji šlechtických hradů v Čechách v době přemyslovské. Pozornost je věnována také starším formám šlechtických sídel, tedy dvorcům a jejich kostelům. V závěru jsou stručně pojednány také tvrze a drobné opevněné objekty, jako jsou různá kolonizační provizoria, horské hrádky a refugia. Hlavní časový záběr práce je možné umístit do 13. století s přesahem od 12. až do počátku 14. století.

■ **ŽEMLIČKA, J.:**

Ztracený kraj pod Ralskem. Středověk mezi nejhořejší Ploučnicí a Zábrdkou. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2025. 256 s. ISBN 978-80-7422-531-4.

Publikace se zabývá středověkým vývojem jedné z oblastí severních Čech, a sice krajem pod vrchem Ralsko (696 m). Jeho plocha obývá zhruba 270 km². Podařilo se rozlišit hlavní sídlní fáze, počínaje královskou kolonizací Otakara II. okolo Kuřívod (Hühnerwasser) a prakticky souběžnou kultivací okolo říčky Zábrdky, kterou prováděl cisterciácký klášter v Hradišti. Text pracuje i s mladším kartografickým materiálem a zamýšlí se nad hospodářstvím zkoumané oblasti. Sleduje i správní vývoj do 19. století.

IV. Výuka a popularizace

■ Pedagogická činnost a spolupráce s univerzitami a vysokými školami / školami nižších vzdělávacích stupňů

Vedle základního výzkumu se pracovníci HÚ trvale podílejí na spolupráci s vysokými školami v oblasti pedagogické i vědecké, a to jednak podílem na vysokoškolské výuce na řadě vysokých škol (Jihočeské univerzitě v Českých Budějovicích, Masarykově univerzitě, Univerzitě Hradec Králové, Univerzitě Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, Univerzitě Karlově, Univerzitě Pardubice ad.) včetně vedení závěrečných prací (bakalářských, diplomních, rigorózních a disertačních), školením doktorandů na vysokoškolských pracovištích, členstvím v komisích pro obhajoby vědeckopedagogických titulů a spoluprací na společných vědeckých projektech stejně jako ve výše zmiňovaných centrech výzkumu. V roce 2025 byly podepsány smlouvy s Fakultou sociálních věd Univerzity Karlovy a Přírodovědeckou fakultou Univerzity Karlovy o společném vzdělávání doktorandů. V přípravě je obdobná smlouva s Filozofickou fakultou Univerzity Karlovy. Ve spolupráci s některými vysokými školami je na základě smlouvy realizován společný doktorský program, a to na Filozofické fakultě Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem (*České dějiny*) a Katolické teologické fakultě Univerzity Karlovy (*Církevní a obecné dějiny*). Zároveň byla předložena nová akreditace doktorského studijního oboru *Historie* na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy, který bude HÚ spolutgarantovat.

HÚ nadto spolupracuje dlouhodobě s Filozofickou fakultou Univerzity Karlovy při zajišťování externí výuky ve všech typech studia a ve zvláštních případech též včetně vedení a oponentování závěrečných prací, a to zejména v oborech *České dějiny*, *Světové dějiny*, *Východoevropská studia / dějiny zemí východní Evropy* a *Pomocné vědy historické a archivnictví* (od roku 2019). Dále pak HÚ spolupracuje také s Filozofickou fakultou Univerzity Hradec Králové při zajišťování výuky oborů historických věd (od roku 2021) a Fakultou filozofickou Univerzity Pardubice v rámci studijních programů realizovaných Ústavem historických věd Fakulty filozofické Univerzity Pardubice (od roku 2022).

■ Popularizační činnost a transfer poznatků do středoškolské výuky

Pracovníci HÚ se stejně jako v předchozích letech výrazně zapojovali do popularizace historických věd a prezentace výsledků současného historického výzkumu. Pravidelně vystupovali v pořadech veřejnoprávních médií, zejména Českého rozhlasu (především stanice ČRo Plus, ČRo Dvojka, ČRo Vltava a ČRo Radiožurnál) a České televize, a současně přispívali i do médií komerčních (např. TV Prima, CNN Prima News, TV Nova, TV Noe, Seznam Zprávy či DVTV). Nejčastěji byli zváni jako hosté diskusních a vzdělávacích pořadů, případně k odborným komentářům aktuálních politických a společenských témat. Vedle specializovaných formátů (např. *Historie.cs*, *Reportéři ČT*, tematické speciály ČT24) se jednalo rovněž o vystoupení ve zpravodajství vztahující se k aktuálnímu dění či novým historickým objevům a o příspěvky do kulturních a náboženských magazínů (např. *Křesťanský magazín*). Odborná stanoviska, komentáře a recenze publikovali pracovníci HÚ také v tištěných médiích, a to jak v denním tisku a týdenících, tak ve společenských a regionálních magazínech.

HÚ se standardně podílel na všech hlavních popularizačních akcích Akademie věd ČR, jako jsou *Veletrh vědy*, *Týden Akademie věd ČR* a *Dny otevřených dveří*. V roce 2025 se do aktivit centrálně organizovaných Střediskem společných činností AV ČR zapojili rovněž pracovníci brněnské pobočky HÚ. Někteří badatelé HÚ dále participovali na přípravě výstav a stálých expozic ve spolupráci se státními i soukromými institucemi. Expozice HÚ na *Veletrhu vědy* s tématem *Můj hrad – můj dům!* byla tematicky zaměřena na odkaz českého historika Augusta Sedláčka, významné osobnosti české historiografie přelomu 19. a 20. století a spoluzakladatele předchůdce HÚ v roce 1921. Pozornost byla věnována především jeho kastelologickému výzkumu, který byl v expozici stánku HÚ prezentován v kontextu současných odborných poznatků. *Týden Akademie věd ČR* a *Dny otevřených dveří* se v listopadu 2025, obdobně jako v předchozích letech, uskutečnily na obou pracovištích HÚ – v Praze i v Brně.

V Praze byly připraveny tři tematické workshopy (v opakovaných termínech) zaměřené na interdisciplinární přístupy v historickém výzkumu, konkrétně na vývoj historických map, dějiny vědy a vědeckých experimentů a na zpracování archeologických nálezů z odpadních jam (tento workshop byl spolupořádán s Archeologickým ústavem AV ČR, Praha). V prostorách HÚ v Praze byla instalována na dobu konání *Týdne Akademie věd ČR* panelová výstava v anglické a španělské jazykové verzi s názvem *The Order of the Golden Fleece and the Central European Nobility in the 16th and 17th Centuries*. Součástí programu *Týdne Akademie věd ČR* byla rovněž komentovaná procházka po vyšehradském hřbitově v Praze.

Mezi významné popularizační akce pořádané HÚ v roce 2025 patřily také cyklus přednášek pro veřejnost k 80. výročí konce druhé světové války, uspořádaný společně s Městskou knihovnou v Praze (duben až květen 2025), a instalace nové expozice a naučné stezky k 80. výročí tragédie v Třešti, které vznikly v rámci podpory regionální spolupráce HÚ a kraje Vysočina.

V průběhu roku 2025 se uskutečnilo také několik exkurzí pro širokou veřejnost po vybraných historických lokalitách. Pracovníci HÚ se zároveň podíleli na přípravě popularizačních textů pro periodika vydávaná Akademií věd ČR a na tvorbě videí a podcastů zveřejňovaných na webových stránkách a sociálních sítích Akademie věd ČR.

Prezentace HÚ na *Veletrhu vědy* 2025 na téma *Můj hrad – můj dům!*

Workshop *Neuč se historii, přijď ji zažít!*, organizovaný brněnskou pobočkou HÚ v rámci *Týdne Akademie věd ČR*.

Fotografie z workshopu *Co nám prozradí staré mapy?*, pořádaného HÚ v rámci *Dnů otevřených dveří*.

Od dubna 2020 provozuje HÚ vlastní YouTube kanál, jehož cílem je přibližovat široké veřejnosti – učitelům, studentům i dalším zájemcům o historii – aktuální výsledky vědeckého bádání a prezentovat vybrané projekty řešené v HÚ.⁵⁷ Audiovizuální obsah je členěn do tří tematických sérií: *Jak a proč v dějinách*, která je zaměřena na konkrétní události či osobnosti; *Historický ústav představuje*, prezentující výzkumné možnosti vědeckého bádání a dílčí projekty; a *Přednášky a konference*, kde jsou zpřístupňována vybraná odborná vystoupení. Od roku 2024 jsou na kanál postupně zařazovány rovněž záznamy vědeckých konferencí a veřejných přednášek, pokud to umožňují autorskoprávní podmínky. Samostatnou část tvoří prezentace programu Strategie AV21 *Epicentra civilizace – Inteligentní domácnosti, technologie a společnost*. V současnosti je na kanálu zveřejněno celkem 93 videí, z nichž některá dosahují sledovanosti v řádu několika tisíc zhlédnutí, počet stálých odběratelů přesahuje 1 750 osob.

V roce 2021 HÚ rovněž zřídil specializovanou sekci na svých webových stránkách určenou k podpoře výuky dějepisu a příbuzných oborů. Tato platforma umožňuje přehledné třídění vzdělávacích aktivit a dokumentů využitelných při výuce na základních a středních školách a zahrnuje také výstavy ke stažení určené pro pedagogické i prezentační účely. Klíčovým projektem v oblasti podpory výuky je webová platforma *Didaktik*, zaměřená na témata novověkých, moderních a soudobých dějin, která nabízí pracovní listy a metodické materiály pro žáky, studenty i vyučující dějepisu a dalších společenskovědních předmětů. Pracovníci HÚ nadále úspěšně spolupracují s řadou základních a středních škol, a navazují tak na původní iniciativu Akademie věd ČR *Pozvěte vědce do výuky*. Aktuálně HÚ nabízí přibližně deset přednášek, workshopů a seminářů určených pro žáky a studenty základních i středních škol.

Pracovníci HÚ se rovněž dlouhodobě zapojují do projektu Akademie věd ČR *Otevřená věda* určeného středoškolské a vysokoškolské mládeži. V roce 2025 probíhaly v HÚ tři tematické odborné stáže, jejichž výsledky byly prezentovány na závěrečné studentské konferenci projektu. Jedna plánovaná stáž byla na počátku roku zrušena z důvodu vážného onemocnění jejího vedoucího.

O svých aktivitách informuje HÚ veřejnost nejen prostřednictvím vlastních webových stránek, ale také na sociálních sítích Facebook, Bluesky a Instagram, přičemž obsah je postupně zveřejňován v českém i anglickém jazyce. Naopak aktivita HÚ na sociální síti X byla již v roce 2024 pozastavena.

Jitka Močíčková byla hostem podcastu Akademie věd ČR.

V. Hospodaření pracoviště

Historický ústav AV ČR, v. v. i.

Účetní závěrka

a

**Zpráva nezávislého auditora
o účetní závěrce**

za rok končící 31. prosince 2025

Auditor

interexpert neziskový sektor s. r. o.

INTEREXPERT neziskový sektor s.r.o., Mikulandská 2, Praha 1, 110 00, Tel:+420 224 933 658, Fax:+420 224 934 101
e-mail: secretary@interexpert.cz www.interexpert.cz

Obsah:

Zpráva nezávislého auditora

Účetní výkazy:

Rozvaha

Výkaz zisku a ztráty

Příloha k účetní závěrce

Výroční zpráva o činnosti a hospodaření za rok 2025 (1-15 ze 100 stran)

Zpráva nezávislého auditora

Veřejná výzkumná instituce:	Historický ústav AV ČR, v. v. i.
Právní forma:	Veřejná výzkumná instituce
Sídlo:	Prosecká 809/76, Praha 9, 190 00, Česká republika
Identifikační číslo:	67985963
Rozvahový den:	31.12.2025
Předmět hlavní činnosti:	Předmětem hlavní činnosti HÚ je vědecký výzkum českých a obecných dějin. Svou činností HÚ přispívá ke zvyšování úrovně poznání a vzdělanosti a k využití výsledků vědeckého výzkumu v praxi. Získává, zpracovává a rozšiřuje vědecké informace, vydává vědecké publikace (monografie, časopisy, sborníky apod.), poskytuje vědecké posudky, stanoviska a doporučení a provádí konzultační a poradenskou činnost. Ve spolupráci s vysokými školami uskutečňuje doktorské studijní programy a vychovává vědecké pracovníky. V rámci předmětu své činnosti rozvíjí mezinárodní spolupráci, včetně organizování společného výzkumu se zahraničními partnery přijímání a vysílání stážistů, výměny vědeckých poznatků a přípravy společných publikací. Pořádá domácí i mezinárodní vědecká setkání, konference a semináře a zajišťuje infrastrukturu pro výzkum, včetně poskytování ubytování svým zaměstnancům a hostům. Úkoly realizuje samostatně i ve spolupráci s vysokými školami a dalšími vědeckými a odbornými institucemi.

Výrok auditora

Provedli jsme audit přiložené účetní závěrky účetní jednotky, u které hlavním předmětem činnosti není podnikání (dále jen účetní jednotka), sestavené na základě českých účetních předpisů, která se skládá z rozvahy k 31.12.2025, výkazu zisku a ztráty za rok končící 31.12.2025 a přílohy, která obsahuje popis použitých podstatných účetních metod a další vysvětlující informace.

Podle našeho názoru účetní závěrka podává věrný a poctivý obraz aktiv, pasiv účetní jednotky k 31.12.2025 a nákladů, výnosů a výsledku jejího hospodaření za rok končící k 31.12.2025 v souladu s českými účetními předpisy.

Základ pro výrok

Audit jsme provedli v souladu se zákonem o auditorech a standardy Komory auditorů České republiky (KA ČR) pro audit, kterými jsou mezinárodní standardy pro audit (ISA) případně doplněné a upravené souvisejícími aplikačními doložkami. Naše odpovědnost stanovena těmito předpisy je podrobněji popsána v oddílu Odpovědnost auditora za audit účetní závěrky. V souladu se zákonem o auditorech a Etickým kodexem přijatým Komorou auditorů České republiky jsme na účetní jednotce nezávislí a splnili

jsme i další etické povinnosti vyplývající z uvedených předpisů. Domníváme se, že důkazní informace, které jsme shromáždili, poskytují dostatečný a vhodný základ pro vyjádření našeho výroku.

Ostatní informace uvedené ve výroční zprávě

Ostatními informacemi jsou v souladu s § 2 písm. b) zákona o auditorech informace uvedené ve výroční zprávě mimo účetní závěrku a naši zprávu auditora. Za ostatní informace odpovídá statutární orgán účetní jednotky.

Náš výrok k účetní závěrce se k ostatním informacím nevztahuje. Přesto je však součástí našich povinností souvisejících s ověřením účetní závěrky seznámení se s ostatními informacemi a posouzení, zda ostatní informace nejsou ve významném (materiálním) nesouladu s účetní závěrkou či s našimi znalostmi o účetní jednotce získanými během ověřování účetní závěrky nebo zda se jinak tyto informace nejeví jako významně (materiálně) nesprávné. Také posuzujeme, zda ostatní informace byly ve všech významných (materiálních) ohledech vypracovány v souladu s příslušnými právními předpisy. Tímto posouzením se rozumí, zda ostatní informace splňují požadavky právních předpisů na formální náležitosti a postup vypracování ostatních informací v kontextu významnosti (materiality), tj. zda případné nedodržení uvedených požadavků by bylo způsobilé ovlivnit úsudek činěný na základě ostatních informací.

Na základě provedených postupů, do míry, jež dokážeme posoudit, uvádíme, že

- ostatní informace, které posuzují skutečnosti, jež jsou též předmětem zobrazení v účetní závěrce, jsou ve všech významných (materiálních) ohledech v souladu s účetní závěrkou a
- ostatní informace byly vypracovány v souladu s právními předpisy.

Dále jsme povinni uvést, zda na základě poznatků a povědomí o účetní jednotce, k nimž jsme dospěli při provádění auditu, ostatní informace neobsahují významné (materiální) věcné nesprávnosti. V rámci uvedených postupů jsme v obdržení ostatních informací žádné významné (materiální) věcné nesprávnosti nezjistili.

Odpovědnost statutárního orgánu účetní jednotky za účetní závěrku

Statutární orgán účetní jednotky odpovídá za sestavení účetní závěrky podávající věrný a poctivý obraz v souladu s českými účetními předpisy a za takový vnitřní kontrolní systém, který považuje za nezbytný pro sestavení účetní závěrky tak, aby neobsahovala významné (materiální) nesprávnosti způsobené podvodem nebo chybou.

Při sestavování účetní závěrky je statutární orgán účetní jednotky povinen posoudit, zda je účetní jednotka schopna nepřetržitě trvat, a pokud je to relevantní, popsat v příloze záležitosti týkající se jejího nepřetržitého trvání a použití předpokladu nepřetržitého trvání při sestavení účetní závěrky, s výjimkou případů, kdy statutární orgán účetní jednotky plánuje zrušení účetní jednotky nebo ukončení její činnosti, resp. kdy nemá jinou reálnou možnost než tak učinit.

Odpovědnost auditora za audit účetní závěrky

Naším cílem je získat přiměřenou jistotu, že účetní závěrka jako celek neobsahuje významnou (materiální) nepravost způsobenou podvodem nebo chybou a vydat zprávu auditora obsahující náš výrok. Přiměřená míra jistoty je velká míra jistoty, nicméně není zárukou, že audit provedený v souladu s výše uvedenými předpisy ve všech případech v účetní závěrce odhalí případnou existující významnou

(materiální) nesprávnost. Nesprávnosti mohou vznikat v důsledku podvodů nebo chyb a považují se za významné (materiální), pokud lze reálně předpokládat, že by jednotlivě nebo v souhrnu mohly ovlivnit ekonomická rozhodnutí, která uživatelé účetní závěrky na jejím základě přijmou.

Při provádění auditu v souladu s výše uvedenými předpisy je naší povinností uplatňovat během celého auditu odborný úsudek a zachovávat profesní skepticismus. Dále je naší povinností:

- Identifikovat a vyhodnotit rizika významné (materiální) nesprávnosti účetní závěrky způsobené podvodem nebo chybou, navrhnout a provést auditorské postupy reagující na tato rizika a získat dostatečné a vhodné důkazní informace, abychom na jejich základě mohli vyjádřit výrok. Riziko, že neodhalíme významnou (materiální) nesprávnost k níž došlo v důsledku podvodu, je větší než riziko neodhalení významné (materiální) nesprávnosti způsobené chybou, protože součástí podvodu mohou být tajné dohody, falšování, úmyslná opomenutí, nepravdivá prohlášení nebo obcházení vnitřních kontrol představenstvem.
- Seznámit se s vnitřním kontrolním systémem účetní jednotky relevantním pro audit v takovém rozsahu, abychom mohli navrhnout auditorské postupy vhodné s ohledem na dané okolnosti, nikoliv abychom mohli vyjádřit názor na účinnost vnitřního kontrolního systému.
- Posoudit vhodnost použitých účetních pravidel, přiměřenost provedených účetních odhadů a informace, které v této souvislosti statutární orgán Účetní jednotky uvedlo v příloze.
- Posoudit vhodnost použití předpokladu nepřetržitého trvání při sestavení účetní závěrky představenstvem a to, zda s ohledem na shromážděné důkazní informace existuje významná (materiální) nejistota vyplývající z událostí nebo podmínek, které mohou významně zpochybnit schopnost Účetní jednotky trvat nepřetržitě. Jestliže dojdeme k závěru, že taková významná (materiální) nejistota existuje, je naší povinností upozornit v naší zprávě na informace uvedené v této souvislosti v účetní závěrce – příloze, a pokud tyto informace nejsou dostatečné, vyjádřit modifikovaný výrok. Naše závěry týkající se schopnosti Účetní jednotky trvat nepřetržitě vycházejí z důkazních informací, které jsme získali do data naší zprávy. Nicméně budoucí události nebo podmínky mohou vést k tomu, že účetní jednotka ztratí schopnost trvat nepřetržitě.
- Vyhodnotit celkovou prezentaci, členění a obsah účetní závěrky, včetně přílohy a dále to, zda účetní závěrka zobrazuje podkladové transakce a události způsobem, který vede k věrnému zobrazení.

Naší povinností je informovat statutární orgán účetní jednotky mimo jiné o plánovaném rozsahu a načasování auditu a o významných zjištěních, která jsme v jeho průběhu učinili, včetně zjištěných významných nedostatků ve vnitřním kontrolním systému.

INTEREXPERT neziskový sektor s.r.o.
Mikulandská 2, 110 00 Praha 1
Oprávnění KAČR 511

Ing. Karolina Neuvirtová, jednatelka a auditorka
Oprávnění KAČR 2176

Datum:

22-04-2026

Podpis auditora:

ROZVAHA VVI (od 2016)

IČO
67985963

Sestaveno k 31.12.2025
(v tis. Kč, s přesností na celá čísla)

Zpracováno v souladu s
vyhláškou č. 504/2002 Sb.
ve znění pozdějších

Číslo	Název	Účt. sk.	Číslo řádku	Stav	
				k 01.01.2025	k 31.12.2025
A	A.Dlouhodobý majetek celkem		001	2 279	1 593
A.I	I.Dlouhodobý nehmotný majetek celkem		002	4 546	4 546
A.I.1	1.Nehmotné výsledky výzkumu a vývoje		003		
A.I.2	2.Software	013	004	4 541	4 541
A.I.3	3.Ocenitelná práva		005		
A.I.4	4.Drobný dlouhodobý nehmotný majetek		006	5	5
A.I.5	5.Ostatní dlouhodobý nehmotný majetek		007		
A.I.6	6.Nedokončený dlouhodobý nehmotný majetek		008		
A.I.7	7.Poskytnuté zálohy na dlouhodobý nehmotný majetek		009		
A.II	II.Dlouhodobý hmotný majetek celkem		010	16 372	16 338
A.II.1	1.Pozemky		011	158	158
A.II.2	2.Umělecká díla, předměty a sbírky		012	18	18
A.II.3	3.Stavby		013	200	200
A.II.4	4.Hmotné movité věci a jejich soubory		014	13 834	13 886
A.II.5	5.Pěstitelské movité trvalých porostů		015		
A.II.6	6.Dospělá zvířata a jejich skupiny		016		
A.II.7	7.Drobný dlouhodobý hmotný majetek		017	2 162	2 076
A.II.8	8.Ostatní dlouhodobý hmotný majetek		018		
A.II.9	9.Nedokončený dlouhodobý hmotný majetek		019		
A.II.10	10.Poskytnuté zálohy na dlouhodobý hmotný majetek		020		
A.III	III.Dlouhodobý finanční majetek celkem		021		
A.III.1	1.Podíly - ovládaná nebo ovládající osoba		022		
A.III.2	2.Podíly - podstatný vliv		023		
A.III.3	3.Dluhové cenné papíry držené do splatnosti		024		
A.III.4	4.Zápůjčky organizačním složkám		025		
A.III.5	5.Ostatní dlouhodobé zápůjčky		026		
A.III.6	6.Ostatní dlouhodobý finanční majetek		027		
A.IV	IV.Oprávky k dlouhodobému majetku celkem		028	-18 639	-19 291
A.IV.1	1.Oprávky k nehmot. výsl. výzkumu a vývoje		029		
A.IV.2	2.Oprávky k softwaru		030	-3 050	-3 515
A.IV.3	3.Oprávky k ocenitelným právům		031		
A.IV.4	4.Oprávky k DDNM		032	-5	-5
A.IV.5	5.Oprávky k ostatnímu DNM		033		
A.IV.6	6.Oprávky ke stavbám		034	-200	-200
A.IV.7	7.Oprávky k sam. movitým věcem a souborům hm. mov. věci		035	-13 221	-13 494
A.IV.8	8.Oprávky k pěstitelským celkům trvalých porostů		036		
A.IV.9	9.Oprávky k zákl. stádům a tažným zvířatům		037		
A.IV.10	10.Oprávky k DDHM		038	-2 163	-2 077
A.IV.11	11.Oprávky k ostatnímu DHM		039		
B	B.Krátkodobý majetek celkem		040	23 348	24 471
B.I	I.Zásoby celkem		041	203	255
B.I.1	1.Materiál na skladě		042	36	34
B.I.2	2.Materiál na cestě		043		
B.I.3	3.Nedokončená výroba		044		
B.I.4	4.Polotovary vlastní výroby		045		
B.I.5	5.Výrobky		046	167	221
B.I.6	6.Mladá a ostatní zvířata a jejich skupiny		047		
B.I.7	7.Zboží na skladě a v prodejnách		048		
B.I.8	8.Zboží na cestě		049		
B.I.9	9.Poskytnuté zálohy na zásoby		050		
B.II	II.Pohledávky celkem		051	238	283
B.II.1	1.Odběratelé		052	151	156
B.II.2	2.Směnky k inkasu		053		
B.II.3	3.Pohledávky za eskontované cenné papíry		054		
B.II.4	4.Poskytnuté provozní zálohy		055	66	62
B.II.5	5.Ostatní pohledávky		056		

ROZVAHA VVI (od 2016)

IČO
67985963

Sestaveno k 31.12.2025
(v tis. Kč, s přesností na celá čísla)

Zpracováno v souladu s
vyhláškou č. 504/2002 Sb.
ve znění pozdějších

Položka			Číslo řádku	Stav	
Číslo	Název	Účet sk.		k 01.01.2025	k 31.12.2025
B.II.6	6.Pohledávky za zaměstnanci		057	12	8
B.II.7	7.Pohledávky za institucemi SZ a VZP		058		
B.II.8	8.Daň z příjmů		059		
B.II.9	9.Ostatní přímé daně		060		
B.II.10	10.Daň z přidané hodnoty		061		
B.II.11	11.Ostatní daně a poplatky		062		-0
B.II.12	12.Nároky na dotace a ost. zúčtování SR		063		
B.II.13	13.Nároky na dotace a ost. zúčtování ÚSC		064		
B.II.14	14.Pohledávky za společníky sdruženými ve společnosti		065		
B.II.15	15.Pohledávky z pevných termínovaných operací a opcí		066		
B.II.16	16.Pohledávky z vydaných dluhopisů		067		
B.II.17	17.Jiné pohledávky		068		7
B.II.18	18.Dohadné účty aktivní		069	9	50
B.II.19	19.Opravná položka k pohledávkám		070		
B.III	III.Krátkodobý finanční majetek celkem		071	21 721	23 068
B.III.1	1.Peněžní prostředky v pokladně		072	272	226
B.III.2	2.Ceniny		073		
B.III.3	3.Peněžní prostředky na účtech		074	21 449	22 842
B.III.4	4.Majetkové cenné papíry k obchodování		075		
B.III.5	5.Dluhové cenné papíry k obchodování		076		
B.III.6	6.Ostatní cenné papíry		077		
B.III.7	7.Peníze na cestě		078		
B.IV	IV.Jiná aktiva celkem		079	1 186	865
B.IV.1	1.Náklady příštích období		080	1 186	865
B.IV.2	2.Příjmy příštích období		081		
	AKTIVA CELKEM		082	25 627	26 064

ROZVAHA VVI (od 2016)

IČO
67985963

Sestaveno k 31.12.2025
(v tis. Kč, s přesností na celá čísla)

Zpracováno v souladu s
vyhláškou č. 504/2002 Sb.
ve znění pozdějších

Číslo	Položka		Číslo řádku	Stav	
	Název	Účt. sk.		k 01.01.2025	k 31.12.2025
A	A.Vlastní zdroje celkem		083	17 652	18 233
A.I	I.Jmění celkem		084	17 311	17 941
A.I.1	1.Vlastní jmění		085	3 344	2 658
A.I.2	2.Fondy		086	13 967	15 283
A.I.3	3.Oceňovací rozdíly z přecenění finančního majetku a závazků		087		
A.II	II.Výsledek hospodaření celkem		088	341	292
A.II.1	1.Účet výsledku hospodaření		089		292
A.II.2	2.Výsledek hospodaření ve schvalovacím řízení		090	341	
A.II.3	3.Nerozdělený zisk, neuhrazená ztráta minulých let		091		
B	B.Cízi zdroje celkem		092	7 975	7 831
B.I	I.Rezervy celkem		093		
B.I.1	1.Rezervy		094		
B.II	II.Dlouhodobé závazky celkem		095		
B.II.1	1.Dlouhodobé úvěry		096		
B.II.2	2.Vydané dluhopisy		097		
B.II.3	3.Závazky z pronájmu		098		
B.II.4	4.Přijaté dlouhodobé zálohy		099		
B.II.5	5.Dlouhodobé směnky k úhradě		100		
B.II.6	6.Dohadné účty pasivní		101		
B.II.7	7.Ostatní dlouhodobé závazky		102		
B.III	III.Krátkodobé závazky celkem		103	7 805	7 667
B.III.1	1.Dodavatelé		104	162	205
B.III.2	2.Směnky k úhradě		105		
B.III.3	3.Přijaté zálohy		106		
B.III.4	4.Ostatní závazky		107		
B.III.5	5.Zaměstnanci		108	3 785	3 784
B.III.6	6.Ostatní závazky vůči zaměstnancům		109	40	1
B.III.7	7.Závazky k institucím SZ a VZP		110	2 049	1 980
B.III.8	8.Daň z příjmů		111		
B.III.9	9.Ostatní přímé daně		112	424	416
B.III.10	10.Daň z přidané hodnoty		113	53	58
B.III.11	11.Ostatní daně a poplatky		114		
B.III.12	12.Závazky ze vztahu k SR		115	63	160
B.III.13	13.Závazky ze vztahu k rozpočtu ÚSC		116		
B.III.14	14.Závazky z upsaných nesplacených cen, papírů a podílů		117		
B.III.15	15.závazky ke společníkům sdruženým ve společnosti		118		
B.III.16	16.Závazky z pevných term. operací a opcí		119		
B.III.17	17.Jiné závazky		120	928	786
B.III.18	18.Krátkodobé úvěry		121		
B.III.19	19.Eskontní úvěry		122		
B.III.20	20.Vydané krátkodobé dluhopisy		123		
B.III.21	21.Vlastní dluhopisy		124		
B.III.22	22.Dohadné účty pasivní		125	301	277
B.III.23	23.Ostatní krátkodobé finanční výpomoci		126		
B.IV	IV.Jiná pasíva celkem		127	170	164
B.IV.1	1.Výdaje příštích období		128		
B.IV.2	2.Výnosy příštích období		129	170	164
	PASIVA CELKEM		130	25 627	26 064

Historický ústav AV ČR, v.v.i., Prosecká 809/76, 190 00 PRAHA 9, Česká republika

Razítko :

Odpovědná osoba (statutární zástupce) :

prof. PhDr. Martin Holý, Ph.D., ředitel

Podpis odpovědné osoby :

Prof. PhDr. Martin Holý, Ph.D.
Digitálně podepsal Prof. PhDr. Martin Holý
Ph.D.
ID: 4026542 / 1134491669

Právní forma účetní jednotky :

Veřejná výzkumná instituce

Osoba odpovědná za sestavení :

Ing. Sylva Vladíková

Podpis osoby odpovědné za sestavení :

Sylva
Digitálně podepsal
Sylva Vladíková
Datum: 2026.04.21
10:53:57 +02'00'

Předmět podnikání : Vladíková

Výzkum a vývoj v oblasti společenských a
humanitních věd

Okamžik sestavení : 21.4.2026

Výkaz zisku a ztráty VVI

IČO
67985963

Od 01.01.2025 do 31.12.2025
(v tis. Kč, s přesností na celá čísla)

Zpracováno v souladu s
vyhláškou č. 504/2002 Sb.
ve znění pozdějších

Číslo	Název	Číslo řádku	Činnost		
			Hlavní	Další	Jiná
A	A. Náklady				
A.I	I. Spotřebované nákupy a nakupované služby	002	21 049		
A.I.1	1 Spotřeba materiálu, energie a ost. neskl. dodávek	003	4 196		
A.I.2	2 Prodané zboží	004			
A.I.3	3 Opravy a udržování	005	280		
A.I.4	4 Náklady na cestovné	006	2 842		
A.I.5	5 Náklady na reprezentaci	007	304		
A.I.6	6 Ostatní služby	008	13 427		
A.II	II. Změny stavu zásob vlastní činnosti a aktivace	009	-54		
A.II.7	7 Změny stavu zásob vlastní činnosti	010	-54		
A.II.8	8 Aktivace materiálu, zboží a vnitroorg. služeb	011			
A.II.9	9 Aktivace dlouhodobého majetku	012			
A.III	III. Osobní náklady	013	69 563		
A.III.10	10 Mzdové náklady	014	50 251		
A.III.11	11 Zákonné sociální pojištění	015	16 177		
A.III.11	12 Ostatní sociální pojištění	016			
A.III.13	13 Zákonné sociální náklady	017	3 135		
A.III.14	14 Ostatní sociální náklady	018			
A.IV	IV. Daně a poplatky	019	42		
A.IV.15	15. Daně a poplatky	020	42		
A.V	V. Ostatní náklady	021	2 715		
A.V.16	16 Smluvní pokuty, úroky z prodlení, ost. pokuty a penále	022			
A.V.17	17 Odpisy nedobytné pohledávky	023			
A.V.18	18 Nákladové úroky	024			
A.V.19	19 Kurzové ztráty	025	82		
A.V.20	20 Dary	026			
A.V.21	21 Manka a škody	027	3		
A.V.22	22 Jiné ostatní náklady	028	2 630		
A.VI	VI. Odpisy, prodaný majetek, tvorba a použití rezerv a OP	029	771		
A.VI.23	23 Odpisy dlouhodobého majetku	030	771		
A.VI.24	24 Prodaný dlouhodobý majetek	031			
A.VI.25	25 Prodané cenné papíry a podíly	032			
A.VI.26	26 Prodaný materiál	033			
A.VI.27	27 Tvorba a použití rezerv a opravných položek	034			
A.VII	VII. Poskytnuté příspěvky	035	44		
A.VII.28	28 Poskytnuté členské příspěvky a příspěvky zúčtované mezi organizačními složkami	036	44		
A.VIII	VIII. Daň z příjmů	037			
A.VIII.29	29 Daň z příjmů	038			
	Náklady celkem	039	94 130		

Výkaz zisku a ztráty VVI

IČO
67985963

Od 01.01.2025 do 31.12.2025
(v tis. Kč, s přesností na celá čísla)

Zpracováno v souladu s
vyhláškou č. 504/2002 Sb.
ve znění pozdějších

Číslo	Položka	Číslo řádku	Činnost		
			Hlavní	Další	Jiná
B	B. Výnosy				
B.I	I. Provozní dotace	041	89 620		
B.I.1	1. Provozní dotace	042	89 620		
B.II	II. Přijaté příspěvky	043			
B.II.2	2. Přijaté příspěvky zúčtované mezi organizačními složkami	044			
B.II.3	3. Přijaté příspěvky (dary)	045			
B.II.4	4. Přijaté členské příspěvky	046			
B.III	III. Tržba za vlastní výkony a za zboží	047	814		
B.IV	IV. Ostatní výnosy	048	3 988		
B.IV.5	5. Smluvní pokuty, úroky z prodlení, ost.pokuty a penále	049			
B.IV.6	6. Platby za odepsané pohledávky	050			
B.IV.7	7. Výnosové úroky	051	869		
B.IV.8	8. Kurzové zisky	052	7		
B.IV.9	9. Zúčtování fondů	053	1 518		
B.IV.10	10. Jiné ostatní výnosy	054	1 594		
B.V	V. Tržby z prodeje majetku	055			
B.V.11	11. Tržby z prodeje dlouhodobého nehm. a hm. majetku	056			
B.V.12	12. Tržby z prodeje cenných papírů a podílů	057			
B.V.13	13. Tržby z prodeje materiálu	058			
B.V.14	14. Výnosy z krátkodobého finančního majetku	059			
B.V.15	15. Výnosy z dlouhodobého finančního majetku	060			
	Výnosy celkem	061	94 422		
C	C. Výsledek hospodaření před zdaněním	062	292		
D	D. Výsledek hospodaření po zdanění	063	292		

Razítko :	Odpovědná osoba (statutární zástupce) :	Osoba odpovědná za sestavení :
	prof. PhDr. Martin Holý, Ph.D., ředitel	Ing. Sylva Vladiková
	Podpis odpovědné osoby :	Podpis osoby odpovědné za sestavení :
	Prof.PhDr. Martin Holý, Ph.D. Digitální podpis Prof.PhDr. Martin Holý, Ph.D. Datum: 2026.04.21 11:05:18 +02'00'	Sylva Vladiková Digitální podpis Sylva Vladiková Datum: 2026.04.21 10:56:52 +02'00'
	Právní forma účetní jednotky :	Předmět podnikání :
	Veřejná výzkumná instituce	Výzkum a vývoj v oblasti společenských a humanitních věd
		Okamžik sestavení : 21.4.2026

Příloha k účetní závěrce 2025

A. Popis účetní jednotky

Název účetní jednotky:	Historický ústav AV ČR, v. v. i.
IČ, DIČ instituce:	67985963, CZ67985963
Sídlo:	Prosecká 809/76, 190 00 Praha 9 – Prosek
Právní forma:	veřejná výzkumná instituce
Rozvahový den:	31. 12. 2025

Účel vzniku:

Historický ústav AV ČR, v. v. i. (dále jen HÚ) byl zřízen na základě zřizovací listiny AV ČR dle zákona č. 283/1992 Sb. ve znění pozdějších předpisů a zákona č. 341/2005 Sb., o veřejných výzkumných institucích.

Na základě zákona č. 341/2005 Sb., se právní forma HÚ dnem 1. ledna 2007 změnila ze státní příspěvkové organizace na veřejnou výzkumnou instituci. V této podobě zůstává v platnosti stále.

HÚ je právnickou osobou zřízenou na dobu neurčitou.

Účelem zřízení HÚ je uskutečňovat vědecký výzkum v oblasti historie, přispívat k využití jeho výsledků a zajišťovat infrastrukturu výzkumu.

Hlavní činnost účetní jednotky:

Předmětem hlavní činnosti je vědecký výzkum českých a obecných dějin. Svou činností HÚ přispívá ke zvyšování úrovně poznání a vzdělanosti a k využití výsledků vědeckého výzkumu v praxi. Získává, zpracovává a rozšiřuje vědecké informace, vydává vědecké publikace (monografie, časopisy, sborníky apod.), poskytuje vědecké posudky, stanoviska a doporučení a provádí konzultační a poradenskou činnost. Ve spolupráci s vysokými školami uskutečňuje doktorské studijní programy a vychovává vědecké pracovníky. V rámci předmětu své činnosti rozvíjí mezinárodní spolupráci, včetně organizování společného výzkumu se zahraničními partnery, přijímání a vysílání stážistů, výměny vědeckých poznatků a přípravy společných publikací. Pořádá domácí i mezinárodní vědecká setkání, konference a semináře a zajišťuje infrastrukturu pro výzkum. Úkoly realizuje samostatně i ve spolupráci s vysokými školami a dalšími vědeckými a odbornými institucemi.

Další a jiné činnosti účetní jednotky:

Další a jiné činnosti účetní jednotka v roce 2025 nevykonávala.

Statutární orgán:

ředitel HÚ: prof. PhDr. Martin Holý, Ph.D.
statutární zástupkyně ředitele HÚ: PhDr. Eva Doležalová, Ph.D.

Dozorčí rada: má 5 členů a 1 tajemníka

Rada instituce: má 11 členů a 1 tajemníka

B. Zřizovatel a vznik

Zřizovatelem HÚ je Akademie věd ČR, Praha 1, Národní 1009/3.

C. Účetní období

Rozvahovým dnem účetní jednotky byl 31.12.2025. Účetním obdobím je kalendářní rok.

D. Použité účetní metody a zásady účetnictví, odchylky od účetních metod s uvedením jejich vlivu na majetek, závazky, na finanční situaci a výsledek hospodaření

HÚ v roce 2025 zpracoval účetní závěrku v souladu se zákonem č. 563/1991 Sb., o účetnictví ve znění pozdějších předpisů a v souladu s vyhláškou č. 504/2002 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů, pro účetní jednotky, u kterých hlavním předmětem činnosti není podnikání, pokud účtují v soustavě podvojného účetnictví v platném znění a s ohledem na zákon č. 341/2005 Sb., o veřejných výzkumných institucích. Účetnictví respektuje obecné účetní zásady, především zásadu o oceňování majetku, zásadu účtování ve věcné a časové souvislosti, zásadu opatrnosti a předpoklad o schopnosti účetní jednotky pokračovat ve svých aktivitách. Údaje v účetní závěrce jsou vyjádřeny v tisících korunách českých (Kč).

Odchylky od účetních metod podle §7 odst. 5 zákona jsou realizovány v oblasti oceňování zásob neperiodických a periodických publikací ve skladové evidenci, neboť zásoby jsou pořízovány zejména z dotačních prostředků a nejsou hlavním účelem činnosti, pro který je ústav zřízen, ale vznikají jako výsledek badatelské činnosti a možnost jejich prodeje je částečně omezená vědeckovýzkumným obsahem publikací. Tyto publikace vznikají z veřejného zájmu a jsou primárně určeny pro vědecké, badatelské, pedagogické i popularizačně-naučné účely. Náklady na pořízení publikací jsou vyúčtovány proti přijatým dotacím, operace je výsledkově neutrální a náklady jsou vždy uznány jako způsobilé. Oceňování výstupů se odehrává v kontextu vědeckého/společenského přínosu, který u humanitně orientovaného výstupu nelze reálně kvalifikovat a změna metody je zvolena s péčí řádného hospodáře. Tento postup upravuje platná interní směrnice č. 8/2023. Ostatní účetní metody odpovídají požadavkům Zákona o účetnictví.

Způsoby zpracování účetních záznamů

HÚ využívá pro zpracování finančního účetnictví informační ekonomický systém iFIS společnosti BBM, spol. s r.o. a pro zpracování mzdového účetnictví mzdový systém Egje společnosti Elanor, spol. s r.o., které jsou navzájem propojeny pro předávání dat. Od roku 2023 jsme v širším rozsahu začali využívat nadstavbu ekonomického programu iFIS, a to VERSO od společnosti DERS, s.r.o., který zajišťuje požadavky zákona č. 320/2001 Sb., o finanční kontrole.

Způsoby a místa úschovy účetních záznamů

Účetní záznamy jsou zálohovány v elektronické verzi na základě servisní smlouvy uzavřené se Střediskem společných činností AV ČR, v. v. i. Současně uschováváme účetní záznamy v tištěné podobě, které archivujeme v souladu se zákonem o účetnictví v platném znění a v souladu s interní směrnicí č. 6/2024 o oběhu účetních dokladů. Způsob archivace je též v souladu s vydanými zásadami Masarykova ústavu a Archivu AV ČR, v. v. i., a spisovým řádem HÚ.

Způsoby oceňování majetku a závazků

Majetek a závazky organizace oceňovala v účetním období v souladu se zákonem č. 563/1991 Sb., ocenění reálnou hodnotou nebylo použito.

Materiál – pořizovací cenou

Výrobky periodických publikací – vlastními náklady

Výrobky neperiodických publikací – odchylkou od metod dle interní směrnice

DHM, DNM nakoupený – pořizovací cenou

DHM, DNM vytvořený vlastní činností – vlastními náklady

DHM bezplatně získaný – reprodukční pořizovací cenou

Pohledávky, závazky – jmenovitou hodnotou

Peněžní prostředky, ceniny – jmenovitou hodnotou

Jednotlivé kategorie dlouhodobého majetku v Kč

Účet	Dlouhodobý majetek	Stav k 1.1.2025	Stav k 31.12.2025
013	Software	4 540 979,86	4 540 979,86
018	Drobný DNM	4 800,00	4 800,00
0211	Stavby	200 043,00	200 043,00
022	Samostatné movité věci	13 833 737,68	13 885 750,88
028	Drobný DHM	2 162 404,70	2 076 502,40
031	Pozemky	157 572,00	157 572,00
032	Umělecká díla a předměty	18 101,00	18 101,00
073	Oprávky k softwaru	3 049 877,00	3 515 038,00
078	Oprávky k DDNM	4 800,00	4 800,00
081	Oprávky ke stavbám, budovám	200 043,00	200 043,00
082	Oprávky k samostatným movitým věcem	13 221 287,23	13 494 098,43
088	Oprávky k DDHM	2 162 404,70	2 076 502,40

Způsoby odepisování

HÚ odepisuje dlouhodobý hmotný a nehmotný majetek metodou lineárních rovnoměrných účetních odpisů. Výše odpisu je stanovena ročním odpisovým plánem nastaveným v programu iFIS, který je stanoven dle druhu majetku tak, aby odrážel faktický stav majetku s přihlédnutím k místním podmínkám. Odpisy jsou účtovány měsíčně, ve výši 1/12 roční odpisové sazby. Majetek se začíná odepisovat následující měsíc po zařazení do účetnictví.

Organizace nemá žádný majetek pořízený pomocí finančního leasingu.

Přehled odepisovaného dlouhodobého hmotného majetku

Dlouhodobý majetek bez pozemků k 31. 12. 2025	Pořizovací cena	Oprávký	Zůstatková cena
Dlouhodobý hmotný majetek	16 180 397,28	15 770 643,83	409 753,45
v tom: plně odepsaný (PC = OP)	14 710 384,83	14 710 384,83	0,00
částečně odepsaný (ZC > 0)	1 470 012,45	1 060 259,00	409 753,45
z toho:			
budovy - stavby	200 043,00	200 043,00	0,00
přístroje a zařízení (bez výpočetní techniky)	13 062 019,15	12 796 226,50	265 792,65
výpočetní technika	1 815 827,40	1 671 866,60	143 960,80
dopravní prostředky	1 102 507,73	1 102 507,73	0,00
Dlouhodobý nehmotný majetek	4 545 779,86	3 519 838,00	1 025 941,86
v tom: plně odepsaný (PC = OP)	2 499 667,00	2 499 667,00	0,00
částečně odepsaný (ZC > 0)	2 046 112,86	1 020 171,00	1 025 941,86
Dlouhodobý majetek celkem	20 726 177,14	19 290 481,83	1 435 695,31

Souhrnná výše majetku vykázaná v podrozvaze:

Podrozvahová evidence	tis. Kč
DDHM	14 667
DDNM	1 906
Celkem	16 573

Způsob tvorby a výše opravných položek a rezerv za uzavírané účetní období

Ve sledovaném období nebyly tvořeny žádné opravné položky ani žádná rezerva.

Způsob uplatnění při přepočtu údajů v cizích měnách na českou

Účetní jednotka používá při účtování v zahraničních měnách platný kurz ČNB k danému dni, aktiva a pasiva v zahraniční měně jsou k rozvahovému dni přepočteny dle kurzu ČNB ke dni 31. 12. Kurzové rozdíly zjištěné ke konci rozvahového dne se účtují výsledkově.

Změny postupu účtování a uspořádání položek účetní závěrky

V roce 2025 nebyly provedeny žádné změny uplatněných postupů účtování, údaje za minulé účetní období 2024 byly dle převodového můstku vykázány ve srovnatelné struktuře pro výkazy platné v roce 2025.

E. Použitý oceňovací model a technika při ocenění reálnou hodnotou

Ocenění reálnou hodnotou v roce 2025 nebylo použito.

F. Výše a povaha jednotlivých položek výnosů a nákladů za rok 2025

Přehled významných položek nákladů a výnosů za rok 2025 v Kč:

Celkové náklady za rok 2025:	94 130 230,56	100 %
(z toho významné položky)		
Spotřebované nákupy a nakupované služby	21 049 004,67	22,36 %
Spotřeba materiálu, energie, opravy	4 476 451,90	4,76 %
Náklady na cestovné	2 841 807,05	3,02 %
Nakupované služby	3 730 745,72	3,96 %
Osobní náklady	69 562 917,00	73,90 %
(z toho významné položky)		
Mzdy	47 140 189,00	50,08 %
OON	3 110 244,00	3,30 %
Povinné odvody	16 177 219,00	17,19 %
Zákonné sociální náklady	3 135 265,00	3,33 %
Ostatní náklady (odpisy, kurz.ztr.jiné ost. náklady aj.)	3 518 308,89	3,74 %
Celkové výnosy za rok 2025:	94 421 889,92	100 %
(z toho významné položky)		
Provozní dotace	89 620 104,91	94,91 %
Tržba za vlastní výkony a zboží	813 965,74	0,86 %
Ostatní výnosy	3 987 819,27	4,22 %
Výsledek hospodaření po zdanění za rok 2025	291 659,36	

Žádné mimořádné náklady a výnosy nebyly realizovány.

G. Název, sídlo a právní forma jiných účetních jednotek, v nichž je účetní jednotka společníkem

HÚ neměl v roce 2025 žádný podíl v jiných účetních jednotkách.

H. Celková odměna přijatá auditorem za povinný audit roční účetní závěrky a jiné ověřovací služby, za daňové poradenství za účetní období v dohadné položce:

- povinný audit 65 tis. Kč
- daňové poradenství 28 tis. Kč

I. Název jiných účetních jednotek, v nichž účetní jednotka sama nebo prostřednictvím třetí osoby (jednající jejím jménem a na její účet) drží podíl, tento podíl může být i v podobě držených akcií, jakož i výše základního kapitálu, vlastního jmění, fondů a zisku nebo ztráty této jiné účetní jednotky za minulé účetní období

HÚ neměl v roce 2025 žádný podíl v jiných účetních jednotkách formou akcií, nebo základního kapitálu.

J. Přehled splatných dluhů pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, veřejného zdravotního pojištění a daňové nedoplatky u místně příslušných finančních orgánů a celních orgánů

Účetní jednotka eviduje k 31. 12. 2025 pouze splatné závazky pojistného na sociální zabezpečení a příspěvků na státní politiku zaměstnanosti, veřejného zdravotního pojištění a nemá žádné nedoplatky u místně příslušného FÚ. Vše bylo uhrazeno v lednu 2026.

K. Celková výše finančních nebo jiných dluhů, které nejsou obsaženy v rozvaze

Účetní jednotka v roce 2025 neeviduje žádné tyto dluhy, o všech závazcích a pohledávkách jednotka účtovala a jsou obsaženy v rozvaze.

L. Výsledek hospodaření v členění na hlavní, další a jinou činnost a pro účely daně z příjmů

V roce 2025 HÚ vykonával pouze hlavní činnost.

Výsledek hospodaření z hlavní činnosti činil 291 659,36 Kč.

Pro stanovení základu daně bude hospodářský výsledek upraven o daňově neuznatelné výdaje.

M. Počet pracovníků

Počet zaměstnanců k 31.12.2025				
	<i>celkem</i>		<i>VŠ vzděl. prac. výzkum. úst.</i>	
	<i>přepočtený</i>	<i>fyzický</i>	<i>prům. přep.</i>	<i>fyz.p. d.</i>
CELKEM	79,45	102	57,95	74
1-výzkumní pracovníci	52,88	65	52,8	65
2-ost. VŠ prac. výzkum. Útvarů	5,07	9	5,07	9
3-odborní pracovníci s VŠ	6,75	9		
4-odborní prac. se SŠ a VOŠ	5,88	8		
5-odbor. prac. VaV se SŠ a VOŠ	0	0		
6-technicko-hospodářští prac.	6,62	7		
7-dělníci	2,25	4		
8-provozní pracovníci	0	0		

osobní náklady za účetní období v členění podle výkazu zisku a ztráty

Osobní náklady	částka v tis. Kč	% z celkových N
A.III.10. Mzdové náklady	50 251	
A.III.11. Zákonné sociální pojištění	16 177	
A.III.12. Ostatní sociální pojištění	0	
A.III.13. Zákonné sociální náklady	3 135	
A.III.14. Ostatní sociální náklady	0	
A.III. Osobní náklady celkem	69 563	73,90 %

- N. Výše odměn a funkčních požitků za účetní období pro členy řídících, kontrolních nebo jiných orgánů určených zřizovací listinou z titulu jejich funkce, výše dluhů ohledně požitků bývalých členů těchto orgánů

V roce 2025 byly stanoveny a vyplaceny odměny za výkon funkce řídících, kontrolních a jiných orgánů ve výši 643 tis. Kč.

- O. Účast členů statutárních kontrolních nebo jiných orgánů účetní jednotky (určených statutem, stanovami nebo jinou zřizovací listinou) a jejich rodinných příslušníků v osobách, s nimiž účetní jednotka uzavřela za vykazované účetní období obchodní smlouvy nebo jiné smluvní vztahy

Žádný ze členů řídících, kontrolních orgánů a jejich rodinných příslušníků neměl účast v osobách, s nimiž organizace uzavřela v roce 2025 obchodní smlouvy nebo jiné smluvní vztahy v souladu s tímto bodem.

- P. Způsob zjištění základu daně z příjmů, použité daňové úlevy a způsoby užití prostředků v běžném účetním období získaných z daňových úlev v předcházejícím daňovém období

Při zajištění daňového základu je postupováno v souladu se zákonem č. 586/1992 Sb., zákon o dani z příjmu v platném znění a dle § 20 tohoto zákona jsou uplatňovány položky snižující základ daně.

Všechny prostředky získané z daňových úlev předcházejícího daňového období HÚ použil na vědecký výzkum hlavní činnosti popsany v bodě A.

- Q. Poskytnuté provozní a investiční dotace

Provozní dotace 2025	tis. Kč
Akademie věd ČR - podpora VO	61 968
Akademie věd ČR - dotace na činnost	7 766
GA ČR	13 090
TA ČR	0
Zahraniční grant	0
Ostatní (MŠMT, MK)	6 796
Provozní dotace celkem 2025	89 620
Investiční dotace celkem 2025	85
AV ČR - dotace na investice	85

- R. Přehled o přijatých a poskytnutých darech a dárcích

V roce 2025 použil HÚ dar ve výši 302 376,- Kč na financování mezinárodního projektu „Wikimedia versus traditional biographical encyclopedias. Overlaps, gaps, quality and future possibilities. V roce 2025 poskytl HÚ dar 20 ks knižních publikací, které sloužily jako odměna účastníkům soutěže „Československo!“, pořádané nevládní organizací Wikimedia Česká republika.

S. Způsob vypořádání výsledku hospodaření z předcházejících účetních období (rozdělení zisku)

Výsledek hospodaření za rok 2024 ve výši 341 040,83 Kč byl převeden v roce 2025 do rezervního fondu v povinné výši 5 %, tedy 17 053 Kč a do sociálního fondu ve výši 323 987,83 Kč.

T. Významné události, které se staly mezi rozvahovým dnem a okamžikem sestavení účetní závěrky podle § 19 odst. 5 zákona

Mezi rozvahovým dnem a okamžikem sestavení účetní závěrky nenastaly žádné významné události, které mohla ovlivnit účetní jednotka. V počátku roku 2026 však ústav funguje v podmínkách rozpočtového provizoria, nicméně je plně schopen dostát všem svým závazkům.

U. Soudní spory

Historický ústav AV ČR, v. v. i. byl účastníkem jednoho soudního sporu se společností MAGION systém, a.s. Stejně jako v předchozích letech ústav zastupovala kancelář Biem a Schýbal, advokátní kancelář, s.r.o. Důvodem sporu je odstoupení sdružení výzkumných ústavů od Implementační smlouvy se společností MAGION systém, a. s. ze dne 14. ledna 2021. Sdružení odstoupilo od Implementační smlouvy, jelikož ekonomický informační systém dodavatele nesplňoval ani po opakovaném akceptačním řízení požadavky Implementační smlouvy, v důsledku čehož nemohlo dojít k zahájení ostrého provozu systému v termínu od 1. 1. 2021. Dne 30. 12. 2022 byla na spol. Magion podaná žaloba k obvodnímu soudu pro Prahu 6 na vrácení finančních prostředků ve výši všech prostředků vynaložených účastníky sdružení. Částka, která připadá na HÚ z žalované částky činí 160 446,- Kč a dále náhradu nákladů řízení ve výši 92 212,40 Kč.

Společnost MAGION podala v průběhu roku 2024 návrh na spojení věcí dvou sdružení, a to daného soudního řízení spolu s řízením s obdobným předmětem sporu, které vůči společnosti MAGION vede jiné sdružení ústavů AV ČR u Obvodního soudu pro Prahu 8. S návrhem vyjádřily ústavy svůj nesouhlas a soud návrh firmy MAGION v březnu 2025 zamítl. Obvodní soud pro Prahu 6 vynesl 5. března 2025 rozsudek v němž žalobě ústavů vyhověl a přiznal jim žalované vynaložené částky, včetně veškerých nákladů řízení a nákladů na zpracování znaleckého posudku. Společnost MAGION podala dne 8.12.2025 proti rozsudku odvolání k Městskému soudu v Praze.

V. Závazky

Závazky po lhůtě splatnosti HÚ v roce 2025 neeviduje.

W. Ostatní doplňující údaje

Všechny ostatní podstatné údaje, které vypovídají o ekonomické činnosti, jsou zachyceny v předchozích bodech.

Datum sestavení účetní závěrky:

21. 04. 2026

Účetní závěrku sestavila:

Ing. Sylva Vladíková

Sylva
Vladíková

Digitálně podepsal
Sylva Vladíková
Datum: 2026.04.21
11:01:25 +02'00'

Podpis statutárního orgánu:

prof. PhDr. Martin Holý, Ph.D.

Prof.PhDr.
Martin Holý,
Ph.D.

Digitálně podepsal
Prof.PhDr. Martin Holý,
Ph.D.
Datum: 2026.04.21
11:06:14 +02'00'

VI. Personální otázky a ocenění pracovníků HÚ v roce 2025

K 31. prosinci 2025 pracovalo v HÚ 81 výzkumných a 33 nevýzkumných pracovníků (započítáni jsou jak kmenoví pracovníci, tak ostatní kolegové zaměstnaní v rámci grantů, na pracovní smlouvy a DPČ, nikoli DPP). Počet kmenových vysokoškolsky vzdělaných členů výzkumných oddělení (I.–IV.) a Oddělení biobibliografických studií a knihovny dosahoval k uvedenému datu 81 zaměstnanců. Z nich dle *Kariérního řádu AV ČR pro vysokoškolsky vzdělané pracovníky* je do kvalifikačního stupně 5 (vedoucí vědecký pracovník) zařazeno 14 jednotlivců, do stupně 4 (vědecký pracovník) 33, do stupně 3a–b (postdoktorand, vědecký asistent) 18, do kategorie 2 (doktorand) 8 a do skupiny 1 (odborný pracovník výzkumu a vývoje) 1. Z hlediska dosažených akademických, respektive vědeckopedagogických titulů všech výzkumných pracovníků disponoval k 31. prosinci 2025 HÚ 66 jednotlivci s Ph.D., příp. Dr. phil., CSc. či Th.D., 9 docenty a 8 profesory. Celkem 8 pracovníků mělo pak hodnost DrSc. či DSc.

V rámci lidských zdrojů HÚ pokračoval v hledání a podpoře mladých výzkumných pracovníků s cílem o vyrovnanou věkovou a genderovou strukturu jednotlivých oddělení a zajištění kontinuity a udržitelnosti dlouhodobých projektů HÚ (mezigenerační předávání zkušeností). Na základě výběrových řízení kmenových pracovníků HÚ nastoupilo 9 nových kolegů. HÚ v roce 2025 nezískal žádné postdoktorandské stipendium v rámci *Programu podpory perspektivních lidských zdrojů – Mzdová podpora postdoktorandů na pracovištích AV ČR*. V HÚ byly v roce 2025 zaměstnány celkem 4 osoby se zdravotním postižením (ZTP, případně invalidní důchod). Z hlediska kvalifikačního došlo na základě atestací k přesunu některých pracovníků do kategorií vyšších stupňů. Jeden kolega obhájil disertační práci, jeden dosáhl titulu docenta a další profesora.

■ Genderová rovnost na pracovišti

V průběhu roku 2025 HÚ realizoval další opatření směřující k naplnění cílů stanovených v *Plánu genderové rovnosti HÚ* (dále jen *GEP*) na léta 2023–2026. Cílem *GEP* je prosazování rovných příležitostí pro všechny zaměstnance a vytváření podporujícího a transparentního pracovního prostředí, v němž jsou plně respektována práva a důstojnost všech osob. Opatření byla realizována v pěti klíčových oblastech: 1. nábor a výběrová řízení; 2. kariérní růst a rovné zastoupení; 3. sladování práce a osobního života; 4. genderová dimenze vědy a výzkumu; 5. prevence genderově podmíněného násilí včetně sexuálního obtěžování.

V oblasti náboru a výběrových řízení HÚ nadále uplatňoval principy rovného zacházení a transparentního postupu. V průběhu roku byl novelizován *Pracovní řád HÚ*, *Kariérní řád HÚ* a *Atestační řád HÚ* a současně byla přijata *Strategie pro rozvoj kariéry výzkumných pracovníků HÚ*. Tyto dokumenty zpřesňují pravidla hodnocení a kariérního postupu a výslovně zohledňují skutečnosti ovlivňující profesní dráhu, zejména mateřskou a rodičovskou dovolenou, pečující závazky či práci na zkrácený úvazek. V praxi byla i nadále aplikována *Strategie náboru a výběru zaměstnanců HÚ* a *Me-*

todický postup pro nábor a výběr zaměstnanců HÚ, přijaté v roce 2023. Výběrová řízení probíhala podle předem stanovených a transparentních kritérií, složení výběrových komisí zohledňovalo odbornou i genderovou různorodost a uchazeči byli seznamováni s kritérii výběru již při zveřejnění inzerátu.

V oblasti podpory kariérního růstu a rovného zastoupení pokračovala implementace revidovaného systému hodnocení zaměstnanců, který se vztahuje i na pozice nevýzkumných pracovníků. Přijatá *Strategie pro rozvoj kariéry výzkumných pracovníků HÚ* vymezila jednotlivé fáze profesní dráhy a zavedla systém mentoringu jako nástroje podpory profesního rozvoje. HÚ i v roce 2025 podporoval další vzdělávání zaměstnanců nabídkou a zprostředkováním vzdělávacích aktivit. Realizována byla školení zaměřená na jazykové vzdělávání, management vědy, open science, správu výzkumných dat, kybernetickou bezpečnost, legislativně-ekonomickou problematiku, využívání nástrojů umělé inteligence i genderovou problematiku. Součástí realizovaných opatření bylo rovněž povinné školení pro všechny zaměstnance formou webináře zaměřeného na genderové stereotypy a rovné zacházení. Účast na vzdělávacích aktivitách byla systematicky monitorována a vyhodnocována.

HÚ pokračoval v pravidelném sběru a analyzování dat týkajících se kariérního růstu, horizontální mobility a zastoupení žen a mužů napříč jednotlivými pracovními kategoriemi a úrovněmi řízení. Monitoring slouží jako podklad pro vyhodnocování plnění GEP i pro formulaci dalších opatření v oblasti rovnosti příležitostí.

V oblasti sladování práce a osobního života se HÚ v roce 2025 zaměřil na systematizaci podpory zaměstnanců na mateřské a rodičovské dovolené. Byl vytvořen informační leták shrnující zákonná práva a možnosti komunikace a spolupráce s HÚ v průběhu rodičovské dovolené a současně byl přijat interní postup pro vedoucí pracovníky upravující komunikaci před odchodem na rodičovskou dovolenou, během ní i při návratu do zaměstnání. Oba dokumenty zohledňují jak perspektivu matek, tak otců. Zaměstnanci byli nadále informováni o možnostech využívání zařízení péče o děti provozovaných Akademií věd ČR.

HÚ v roce 2025 systematicky podporoval začleňování genderové perspektivy do výzkumné činnosti. Genderová problematika byla reflektována napříč výzkumnými odděleními. V rámci Oddělení dějin středověku byly tematizovány například role žen, mužů a dětí ve dvorské domácnosti či maskulinní role v prostředí pozdně středověkého kléru. Pracovníci Oddělení dějin raného novověku se soustředili na problematiku vzdělávání dívek, pracovní migraci žen či procesy s čarodějnicemi. Součástí badatelských aktivit pracovníků Oddělení moderních kulturních a sociálních dějin byl výzkum zapojení žen do veřejné činnosti politických stran, role ženských spolků, ženského aktérství v dělnickém hnutí či filantropie šlechticů. V Oddělení moderních transnacionálních a intelektuálních dějin byly genderové otázky reflektovány zejména v rámci projektu GA ČR EXPRO *Expertíza v autoritářských společnostech. Vědy o člověku v socialistických zemích středovýchodní Evropy (Expert-Turn)* a v mezinárodním projektu GA ČR *Ženské expertky a feministická produkce znalostí v poválečné střední a východní Evropě v letech 1945–1989 (FemEx)*.

V oblasti prevence genderově podmíněného násilí včetně sexuálního obtěžování pokračoval HÚ v naplňování principu nulové tolerance vůči nevhodnému chování. V roce 2025 byl vytvořen přehledový leták upravující postup při podávání a řešení stížností na nevhodné chování na pracovišti. Ombudsman HÚ zůstává nezávislým kontaktním místem pro řešení podnětů souvisejících s porušením *Etického kodexu pracovníků/pracovnic HÚ*. Opatření realizovaná v roce 2025 tak navázala na předchozí roky implementace GEP a dále prohloubila institucionální ukotvení principů rovnosti příležitostí v HÚ.

■ Ocenění pracovníků

Pracovníci HÚ získali v roce 2025 jedenáct významných ocenění vědecké a vědecko-popularizační práce.

doc. PhDr. Roman Baron, Ph.D.

Złoty Krzyż Zasługi (Zlatý kříž za zásluhy)

Roman Baron obdržel polské státní vyznamenání za významný rozvoj česko-polských vědeckých vztahů. Ocenění předala paní Barbara Tuge-Erecińska, chargée d'affaires a.i. Polské republiky v České republice, dne 9. září 2025.

Roman Baron přebírá polské státní vyznamenání.

prof. PhDr. Milan Hlavačka, CSc.

Čestná oborová medaile Františka Palackého za zásluhy v historických vědách

Dne 26. května 2025 byl oceněn *Čestnou oborovou medailí Františka Palackého za zásluhy v historických vědách* Milan Hlavačka. Medaili převzal z rukou předsedy Akademie věd ČR Radomíra Pánka.

Laureát Čestné oborové medaile Františka Palackého za zásluhy v historických vědách Milan Hlavačka během slavnostního ceremoniálu ve Vile Lanna.

prof. PhDr. Stanislav Holubec, Ph.D. et Ph.D.

Cena Miroslava Ivanova za literaturu faktu

Dne 17. června 2025 obdržel Stanislav Holubec *Cenu Miroslava Ivanova za literaturu faktu* v kategorii regionální dějiny za publikaci *Krkonoše tří národů. Zrod a proměny moderní turistiky v letech 1860–1960*. Ocenění udělil Klub autorů literatury faktu.

Mgr. Jitka Močíčková, Ph.D.

Mapa roku 2024

Dne 15. května 2025 obdržel webový portál TimeMap.org ocenění *Mapa roku 2024* v kategorii *Digitální kartografické produkty a aplikace na internetu*. TimeMap.org je výstupem projektu TA ČR TQ04000033, na kterém se za HÚ podílela Jitka Močíčková. Cenu udělila Česká kartografická společnost.

Mgr. Jitka Močíčková, Ph.D.
Prémie Otto Wichterleho

Dne 11. června 2025 převzala Jitka Močíčková *Prémii Otto Wichterleho* pro mladé vědecké pracovníky Akademie věd ČR. Ocenění udělil předseda Akademie věd ČR Radomír Pánek.

Jitka Močíčková při předávání *Prémie Otto Wichterleho*.

doc. Mgr. Jaroslav Šebek, Ph.D., DSc.
Cena Egona Erwina Kische

Jaroslav Šebek získal hlavní *Cenu Egona Erwina Kische* za publikaci *Hrdinou se člověk nerodí, ale stává. Kardinál František Tomášek, církev a stát (1965–1992)*. Ocenění udělil Klub autorů literatury faktu dne 18. září 2025.

doc. Mgr. Jaroslav Šebek, Ph.D., DSc.
Čestná medaile Vojtěcha Náprstka za zásluhy o popularizaci vědy

Dne 30. října 2025 byla Jaroslavu Šebkovi udělena *Čestná medaile Vojtěcha Náprstka za zásluhy o popularizaci vědy*. Ocenění udělil předseda Akademie věd ČR Radomír Pánek.

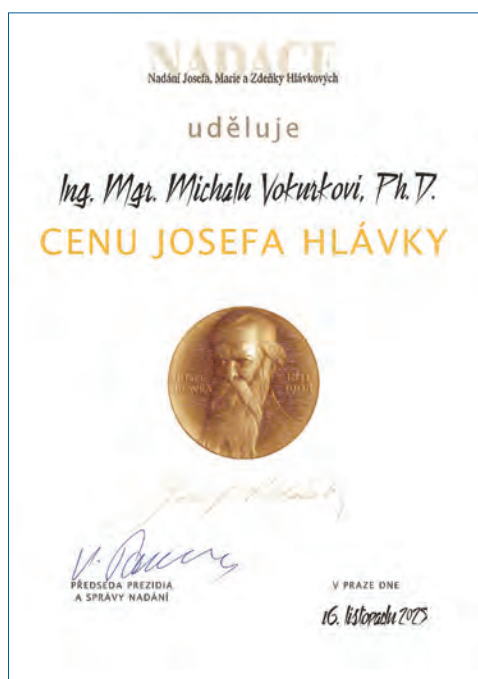

Laureát hlavní *Ceny Egona Erwina Kische* Jaroslav Šebek.

Ing. Mgr. Michal Vokurka, Ph.D.

Cena Josefa Hlávky

Dne 16. listopadu 2025 obdržel Michal Vokurka *Cenu Josefa Hlávky* pro nejlepší studenty, absolventy vysokých škol a vědecké pracovníky Akademie věd ČR do 33 let. Ocenění udělilo Nadání Josefa, Marie a Zdeňky Hlávkových.

**Diplom *Ceny Josefa Hlávky*
pro Michala Vokurku.**

PhDr. Emil Voráček, DrSc.

Emeritní vědecký pracovník Akademie věd ČR

Dne 10. června 2025 byl Emil Voráček jmenován předsedou Akademie věd ČR Radomírem Pánkem emeritním vědeckým pracovníkem Akademie věd ČR.

PhDr. Emil Voráček, DrSc.

Medaile Solidaritate, Memorie, Recunoștință

Dne 26. dubna 2025 převzal Emil Voráček medaili za výzkum a publikování k tématu úlohy rumunské královské armády při osvobození Československa v letech 1944–1945. Ocenění udělily Ministerstvo zahraničních věcí Rumunska a Velvyslanectví Rumunska v České republice.

PhDr. Emil Voráček, DrSc.

Plaketa

Dne 26. dubna 2025 obdržel Emil Voráček ocenění za výzkum a publikování k tématu úlohy rumunské královské armády při osvobození Československa v letech 1944–1945. Plaketu udělily Ministerstvo národní obrany Rumunska a Národní úřad pro kult hrdinů Rumunska.

VII. Orgány pracoviště

■ Vedení pracoviště

Na základě jmenování předsedkyně Akademie věd ČR prof. RNDr. Evou Zažímalovou, CSc., na období 1. 6. 2022 – 31. 5. 2027 vykonával v roce 2025 funkci ředitele HÚ prof. PhDr. Martin Holý, Ph.D.

Ředitel:

prof. PhDr. Martin Holý, Ph.D.

Statutární zástupkyně ředitele:

PhDr. Eva Doležalová, Ph.D.

Zástupce ředitele pro vědeckou činnost:

PhDr. Jan Zelenka, Ph.D.

Vědecká tajemnice:

PhDr. Michaela Žáková, Ph.D.

Vedoucí pobočky Brno:

Mgr. Aleš Vyskočil, Ph.D.

Vedoucí detašovaného pracoviště České Budějovice:

Mgr. Tomáš Sterneček, Ph.D.

Ředitel Českého historického ústavu v Římě:

doc. PhDr. Mgr. Tomáš Černušák, Ph.D.

■ Rada pracoviště

Předseda:

doc. PhDr. Jan Němeček, DrSc., Historický ústav AV ČR, Praha

Místopředsedkyně:

prof. PhDr. Michaela Hrubá, Ph.D., Katedra historie Filozofické fakulty Univerzity Jana Evangelisty Purkyně, Ústí nad Labem

Tajemník:

PhDr. Jan Zelenka, Ph.D., Historický ústav AV ČR, Praha

Členové:

doc. Mgr. Roman Baron, Ph.D., Historický ústav AV ČR, Praha
PhDr. Eva Doležalová, Ph.D., Historický ústav AV ČR, Praha
prof. PhDr. Milan Hlavačka, CSc., Historický ústav AV ČR, Praha
prof. PhDr. Martin Holý, Ph.D., Historický ústav AV ČR, Praha
prof. JUDr. Jan Kuklík, DrSc., Ústav právních dějin Právnické fakulty Univerzity Karlovy, Praha
prof. PhDr. Jiří Mikulec, CSc., Historický ústav AV ČR, Praha
prof. PhDr. Hana Pátková, Ph.D., Katedra pomocných věd historických a archivního studia Filozofické fakulty Univerzity Karlovy, Praha
PhDr. Robert Šimůnek, Ph.D., DSc., Historický ústav AV ČR, Praha
prof. PhDr. Petr Vorel, CSc., Ústav historických věd Fakulty filozofické Univerzity Pardubice, Pardubice

■ Dozorčí rada**Předseda:**

PhDr. Pavel Baran, CSc. (Akademie věd ČR), funkční období: 1. 2. 2024 – 31. 1. 2029

Místopředseda:

Mgr. Milan Řepa, Ph.D. (Historický ústav AV ČR), funkční období: 1. 5. 2022 – 21. 12. 2025

Mgr. Tomáš Sterneček, Ph.D. (Historický ústav AV ČR), funkční období: 22. 12. 2025 – 21. 12. 2030

Tajemník:

PhDr. Robert Šimůnek, Ph.D., DSc. (Historický ústav AV ČR), funkční období: 1. 5. 2022 – 30. 4. 2027

Členové:

prof. PhDr. Marie Bláhová, DrSc. (Filozofická fakulta Univerzity Karlovy), funkční období: 1. 5. 2022 – 30. 4. 2027

prof. PhDr. Marie Ryantová, CSc. (Filozofická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích), funkční období: 1. 5. 2022 – 30. 4. 2027

PhDr. Ondřej Ševeček, Ph.D. (Filosofický ústav AV ČR), funkční období: 1. 5. 2022 – 30. 4. 2027

VIII. Další informace

Informace o změnách zřizovací listiny

V roce 2025 nedošlo ke změnám ve znění zřizovací listiny.

Informace o opatřeních k odstranění nedostatků v hospodaření a zpráva, jak byla splněna opatření k odstranění nedostatků uložená v předchozím roce

V roce 2025 nebyla HÚ uložena žádná opatření k odstranění nedostatků v hospodaření, protože žádné nedostatky nebyly shledány.

Finanční informace o skutečnostech, které jsou významné z hlediska posouzení hospodářského postavení instituce a mohou mít vliv na její vývoj⁵⁸

Příslušné informace poskytuje účetní rozvaha, výkaz zisku a ztráty, příloha k účetní závěrce a zpráva auditora. Oproti roku 2024 nedošlo k žádným podstatným změnám v oblasti nákladů a výnosů ani v rozvahových účtech. Po rozvahovém dni do sestavení účetní závěrky nenastaly žádné závažné podmínky či situace, které by významným způsobem měnily pohled na finanční situaci účetní jednotky. Z finančního hlediska je HÚ stabilní institucí plně schopnou dostát svým závazkům.

Předpokládaný vývoj činnosti pracoviště⁵⁹

Předpokládaný vývoj pracoviště se bude odvíjet od stanovených koncepčních záměrů výzkumného programu a od přidělených a získaných finančních prostředků (rozpočet, grantové prostředky a prostředky získané prodejem publikací), přičemž pracoviště bude postupovat podle zákona č. 563/1991 Sb. a v souladu s vyhláškou 504/2002 Sb. a s ohledem na zákon č. 341/2005 Sb., o veřejných výzkumných institucích. Významnou roli v oblasti výzkumného programu HÚ hraje zapojení do Strategie AV21, řešení získaných grantových projektů a podávání žádostí na základě příslušných výzev. Prioritou výzkumné činnosti bude zejména důraz na mezinárodní a meziinstitucionální spolupráci, mj. dle doporučení mezinárodní evaluační komise a Mezinárodního poradního sboru HÚ jako poradního orgánu ředitele pracoviště.

Aktivity v oblasti ochrany životního prostředí⁶⁰

Ve spolupráci s Ústavem teoretické a aplikované mechaniky AV ČR – majitelem budovy, v níž sídlí pražské pracoviště HÚ, je důsledně (stejně jako v předešlých letech) prováděno třídění papírového a plastového odpadu, baterií a ekologická likvidace tonerů z tiskáren užívaných v HÚ. Elektronický i další nebezpečný odpad je odvážen do příslušných sběrných dvorů. Obdobná opatření byla už

v minulosti přijata i na pracovišti brněnské pobočky, na pracovišti v Českých Budějovicích a v prostorách Českého historického ústavu v Římě.

Aktivity v oblasti pracovněprávních vztahů⁶¹

Pracovněprávní vztahy byly upraveny Kolektivní smlouvou mezi odborovou organizací a ředitelem HÚ. Personální otázky byly řešeny na základě osobních bilančních a výhledových pohovorů s výzkumnými i nevýzkumnými pracovníky ústavu ve spolupráci s Radou HÚ a dle doporučení Atestační komise HÚ a konzultovány s vedením odborové organizace.

Poskytování informací podle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím⁶²

Dne 13. února 2025 byla poskytnuta informace podle zákona č. 106/1999 Sb.

■ Seznam vysvětlivek uvedených v textu

- 1 <https://www.hiu.cas.cz/sbirky-database-a-portaly-1>
- 2 <https://strategie.avcr.cz>
- 3 <https://ddvd.kpsys.cz>
- 4 <https://biblio.hiu.cas.cz>
- 5 <https://biography.hiu.cas.cz>
- 6 <https://reholnici.hiu.cas.cz/katalog>
- 7 <https://www.augustsedlacek.cz>
- 8 <https://www.augustsedlacek.cz>
<https://www.hiu.cas.cz/mapova-sbirka-a-dalsi-digitalni-mapove-sbirky>
<https://ddvd.kpsys.cz>
- 9 <https://www.augustsedlacek.cz>
- 10 <https://www.hiu.cas.cz/mapova-sbirka-a-dalsi-digitalni-mapove-sbirky>
- 11 <https://www.hiu.cas.cz/fotosbirka-historickeho-ustavu>
- 12 <https://ddvd.kpsys.cz>
- 13 <https://www.augustsedlacek.cz>
- 14 <https://cha.fsv.cvut.cz>
- 15 <https://experience.arcgis.com/experience/8dbbc61bcb17481a846668bc6d0f858b>
- 16 <https://www.hiu.cas.cz/vyzkumny-plan-ii-2022-2029>
- 17 <https://www.hiu.cas.cz/international-cooperation>
- 18 <https://www.hiu.cas.cz/vyzkumne-centrum-historicke-geografie>
- 19 <https://cha.fsv.cvut.cz/web/Tomek/index.html>
- 20 <https://strategie.avcr.cz/programy/identity>
- 21 <https://epicentra-civilizace.cz>
- 22 <https://www.hiu.cas.cz/projekty/hranice-jako-kulturnehistoricky-fenomen-specifikace-analyza-komparace-a-interpretace>
- 23 <https://www.hiu.cas.cz/projekty/historicka-lazenska-sidla-jako-kulturni-urbanisticky-a-krajinotvorny-fenomen>
- 24 <https://www.hiu.cas.cz/projekty/komplexni-pristupy-k-identifikaci-ochrane-a-udrzbe-historickych-systemu-retence-a-distribuce-vody-v-horskych-oblastech-ceske-republiky-s-ohledem-na-pamatkovou-peci>
- 25 <https://www.hiu.cas.cz/strategie-av21>
- 26 <https://www.hiu.cas.cz/projekty/handem-handling-emergencies-italian-and-bohemian-urban-and-rural-communities-16th-18th-centuries>
- 27 <https://www.hiu.cas.cz/projekty/mapa-ceskych-hradu-hrady-jako-kulturni-fenomen-predmet-vyzkumu-a-pamatky-minulosti-1>
- 28 <https://www.herder-institut.de/en/research/projects/world-map-1-2-500-000-karta-mira-vehicle-socialist-globalization-potentials-and-limits-scientific-standardization-and-international-cooperation-1958-1989>
- 29 <https://mestobrna.maps.arcgis.com/apps/instant/atlas/index.html?appid=c-041608386ce4927881354811909bf5d&webmap=c06084a935bb4f9aa29bc0d105abb04e>
- 30 <https://www.historickageografie.cz/lednove-konference>
- 31 <https://www.chartae-antiquae.cz/cs/about>

- 32 <https://www.dgfe.de/sektionen-kommissionen-ag/sektion-1-historische-bildungsforschung/arbeitskreise-kooperationen/ave-arbeitskreis-vormoderne-erziehungsgeschichte>
- 33 <https://heloise.hypotheses.org>
- 34 <https://strategie.avcr.cz>
- 35 <https://epicentra-civilizace.cz>
- 36 <https://anatomieav21.cz>
- 37 <https://identity.mua.cas.cz/cs>
- 38 <http://odolnaspolecnost.cz>
- 39 <https://biblio.hiu.cas.cz>
- 40 <https://hucentral.kpsys.cz>
- 41 <https://ddvd.kpsys.cz>
- 42 <https://aecd.hiu.cas.cz>
- 43 <https://nacrkpsys.cz>
- 44 <https://biography.hiu.cas.cz>
- 45 <https://www.dgfe.de/sektionen-kommissionen-ag/sektion-1-historische-bildungsforschung/arbeitskreise-kooperationen/ave-arbeitskreis-vormoderne-erziehungsgeschichte>
- 46 <https://www.medieval-ashkenaz.org>
- 47 <https://reholnici.hiu.cas.cz/literaeannue>
- 48 <http://dantiscus.ibi.uw.edu.pl>
- 49 <https://vokabular.ujc.cas.cz>
- 50 <https://sourceforge.net/projects/evt-project>
- 51 <https://www.theatrum-neolatinum.cz/index.html>
- 52 <https://staging.dracor.org/neolat>
- 53 <https://dracor.org>
- 54 <https://nuntiaturberichte.github.io/nbr-graz-static/index.html>
- 55 <https://www.historiaurbium.org>
- 56 <https://www.hiu.cas.cz/vydavatelstva-cinnost>
- 57 <https://www.youtube.com/channel/UCxZ6gf8fgHvk-uYHnpFwc0g>
- 58 Údaje požadované dle §21 zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů.
- 59 Údaje požadované dle §21 zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů.
- 60 Údaje požadované dle §21 zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů.
- 61 Údaje požadované dle §21 zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů.
- 62 Údaje požadované dle §18 odst. 2 zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů.

HISTORICKÝ ÚSTAV
Akademie věd České republiky, v. v. i.

www.hiu.cas.cz